

ÖNÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

KAÇAROĞLU'NA YANIT YA DA
RÜÇHAN HAKKI

Suat OĞULCAN-Kemal ADALI

MARKSİZMİN BUNALIMI
Louis ALTHUSSER

POLİTİKA:DÜŞÜNMEK VE YAPMAK
ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ
Erol KARABULUT-Nuri ÖDEMİŞ

CİNSELLİK VE CİNSEL TUTUM
S.Selim ERHAN-Nuri ÖDEMİŞ-Nihat ÖVET
Erol KARABULUT-Süleyman SELEN-Vedat ÖVET

UKTH'DAN NE ANLAŞILMALIDIR?
A.ROJ

SAYI

26

KASIM-1990

•• Y E N İ •• ÖNÇÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

SAYI

26

KASIM 1990

(DERGİMİZİN YENİ ADRESİ AŞAĞIDADIR)

Yeni Öncü, Aylık Sosyalist Dergi, 26.sayı

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Rıza Akyüz, **Yönetim Yeri:** Gençtürk Cad. Deft. Emni Sok. No: 13/3 Laleli-istanbul, Tel: 513 95 28 - 513 03 62 **Teknik Hazırlık:** Yeni Öncü Teknik Servisi, Tel: 527 03 99, **Baskı:** Bizim Ofset-İstanbul **Abone Koşulları:** Yurtiçi, 6 aylık 25.000 TL., 1 yıllık 50.000 TL., Yurtdışı: 6 aylık 25 DM., 1 yıllık 50 DM., **Fiati:** Yurtiçi: 5.000 TL., Yurtdışı: 5 DM., **Banka Hesap No:** 501264 Töbank İstanbul Şubesi, 133429 T.İş Bankası Aşirefendi Şubesi-İstanbul, 262138-1 **Yapı ve Kredi Bankası** Bahçekapı Şubesi-İstanbul

İÇİNDEKİLER

BU SAYIDA.....	4
KAÇAROĞLU'NA YANIT YA DA RÜÇHAN HAKKI..... <i>Suat OĞULCAN-Kemal ADALI</i>	5
MARKSİZMİN BUNALIMI..... <i>Louis ALTHUSSER</i>	22
POLİTİKA: DÜŞÜNMEK VE YAPMAK ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ..... <i>Erol KARABULUT-Nuri ÖDEMİŞ</i>	31
CİNSELLİK VE CİNSEL TUTUM..... <i>S.Selim ERHAN-Nuri ÖDEMİŞ-Nihat ÖVET</i> <i>Erol KARABULUT-Süleyman SELEN-Vedat ÖVET</i>	49
ADINIZ ONUR.....	56
UKTH'DAN NE ANLAŞILMALIDIR?..... <i>A.ROJ</i>	57
YURTDIŞI TOPLANTILARINDAN.....	80

BU SAYIDA...

Elinizde bulunan 26. sayımız ile birlikte **Yeni Öncü** son üç sayıdır aylık periyodlarla yayımını sürdürüyor. Ancak, **Yeni Öncü**'yü henüz aybaşlarında dağıtıma ulaştıramıyoruz. Önümüzdeki en kısa zaman içerisinde amacımız, **Yeni Öncü**'nün aybaşlarında dağıtıma girmesi ve elinize ulaşması.

Bu sayımızla farklı sorunlara değinen bir **Yeni Öncü** ile karşınızdayız.

- "Kaçaroğlu'na Yanıt Ya Da Rüçhan Hakkı" adlı yazılarında **Suat Oğulcan** ve **Kemal Adalı**; **M.Kemal Kaçaroğlu**'nun 25. sayımızda yayımlanan yazısıyla bir polemik başlatıyorlar. **Oğulcan** ve **Adalı**'nın yazısı iki temel nokta üzerinde şekilleniyor: **Rüçhan Hakkı** ve **Tasfiyecilik Eleştirisi**.
- Marksist filozof **Louis Althusser**'i Ekim ayı içinde yitirdik. "Marksizmin Bunalımı" adlı makale; **Althusser**'in 1977 yılı Kasım ayında Venedik'de düzenlenen "Devrim Sonrası Toplumlar da İktidar ve Muhalefet" adlı konferansta yaptığı konuşmanın metni.
- **Erol Karabulut** ve **Nuri Ödemiş**; "Politika: Düşünmek ve Yapmak Üzerine Birkaç Söz" adlı yazılarında; sosyalistlerin bugüne kadar yapageldikleri politika ve politika tarzlarının eleştirisine bir başlangıç ve bununla birlikte sosyalist politika ve sosyalist politika tarzının ne olduğu, nasıl yapılması gerektiği, ne anlamak gerektiğine ilişkin görüşlerini ifade ediyorlar.
- **Aydın Cezaevi**'nden yollanan 6 imzalı "Cinsellik ve Cinsel Tutum" adlı makalede yazarlar; ahlakçı anlayışları sorguluyorlar ve bir tartışmanın kapısını açıyorlar.
- **A.Roj**, Marksist-Leninist Ulusal Sorun anlayışını evrensel ölçekte ele alıyor ve ulusal soruna ilişkin genel bir çerçeve çiziyor.

KAÇAROĞLU'NA YANIT YA DA RÜÇHAN HAKKI(*)

Suat OĞULCAN-Kemal ADALI

I

Tarihte zor anlar vardır. Söz koşar adım gelir ve önce insanın dudağında, sonra kaleminin yüreğinde düğümlenir. Böylesi anlar teori ve politikanın kavramları ile konuşmanın becerilemediği ve artık yüreğin dili ile de konuşulması gereken anlardır. Gelgitler halinde, mevsim mevsim, kendi içinize, derinliğinize yolculuktasınızdır. Sözün, tarihin, gerçeklerin, dostlukların, özcesi herşeyin tanımının değiştirildiği, çarpıtıldığı ve bu kirletilmiş ortamdan çıkar umulduğunu gördükçe bir çocuk naifliği ile dudaklarınızla ağlamayı yeğliyorsunuzdur..

Tarihte zor anlar vardır.. Gerçekler koşaradım/kaçaradım çarpıtılmaktadır. Üzerinize üzerinize gelmektedir herşey. Çekilebileceğiniz son noktaya, gündüz içinde ayaydınlık geceye, gecenin içinde aylasına kırlar düşmüş aytutulmalarına ve son olarak da hüzzam bir şarkının ilk notasına dek çekilmişsinizdir. Ama üstünüze üstünüze gelmektedir, rüçhan hakkı isteyen Mars'lar(**), Ares'ler(***). Tüm savaş tanrıları yani.. Kansız darbeler yapılmaktadır. Cangövdeyi götürmektedir.. *"İki yüzlü gökyüzünün ve süslü püslü cehennemlerin maskesi düşmemiştir henüz"*.. İçlerinde büyük bir geleneğin esir tutulduğu boş laflar bizi yeniden yeniden tüketmeye devam etmektedir.. Yeryüzü ve gökyüzü birlerce cankırığı ile doludur..

(*) **Rüçhan Hakkı:** Üstünlük, yeğlik ilk olma hakkı. Bir hakkın sıra bakımından kendinden sonra gele-
ne önceliği

(**) **Mars:** Eski Roma tanrısı. Eski Yunan'daki karşılığı **Ares**'tir.. İlkçağın başlarında bir savaş tanrısı biçimini aldığı anlaşılmaktadır. Roma edebiyatında, **Roma kentinin koruyucusu** olarak anılır. Augustus döneminde Mars kültü Roma'da yeni bir güç kazandı. Roma kentinin askeri konulardaki geleneksel koruyuculuk rolünün yanısıra **Mars Ultor** (intikamcı Mars) olarak **Caesar'ın intikamını alma görevinde** imparatorun kişisel koruyucusuna dönüştü. (Ana Britannica)

(***) **Ares:** Eski Yunan inancında Savaş Tanrısı. Roma'daki karşılığı **Mars**'ın tersine hiçbir zaman çok ilgi görmemiş, eski Yunan'da **Ares** kültü çok sınırlı kalmıştır. **Ares** acımasız savaş ve kıyımın kötü yanlarının simgesiydi. Onu tanrı **Zeus** ile karısı **Hera**'nın oğlu olarak tanıtan **Remoros** zamanından beri Olimpos tanrılarından biri olarak kabul edilir, ama öteki tanrılar hatta ana babası tarafından bile sevilmezdi. **Ares**'e daha çok eski Yunan'ın kuzey bölgelerinde tapılırdı. Bu kült önemli tanrıların çoğunda görülen toplumsal, ahlaki ve dinsel çağrışımlardan yoksun olmasına karşın, pek çok ilginç bölgesel özellik de taşıyordu. En azından ilk dönemlerinden Sparta'da **Ares** için savaş tutsakları kurban edilirdi. Gene Sparta'da geceleri **Enyalios** kimliğine bürünen **Ares**'e kurban olarak köpekler sunulurdu. Bu alışılmadık kurban türü, **Ares**'in, ölümler ülkesine özgü bir tanrı olduğu anlamına gelebilir.. (Ana Britannica)

Tarihte zor anlar vardır.. Hayat kekeleyerek konuşmaktadır. Türküler söylenmeyi, şiirler okunmayı unutulmuştur. Dostluklar ertelenmiştir. Birikmiş sevinçlerin üzerinde hoyrat bir horon tepilmektedir. Gökyüzü yasaklanmıştır kuşlara, ötmek ve belki de bolero eşliğinde dans etmek.. Zaman, mekan, insan herşey ama her şey tek boyuta indirgenmiştir.. En sıradan insanın bile çok boyutlu olduğu bilinmemektedir.. Resmi tarihe, Marks'ın Kapital'ine el bastırır gibi el bastırarak yola revan olunmak istenmektedir.. Suskunluk ve boyun eğmenin/ eğdirmenin adı özgürlük olarak konmuştur.. Ölümün adı, özgürlük ve "görev" olmuştur.. Yıllar yılı süren bir mücadele içinde yaratılmış/kazanılmış 'ber', kolektif bir destan olarak oluşturulmuş 'biz' soluğunu tüketmenin eşiğine getirilmiştir.. Rüçhan hakkı isteyen yöneticiler, kendileri gibi düşünmeyen "halkı lağvedip yeni bir halk seçmek" ereğindedirler.. Ama bu Demokratik Almanya'da ve Brecht'in yaşadığı dönemde değil günümüzde ülkemizde olmaktadır.. Hem de kullanıla kullanıla cins isim haline getirilen ve en nihayet majestelerinin demokrasisi olan sosyalist demokrasi sloganları arasında...

Tarihte zor anlar vardır.. Yüreğimizde ve boğazımızda koşaradım düğümlenen söz, kuşkanat erimine varmak muradındadır.. Sözü sakınmak yenilginin adı olmuştur. Sözü sakınmak ilkesizliktir, kimliksizleştirmeye, kişiliksizleştirmeye olur vermektir.. Ve artık birinin/birilerinin ortaya somutça çıkıp, krala ve krallara 'çıplaksın' demesi gerekmektedir..

II

"Yenilgilerini yenmeye çalış. Çünkü bu zaferlerin en zorudur" (1).

Kaçaroğlu'nun geçen sayımızda yayımlanan yazısı, tartışmalara yeni fikirler/tezler katması bakımından değil, söylenmiş sözlerde çok belirtik bir şekilde taraf olması, ilişkileri yeni boyutlara sıçratması bakımından önem taşıyor. Ama ondan da önemlisi, arkadaşımızın, tarih içinde tuttuğu yerin ve isminin etrafında geliştirilmiş mişik havanın tartışmalarımıza kattığı yeni şeyler var. Tabii tersinden konuşursak, tartışmalarımızdaki neyse o kadar olan düzeyi daha aşağılara çekmek, kaliteyi ve düzeyi düşürmek bakımından da bir işlevi olduğu söylenebilir. Yazı içeriğindeki doğrudan ve dolaylı göndermelerle daha şimdiden pratik hayatımızı güçleştirmeye başlamış ve belki de yazarının bile aklından geçiremeyeceği olumsuz davranışları motive etmiştir. Yazısı ile arkadaşımız, yukarıda belirttiğimiz gibi özgün ve yeni şeyler söylemiyor. Yazının böyle bir sorunu yok. Bu yazı ile Kaçaroğlu, tartışmalarda taraf oldu ve politik/pratik olarak bir tarafa ağırlığını koyduğunu ilan etti. Bu sevinilecek birşey. Susmak ve tartışmaların üstünde yer almak bizce daha negatif bir tutumdur. Sorunlarımız üzerinde düşünen, ama ifade etmemeyi politik bir tavır olarak savunanlar olduğunu biliyoruz. Yine Kaçaroğlu'nun yazısı, "Düşüncelere sahip olmamak yetmez, bir de onları ifade etme yeteneksizliğine sahip olmak gerekir" (2). diyen arkadaşlarımızı da bulundukları edilgen tutumdan kurtarmanın aracı olabilir.

Başka yazılarımızdaki tartışmalar aynı zamanda Kaçaroğlu'nun yazısına da yanıt olduğu için biz bu kısa yazımız içinde biraz da seçmecilik yaparak, yazının omurgasını oluşturan, iki sorunu ele alıp eleştireceğiz. Bunlardan ilki Rüçhan Hakkı İstemi. Bu bağlamdaki kısa ve özlü saptamalarımız, tarih içinde oluş-

(1) Aforizmalar-Stanislaw J.Lec. Ayrıntı Yayınevi-Mart 1990

(2) Karl Kraus-Aktaran Sargut Sölgün. Aforizmalar.

muş bir önderlik tipinin/kültünün genel bir anatomisini çıkarmayı iş edinecek. Özel olarak ise arkadaşımızın bu genel çizgiler içindeki özeli özeli haleti ruhiyesini irdeleyecek. Yazı bu bağlamı ile salt bir politika tartışması değil. Aynı zamanda ve belki de ondan daha önemlisi, tarih içinde oluşmuş bir önderlik kuşağını sorgulayan ve önderlik ideolojisini, yöneticilik psikolojisini tartışan daha geniş kapsamlı ve zaman zaman pedagojik göndermeleri olan bir yazı.

Yazımızın ikinci bölümünde ise, arkadaşımızın, tarihsel ve güncel gerçeklerle hiç bir ilgisi olmayan tasfiyecilik eleştirisi üzerinde duracağız. Yasalcılık gibi iyice ucuzlatılmış ve öncüllerinden birkaç oktav büyük sesle söylenmiş eleştirilere ise, öncelikle **Yeni Öncü** çalışanlarının ve özelen hedef seçilenlerin yanıt vermesini bekleyeceğiz.

Umarız bu yazı, tartışmanın düşen düzeyinin yükselmesine katkıda bulunur. Umarız bu tartışma, silahındaki bütün kurşunları, en kestirme ve kolay yoldan üzerimize boşaltan arkadaşımıza, tekrar tekrar düşünmeyi düşündürür. Gerçeklere giden yolun bu kadar kestirme olduğunu düşünmediğimizden biz aynı yolu denemeyeceğiz. Tartışmanın, mücadelenin, sosyalistliğin tanımını/anlamını daraltmayacağız.. *"Hedefe en kestirmeden giden yol en tehlikeli yoldur. Çünkü o kurşunların gittiği yoldur"* (3). Şüphesiz Marksistler "bağır bağır bağırarak kurşun eritmeye" çağırırlar. Eylemlerinin tarihsel doğrultusu böyle bir zorunluluğu gerektirir. Ne ki eritilen kurşunların doğrultusu Marksist literatürde çok açık bir şekilde tanımlanmıştır.

Önce **Yol Ayrımı** saptaması, çağırısı ve **Rüçhan Hakkı** arasındaki ilişkilere değinelim. Değirmek gerekiyor, çünkü, **Yol Ayrımı**, *"Tasfiyecilik"* ve *"Rüçhan Hakkı"* arasında somut bir ilişki olduğunu düşünüyoruz. Bu üç sözcük/kavram mücadelenin hemen her döneminde ama özellikle de tartışmaların belli bir boyuta ulaştığı kritik koşullarda, karşı tarafı kılıçtan geçirmenin argümanları olarak devreye sokulur... Bu kez de böyle oldu. Gelenek/kural değişmedi. **Kendini gelenegın, asli sahipl gören/hisseden**, savaş hali ilan eden, **Kaçaroğlu** arkadaşımız gelenegın **'tall sahipleri olan ahali'**ye şöyle sesleniyor:

"Bence artık gelinen noktadan sonra, bugüne kadar izlenen yürüyüş tarzıyla yürünemeyecek bir yere gelmiş durumdayız. Artık bu gidişe dur demenin zamanı gelip te geçmektedir. Yukarıda da ifade ettiğim gibi bir YOL AYRIMI'na gelmiş bulunmaktayız."

Onbeş yıllık bir proleter-ihtilalci gelenegın üzerinde yükselen örgütümüzü, devrime öncülük etme iddiasından uzaklaştırmaya bu saatten sonra kimsenin gücünün yetmeyeceği bilinmelidir. Hareket sahipsiz değildir. Ve baştan beri izlediği M-L rotada ileriye doğru yürüyüşünü sürdürecektir. Bu çizgiye ayak uyduramayanlar kendi yollarında yürümekte serbesttirler!"

(4).

Yukarıdaki tümcelerle temelden sorunumuz var. Çünkü yazar, yol ayrımı ilan etmekle kalmıyor, *"hareket sahipsiz değildir"* belirlemesi ile birlikte kendini ve kendi gibi düşünenleri hareketin asli sahibi, diğerlerini ise, *"ayak uyduramayanlar"* olarak saptıyor. Sonuç olarak da, ayak uyduramayanların, *"engel olma"* haklarının elinden alındığı vurgulanıyor ve kendi yollarına gitmeleri öneriliyor.

(3) **Aforizmalar**- Stanislaw J.Lec. Ayrıntı Yayınevi-Mart 1990

(4) M.K.Kaçaroğlu, **Yeni Öncü**, Sayı. 25

Tüm bunlar Kaçaroğlu'nun ne tür bir psikoloji içinde olduğunu kanıtları. Birinci olarak şunu belirtmeliyiz ki, geleneğimiz içinde **hiçbir kimsenin diğeri ile böyle ilişki kurma hakkı yoktur**. Dün veya bugün konumlanısı, ne olursa olsun her özne, geleneğin diğer özneleriyle eşit durumdadır. Bir tarih, yani **Kurtuluş Geleneği ve Tarihi**, tümümüz tarafından bir mücadele içinde/sürecinde oluştu. Geleneğin bütünü üzerinden konuşursak, tarihin yaratılmasında küçük büyük katkısı olan her özne, bu tarihin ASL SAHİBİ'dir. Bu tarihin yapılmasına herkes Kaçaroğlu kadar katkıda bulundu. Bu bakımdan, öncelikle böyle bir tartışma ve ilişki tarzı süratle terkedilmelidir. Binlerce insanımız bu tarihin yapılmasına feran istirak etmedi. Tartışmalara ve tarihin yeniden yazılmasına da feran istirak etmeyecek. Bir tarihin kuruluşuna katkıda bulunan bu insanlar, böyle bir hakkı bir hukuk üzerinden değil, gerçek hayatta tuttukları mücadele zemininde kazandılar. Tarihsel olarak kazanılmış böyle bir **Kurtuluşçuluk** kimliğini ve hakkını yoksaymak veya bir işbölümünde, edinilmiş hukuksal mevzileri insanlarımızın enselerinde kılıç gibi sallandırmak kimsenin hakkı değildir, haddine düşmemiştir.

Kurtuluş geleneği nesnel bir gerçekliktir. Bu tarih onu oluşturan herkesindir, bizimdir. Bu **biz** içinde bulunanları, "*asli biz, tali biz*", "*şefler ve serfler*", "*genel vali, ahali*", "*rüçhan hakkı olanlar ,olmayanlar*" diye kategorize etmek yanlış bir tarih ve insan teorisinin ürünü olduğu kadar, tarihsel gerçeklerimizle de cepheden çelişmektedir.

Böyle bir mantığı üreten nedir? Neden Kaçaroğlu ve bir dizi arkadaşımız ve özellikle geçmişte doğal önder konumunda olanlar böyle bir ilişki biçimini yeğlemektedirler? Bu soruların yanıtlarını bulmak için yine tarihimize geri dönmemiz gerekiyor. Çünkü bu tarz bir günde oluşmadı, tarih içinde oluştu, bizi belirledi.

Bu ruh hali ve ilişki tarzı belli bir tarihsel süreçte oluştu. Doğal ve yerel önderliğin oluşumuna koşut olarak, bir tipolojinin yaşam biçimi olarak kuruldu. Bu bakımdan sorun öncelikle tarih içinde oluşmuş bir önderlik tipinin dün ve bugünü ile ilgili. Bilindiği gibi 74-80 dönemini karakterize eden olgulardan birisi politik mücadele de kendiliğindencilikti diğeri ise yerel ve doğal önderlik tipinin mücadeleye damgasını vurmasıydı. Bugün o süreci belirleyen bu olgulardan kopuş temel görev olarak karşımızdadır. **Yani yerel ve doğal önderlikten dünya tarihsel bir önderliğe geçmenin sancılarıdır yaşanan. Kaçaroğlu'nun, başkalarının veya tümümüzün yaşadığı ve mutlaka aşmamız gereken sorundur bu.** Bu nedenle de sorun, kişisel bir problem olarak ele alınamaz. Kim bu tartışmaları kişiselleştirip başka kanallara akıtmaya çabalıyorsa yanlış yapıyor demektir. Böyle bir tartışmadan/görevden kaçmak mümkün değil. Kişileri ilgilendiren olsa olsa, bu genel ve yakıcı problem içinde kendi performanslarını saptamak, hangi noktada değişip dönüşeceklerinin bilincine sahip olmak ve gereğini yerine getirmektir. Somutça Kaçaroğlu üzerinden tartışılması rastlantısal bir çakişmadır. Ama diğer yandan da ilgili arkadaşımızın geçmiş önderlik tipolojisinin en temel çizgilerini taşıması, ama nevi şahsına münhasır bir önder olarak diğerlerinden ayrılması ve nihayet söylemi ve tarzının böyle bir tartışmanın muharriki olduğu da yadsınmaz. **Militanlığın ve önderliğin ilk modelinden ikincisine geçiş günümüzün temel problemidir. Tartışmanın eksenini de budur.** Aracın/örgütlenmenin birinci modelinden ikinci ve üst modeline geçişe bağlı olarak bu sorunları ele almak kişisellikten kurtarmanın ve gereksiz ara tartışmalar yapmamanın güvencesidir.

Böyle bir özeni hemen herkesten bekliyoruz. Kolektif bir önderliğin yaratılmasının sonucu olarak, önderlerin(liğin) süreç içinde kaçınılmaz olarak tek adam olarak sivrilmesi ise bir başka sorunumuz. Ki bu sorun güncel tartışmalarımızda kendini apaçık gösteriyor. Tarihimiz boyunca hiçbir dönemde, **kolektif aklın bir kişide temsili** bu kadar yaşanmamıştı. Kaçaroğlu'nun duhulü ise, "*pratik aklın kendisinde olduğu*" noktasında.

Yerel ve doğal önderlik tipinden/kuşağından, dünya tarihsel bir önderlik tipine geçiş her şeyden önce böyle bir sorunun varlığının farkına varılmasıyla mümkün olabilir. **Sorun Türkiye sosyalist hareketinin önderlik sorunudur.** Bunun farkına varanlar, artık kendilerini teorik, politik, pratik, felsefi vs. nasıl yenileyeceklerinin bilincine vararak yollarına devam edebilirler. Tersini yapanlar ise, tarih içinde kalarak, orada kendilerini önder sanabilirler. Ve hatta, bu noktada çevrelerinde, kendilerini yenileyemeyen, öznelere toplayabilirler. Sorun bunun çözüm olup olmadığında. Biz çözüm olmadığını ısrarla vurguluyoruz..

Öyleyse, Kaçaroğlu, böylesine karmaşık ve yüklü bir gündemle dolu dünyada/ülkede önce bütün olarak kendi hazırlıksızlığımızın/yetmezliğimizin sonra ise özellikle ve özellikle, kendi, teorik, ideolojik, politik ve pratik hazırlıksızlığının farkına varmalı. Kendini dönüştürüp geliştirmenin yolu, yol ayrımları ilan etmekten, kendini hareketin asli sahibi görmekten ve kendisi gibi düşünmeyen, kendisiyle özdeşleşmeyen, tam tersi böyle bir kavrayış biçimini ve ilişki tarzını cepheden eleştirenleri "*kapı dışarı etme*" hakkını kendinde görmekten vazgeçmelidir. Hiçbir şekilde kendini yenilemeyerek, doğal ve yerel bir önderlik tipolojisinin en uç örneklerini sergileyerek kurulan bir ilişki bizi bir yere götürmez. Dahası böyle bir ilişkiyi kabullenmek zorunda olmadığımızı belirttik bir tarzda vurguluyoruz.

Bir sosyalistin kendi hazırlıksızlığının farkına varmasından güzel, varmamasından sorunlu ne olabilir?

İkincisi Kaçaroğlu arkadaş tabandan herkesle eşit bir yerden bakmayı temel bir alışkanlık, yaşam biçimi haline getirmeli, **Olimpos'da(*)** oturan tanrılar gibi kendini hissetmeyi, tanımlamayı bir kenara bırakmalı aynı gelenek içindeki arkadaşlarını eşiti olarak görmeyi bilmelidir. Artık bazı gerçeklerin iyice bilinmesinin zamanı geldi de geçiyor bile. Bir dönemin gerçeği, gerekliliği ve o dönem tarihsel olarak ilerlemeyi imleyen tipolojisi ve kavrayışı ile bugünün kotarılamayacağı çok açık. Bunun özel değil genel bir durum olduğunu ve tartışmanın kişiselleştirilmemesi gerektiğini daha önce vurgulamıştık.

Yaşanan on yıllık hiç de kısa olmayan süreç, abartılmış, gerçek hallerinden farklı gösterilmiş önderler kuşağı üzerindeki mistik kabuğun kırılmasına ve onların gerçek halleriyle, neyse o kadar görünmelerine olanak sağladı. Denilebilir ki; önde 'olanlarla' arkada 'olanlar' arasındaki ilişki tarihte ilk kez olması gereken yere geldi. Bunu hazmetmek ve gerçeği olduğu gibi algılamak gerekiyor. Böyle bir alçakgönüllülük aslında ileriliktir. Klas davranış budur. Olimpos'tan, fanilerin yaşadığı kente inip, onlarla eşit bir ilişki kurmak zorunluluktur.

Sorun bir yanı ile de, öncü ile artçı arasındaki ilişkinin sorgulanmasıdır. Yerel/evrensel sosyalizm pratikleri, gerek parti içinde ve gerekse de parti ile işçi

(*)Olimpos ya da Olimbos: Yunanistan'da dağ kütlesi. Eski Yunanlılar bu karlı kütlerde tanrıların oturduğuna inanırlardı.

sınıfı ve yığınlar arasındaki ilişkilerdeki yabancılaşmanın nedenlerinin sorgulanmasını güncelleştirdi. Tarihten çıkarılması gereken derslerden biri, öncülük ve iş-bölümü fikrini/pratiğini reddetmeden, ama ikameciliği reddederek, kitle radikalizmini öne çıkarmaktır. Bunun yolu ise gerek bir araç içinde ve gerekse de yığınlara dönük politika yaparken yığınların bulunduğu yerden bakma alışkanlığını kazanmaktır. Ezilen sınıfın, ezilen ulusun, ezilen cinsin bulunduğu yerden bakmak genel bir mesai olarak kalmamalı özel olarak ta bunun yaşamdaki karşılıkları aranmalı. Tersî durumda başkaları adına düşünmek ve davranmak ve bunu gereklilik olarak görmek içselleşir.

Bir üçüncü nokta ise, şu: Tarih kimilerine başkalarını azarlama görevi verir. Daha doğrusu kimi insanlar/önderler böyle bir tarihsel misyona kendilerini inandırırılar. Hem insanların, hem teorilerin ve hem de hayatın yaşamın dilleneemediği veya kekeleyerek konuştuğu/ağır aksak yürüdüğü, veya yürür gibi olduğu anlarda misyon sahipleri devreye girerler. Azarlamayı, herkesi dirsek teması hizaya sokmayı ve kendileri ile özdeşleştirmeyi tarihsel hak gördüklerinden bu davranışta bir beis görmezler. Bu tipolojiye göre önderlik kendileri için tüm zamanlarda, ezelden ebede kazanılmış bir haktır. Kendilerine hareket içinde bir özne olarak bakamazlar. Dahası geleneğin içindeki insanları kendilerine kodlamak isterler. Geçmiş böyle bir tarzıdır ve kendilerine gerekli alt yapıyı sunmaktadır. Ancak bugün insanlar aynı zamanda kendileri olma sürecine girmişler ve başkalarına göre kodlanamayacak kadar temel alışkanlıklar edinmeye başlamışlardır. Artık hiçbir sosyalist kendi dışında tanımlanmış teorik/politik ve pratik süreçlerin figüranı olmak istemiyor. Artık kimse, tarih içinde kalmış bir önder tipolojisine göre kendini kurmak/tanımlamak istemiyor. İnsanlarımızın dünya tarihsel birey olma, yani kendi olma süreçleri başlamıştır. Önlenemez bir ilerlemedir bu. Ben ve biz olmanın diyalektiği buradadır. Yeni tip özgür birey olamayanların biz olamadıkları ne kendileri ve ne de toplumu özgürleştiremedikleri yaşanmış deneyler içinde görüldü. Artık kimse bir başka önderle veya kişi ile özdeşleşmek istemiyor. Karşılıklı olarak tanımlanmış: ilişkiler içinde gerçek bir çoğulculuk zemininde, eşit ve tarafları özgürleştirecek bir ilişkiler toplamı istiyor. "*Düşüncelerin sayısını öyle artırmak gerekir ki, muhafızların sayısı yetmesin*" (5) sözünün anlamı işte burada. Tek parti, tek düşünce, tek lider anlayışının varacağı yer olsa olsa Marksizmi bir din olarak kavramak ve **tekbir getirmek** olabilir. Bu sözleri kendimize söylemek ne kadar zor. Ne ki sakınmadan söylemek gerekiyor. Çünkü değişme ve dönüşme bu noktadan başlıyor.

Hayat, hiçbir önderin veya Kaçaroğlu'nun tek başına tanımlayamayacağı kadar girift. Madde ile insan ilişkilerinin bu denli karmaşıktığı/boyutlandığı günümüzde, devrimciliğin, sosyalistliğin daraltılmış, tek boyuta indirgenmiş anlamını genişletmek ve derinleştirmek görevi bizleri bekliyor.

Bu bakımdan, sürekli kendini önererek, bağırarak, insanları "*yönetme*", susta durdurma döneminin kapandığının bilinciyle hareket edilmelidir. İş bölümündeki yerleri ve sorumlulukları anlamında geçmişte önder olanlar öncelikle ve öncelikle, kendilerini eleştirmeli ve vukuatları kendi dışlarında arama yerine, kendilerinde de arama basiretini gösterebilmelidir. Öyleyse, **Olimpos**'lardan inip mütevazî bir yerde konumlanmak gerekmiyor mu? Yüksek sesle bağırıp çağır-

mak ve artık tarihte kalmış bir ilişki zeminini önermek yerine 'mırıl mırıl' alçak sesle konuşmak gerekmektedir. Biliyoruz ki, ses belli bir yükseltmeden sonra gürültüye dönüşür, belli bir alçalmadan sonra da yiter.. Ses almak ve ses vermek bu bakımdan bir zanaat değil sanattır.

Ne ki görünen, arkadaşımızın eski tarzda ısrarlı oluşu. Değişeceğini umuyoruz, umut etmek istiyoruz..

Dördüncüsü, bir düzey tutturma sorunudur. İlerilik marifettir. Böyle bir marifeti göstermek ise lafların sihiri ile değil, gerçek hayatta bu marifeti gösterebilmektir. Ayrıca, birleşmeyi, beraber olmayı başarmak kadar, ayrılmayı becermek de marifettir. Düzey sorunudur. Birlik ve ayrılıkların evrensel ve yerel tarihte nasıl yaşandıklarını biliyoruz. Yaşanmış tarih bu konuda vukuatlarla dolu. Kendi tarihimizin vukuatlarını ise saymakla bitiremeyiz. Birlikte olunduğu zaman, yoldaşlık kavramını bir slogan olarak kavramak, soyutlaştırmak, tarihsel bağlamlarından ve içerdiği zenginliklerden koparmak ne denli sorunlu ise, ayrılıkların uç verdiği süreçlerde, derhal, "*kötüler*", "*düşmanlar*", "*saf dışı edilmesi gerekenler*" şeklinde bir tarz geliştirmek de o denli sorunludur. Dogmatik ve sekte bir tarih insan, toplum ve örgüt teorisi, böyle bir mantaliteye sahip olduğu için her zaman tarihi iyiler ve kötüler olarak kategorize eder. Kötülere karşı savaş hali bu kavrayışın doğası gereğidir. Sorun günlük hayatımızda da böyle değil midir? "*seni seviyorum*" deyip kendi olmayı unutmaksızın/ertelemeksizin beraber olmak ne kadar düzey ise, "*seni sevmiyorum*" diyerek iradeyi bir başka şekilde kullanmak o kadar düzeydir. Ama sorun ayrılığa geldiğinde bunun becerilemediği ve trajikomik durumlarla her zaman yüzyüze gelindiği bir vakıa. Ayrılığın düzeyinin en çok düşürüldüğü durum ise "*boş ol*" çağrısıdır.

Çağrıcı, eleştirici, ve yeniden üretici özelliği olmayan söylemlerin bir başka söylemle değiştirilmesi gerekmiyor mu? Teodisi(*) felsefesine uygun olarak, önce diğer tanrılara ve sonra "*ahaliye*" çağrı yapmak ve savaş ilan etmekle kalmayıp yol ayrımları saptamak, kendini bir özne olarak bir tarihle özdeşleştirmek değilse nedir?

Öyleyse, tartışmada kalite diyoruz. Birleşmenin ve ayrılmanın bir düzey sorununu olduğunu vurguluyoruz.

Beşincisi, özeleştirisinin kavranışı ile ilgili. Marksist literatürde ve pratikte özeleştirisinin önemli bir yeri ve anlamı var. Özeleştiri yapıyorum demek veya "*bu bir özeleştiri biline..!*" diyerek söze başlamak özeleştiri değildir. Özeleştiri tarihsel olaylarda teorik/politik saptamalarda, pratik öngörülerde, kişisel ve kolektif rolümüzün neden ve sonuçlarını çözümleyebilmek, çıkarsamalar yapmak, yeni kavrayışlara ve pratiklere ulaşmak ve nihayet bunları mücadelenin seyri içinde içselleştirmektir. Bu bakımdan özeleştiri, bir özür defetme değil kendini yenilemenin olmazsa olmazıdır. Kaçaroğlu'nun yazısında, özeleştiri lafzi bir argümandır. Yazısının bir bütün olarak kurgusu, önermeleri ve eleştirileri ise, özeleştiri istemektedir. Çünkü yazının her satırında, ruhunda özeleştiri veriyorum dediği olgular, eskiden daha geri bir söylem ile yeniden üretilmektedir.

Sonuç olarak umut ediyoruz ki, Kaçaroğlu arkadaş, kendi gerçeklerini ve gerçeklerimizi bir de bizim baktığımız yerden bakarak görmeye çalışsın.

(*)Teodisi (Felsefesi) : İyilik için kötülük etmeyi öneren, meşru ve mubah sayan bir kavrayış.

şır ve üzerinde düşünür. Tartışmaya girişi ile birlikte ilk sözlerini, sonsöz olarak söyleme alışkanlığından sıyrılır. Henüz tartışmanın başlarındayız ve "sonsöz" söylemekte ısrarın kimseye yararı yok. Bir tartışma, tezler ortaya koyma, ikna etme/edilme ilişkisine dair bir düzlemin /niyetin ortaya konmasıdır. Ancak bunun tümüyle tüketildiği koşullarda taraflar yanyanalıklarını tekrar sorgular ve gereği neyse onu yerine getirirler. Burada da, ayrılma hakkı, Kaçaroğlu'nun kavrayışının tersine mücadeledeki tarafların her birine aittir. 'Boş ol' sözünün tinsel ve dinsel anlamı ile komünist kavrayış arasındaki ayırmadır bu.

Yine bir tartışma süreci, olası gelişmeleri, gelişmelerin ulaşabilecekleri sonuçları dikkate alır. Gelişecek yönlerden birisi süreçten kopuşmadan çıkmak ise, işin başında bu özellikle gözetilir. Çünkü, yarın, aynı ilişkiler içinde yüzyüze bakılacak ve ortak idealler için yanyana yaşanacaktır. O gün karşılıklı olarak yüzümüze bakacak bir ilişki düzeyi her uğrakta temel bir davranış olmalıdır. Kaçaroğlu'nun yazısında bunu görmedik. Dante'nin "*Cehennemini*" anımsatan bir tarz ile kurulsa kurulsa Mistifikasyon Partisi kurulur. Ve o cehennem içinde insanlar cennette olduklarına inandırılmaya çalışılır.

Bireyin, sınıfların, ezilen cinsin ve ezilen ulusun özgürleşmeye bu yoldan gittiği tarihte görülmedi...

III

ÇOK ÖZÜRLÜ VE TIRNAK İÇİNE ALINMAMIŞ BİR SÖZCÜK: TASFİYECİLİK

*" Vaktiyle bir bumerang vardı
azıcık boyu uzuncaydı
bumerang uçu az biraz
lakin geri gelmedi bu kez*

*izleyenler saatlerce
bekler bumerangı daha nice."* (6)

"Bazı bumeranglar geri gelmez. Özgürlüğü seçer." (7)

Kaçaroğlu'nun yazısının temel eksenini oluşturan tasfiyecilik eleştirisi ne yazık ki, özgürlüğü seçen bumeranglardan değil. Tırnak içine alınmamış bu sözcükle yapılan eleştiri güncel ve tarihsel doğrultusunu doğru saptıyamıyor ve kullananı çok zor durumda bırakarak geriye dönüyor. Özgür bir bumerang değil bu, özürlü. Dahası tartışmalarımızı kavrayamıyor, gerçekleri çarpıtıyor ve bir yanılsama yaratıyor. Tarihsel anlamının yanlış kullanılması ve tartışmalarımızla ilgisizliği bakımından ise iki kere kirletilmiş bir bumerang.

Kaçaroğlu'nun tersine, biz bu sözcüğü yazımızda iki kere tırnak içinde kullanacağız. Bu titizliğimiz sözcüğün ilgili yazıda iki kere kirletilmesi karşısında iki kere duyarlı olmanın çabası. Çünkü, tartışan taraflardan hiçbirinin böyle bir eleştiriyi hak ettiğini düşünmüyoruz. Ama ortada, dolaşıma sokulmuş sözler ve

(6) Kaestner: Aforizmalar. Ayrıntı Yayınevi.

(7) Aforizmalar, Stanislaw J.Lec. Ayrıntı Yayınevi, Mart 1990.

bu sözlerin sihirinden medet umanlar var. Dünya devrim süreçlerinde olduğu gibi, kendi süreçlerimizin kritik her evresinde bu kavram/sözcük karşı tarafın *'işini bitirmenin'* sözümlerine en temel silahı. Gelenek böyle kurulmuş...Sürüyor..

Aynı eleştiri daha önce başka yazarlarımızın yazılarında da kullanıldı, yapıldı. Elbette *"karşı tarafı da dinle"* ilkesi atlanarak. Hileli zar kullanarak oyuna katılmanın temel alışkanlık olduğu koşullarda bir kez daha bu tarzı protesto etmek, tasfiyecilik bağlamı *"eleştirileri"* yanıtlamak ve karşı eleştiri yapmak kaçınılmaz oldu.

Geleneğimizin temel literatürü içinde bir yazıda şu saptamaları görüyoruz:

"Örgütlü yapımız tasfiyeye uğratıldığı durumda, bugünkü etkin konumlarını koruyamayacaklarının hiç farkında değiller. Bu yoldan yürüyerek birliğe hizmet ettiklerini söyleyenler, birliğin en birinci engelini oluşturmaktadırlar."

"Örgütümüzün varlığını ve gelişmesini birliğin engeli olarak sunan herkes tam tamına karşıımızdadır."

Bu satırlarda ve buna bağlı olarak yapılan kurgularda karşıımıza çıkan ilk sorun, *"birilerinin partimizi tasfiye etmeyi kafalarına koymuş olduğu"* önyargısıdır. Daha doğrusu bir önyargının da ötesine geçen bir paranoya ile karşı karşıyayız. Önyargının içinden geliştirilen refleks ise, tartışmayı bağlamlarından ve somut zemininden koparıp, aracı amaca dönüştüren bir savunma mekanizması. Perspektif bu olunca gelenek ile araç, araç ile diğer Marksizm sektörleri arasındaki ilişkilerde oynadığımız negatif rolün altını çizen, eleştiren herkes (otomatik olarak) kolaylıkla tasfiyeci olarak görülebilmekte. Dahası bir de bu aracın kendimizi yeniden üretmenin değil, yeniden tüketmenin, devasa bir yabancılaştırmanın nedeni olduğunu da söylüyorsanız kendi söylemleri ile belirtirsek *"iki kere tasfiyeci"* oluyorsunuz demektir. Oysa ayrıntılı ve belirtik olarak açıklayacağımız gibi, verili bir durumu saptamak ile saptanan aracı tasfiye etmek arasında doğrudan bir ilişki kurulamaz. Kaldı ki, verili durumun fotoğrafını çıkaranlar, aynı zamanda ilişkilerin değiştirilip dönüştürülmesine, yani hem iç hayatımıza ve hem de dışa dönük öneriler, planlar sunmaktadırlar. Bunlar arasında örtük veya açık tasfiyecilik yoktur. Esasen bu mümkün de değildir. Çünkü bir tarihsel süreçte kurulmuş neyse o olan ilişkiler, birileri *'yıkılsın'* deyince yıkılamayacağı gibi, *'kurulsun'* deyince de kurulamaz. Bunlar hemen hepimizin bildiği abeceler. Kimse Alaattin değil ve elinde sihirli lambası yok. Akıl almaz mantık zorlamalarını anlamak ise mümkün değil. Söylenceler ve mantık zorlamaları bir tartışmanın argümanı olamaz. Yine de bir kez daha derdimizi anlatmaya çabalayalım. Umarız bu kez önyargılardan kurtularak sesimize kulak verilir ve sağlıklı bir tartışmanın olanağı yaratılmış olur...

Geleneğimiz, '76'da *"öndeki arabanın devrilmesi arkadaki araba için ihtar dır"* belirlemesiyle içinden geldiği hareketten radikal bir ayrışmaya girdi. Teorik/ politik bir ilk zemin saptayarak somut ve canlı bir hareket üzerinde kendini kurmaya çalıştı. Bu tarihsel çıkışın ve çabanın sonucu olarak da, gerçek ve somut bir hareketlilik içinde maddi/manevi, nicel ve nitel olarak kendine özgü bir tarih/ miras oluşturdu. Hem devrimci ve hem de Marksist kalarak belli bir toplumsal/ siyasal temel kurabilen belli başlı Marksizm sektörlerinden biri oldu. Eylül öncesinde, hareket ile onun içinde ve üzerinde gelişen kurumlar ve önderlik arasında belli bir uyum vardı. Karşılıklı yeniden üretim gelişmenin karakterini belirliyordu

ve bu tarihsel bir ilerlemeye tekabül ediyordu. O dönemde araç henüz amaca dönüşmemişti ve geleneğin tümü ile organik bir ilişki içindeydi. Dışa dönük olarak ise, dönemin gerektirdiği mücadele ekseninde, politika pratiklerinde varolanarak elle tutulur, bizi tanımlayan bir tarz, ekol oluştu. Sürecin '79 ortalarına dek bu ritim ile yaşandığı söylenebilir. Toplumsal muhalefetin yükselmesine koşut yükselen, toplumsal muhalefet tarafından yeniden üretilen ve toplumsal muhalefeti yeniden üreten, kendini onun içinde kuran **Kurtuluş Hareketi**'nin temel omurgası işte bu dönemde oluştu. Denebilir ki, '74-'79 dönemi toplumsal muhalefetin ve onun bir parçası olan sosyalist muhalefetin tarihinde en yaygınlaştığı devasa bir niceliğe ulaştığı ve toplumun tüm dokularına nüfuz ettiği bir dönemdi. Geleneğimiz kendi tarihinin en gelişkin dönemini bu evrede yaşadı. (Halen hiç bir yeni üretimde bulunmadan bu dönemde ürettiklerimizi tüketiyoruz. Bir bakıma dağarcığımızdan yiyoruz.) Bu tarihsel dönemde, amaç ile araç, gelenek ile araç arasındaki ilişkiler yukarıda da vurguladığımız gibi tarihsel bir ilerlemeye tekabül ediyordu.

'79 yılı toplumsal muhalefetin, yükseldiği en üst noktadan önce durgunlaştığı ve nihayet geriye çekilmeye başladığı dönem oldu. Özellikle de anti-faşizm ekseninde mücadeleye katılmış ve henüz yeterli bir sosyalist kimlik, perspektif edinmemiş küçük burjuva yığınlar, gerek sivil faşist hareketin uyguladığı terör ve gerekse de devletin uyguladığı terör karşısında geriye çekilmeye başladı. Toplumsal muhalefetin en üst noktadan geriye inişe geçmesi ile, hareketlerin geriye inişi arasında aşağı yukarı bire bir ilişki gelişti. Asıl önemli olan toplumsal muhalefetin bir kesimi üzerinde kendini kurmuş, tanımlamış araçla hareket arasındaki ilişkilerin bir tarihten sonra farklı yönler doğru gelişmesiydi. Bu bakımdan '79-'80 yılları, **Türkiye Sosyalist Hareketini** ve özelde de bizleri bu günkü marjinal konuma getiren sürecin miladı olarak saptanabilir. Daha doğrusu bugünü belirleyen, tanımlayan tüm karakteristik özelliklerin öncüllerini o süreçte bulmak olanaklı. '80 yılının ilk altı ayı ise, inişin sürdüğü, ne yapmalı sorusunun yanıtının bulunamadığı ve karmaşa/şaşkınlık, el yordamı ile yön tayin etme aylarıydı. Edebiyatımızda siyasal durum "*arabanın son sürat yokuşaşağı inişine*" benzetilmekteydi. Ne ki, böyle bir öngörü, önceden görme ile davranma arasındaki ilişkiyi kurup kendini yeniden düzenlemeyince, rotasız bir şekilde Eylül'ün eşiğine gelindi. Buraya kadar söylediklerimizi şöyle özetleyebiliriz: '80'li yıllara kadar olan dönem, sosyalist hareketin kendiliğinden gelişim dönemi idi. Anti-faşist mücadelenin eksen alındığı bu mücadele zemini üzerinde yaratılan bu hareketler/gelenekler doğal ve kendiliğinden sürecin ürünleriydi. Bu hareketlilik üzerinde şekillenen militan tipi ve önderlikler ve araçlar yerel bir sosyalizm ekseninde kendini kuruyordu. Kendini dünya tarihsel bir zeminde kurmanın çabası yerine ve yine dünya tarihsel bir önderlik ve militan tipi oluşturmak yerine (nesnel ve öznel nedenlerden), Marksizmin kısmi bilgileri üzerinde şekillenmiş ve yanlış temellerde bölünmüş sektörler bu sürecin tarihsel gerçeğidir. Toplumsal meşruiyetin, niceliğin ve niteliğin en yüksek noktaya eriştiği '80'i önceleyen yıllarda ise sosyalizm alanı gerek bir bütün olarak ve gerekse de sektörler düzeyinde, bunu sıçratabilecek teorik ve pratik kavrayışa sahip olamadılar. Ve tarihe böyle geçtiler.

'80 yılı ise '79'larda başlamış bir gerileme sürecini, dış etmenin de etkisi ile yepyeni bir kanala soktu. Aslında yaklaşık on yıldır yaşanan, o günlerde içine itildiğimiz ve bir türlü çıkma yeteneğini gösteremediğimiz durumdur. '79 itibarı ile

ortaya çıkan teorik/politik/pratik ve araçlar düzeyindeki yapısal tıkanıklık, hareket/araç arasındaki ilişkisinin bir önceki yıla göre tersi bir doğrultuya, yani yaratılan mirası tüketmeye doğru bir evrime yönelmesiydi. Süreç boyunca arada bir toparlanmalar, görece ilerlemeler olsa da temel itilim, tüketim ve yeniden tüketimin devasa boyutlarda yaşanmasıydı. Ne o dönemde ne de sonraki on yılda bu durumu tümü ile tersine çevirebilecek teorik/politik yaklaşım sağlanamadı, pratik önlemler alınamadı. Çünkü bırakalım bunalımın nedenlerini, sonuçları üzerinde bile ciddi tartışmalar sürdürülemedi. Nedenleri konusunda ise hemen hiçbir çaba içine girilmedi/girilemedi. Sosyalizm alanını kuşatan nesnel koşullar öyle bir psikoloji üretti ki, gelenek artı araç toplamından oluşan her bir sektör, her ne pahasına olursa olsun sürekliliği kotarmanın doğal refleksi içine girdi. Sonraları ise bu durum teorize edildi. Böylece zorunluluklar teoriye eklemelendirilerek içselleştirildi. Aracın (ların) amaca dönüşmesinin tarihsel başlangıcının temelleri böylece atılmış oldu. Bu başlangıç noktaları ve kurulan mantığın tarih içindeki yeri atlanarak ne zorunlu kötülükler ve ne de kaçınılabılır kötülükleri çözümleyebilmenin olanağı yok.

Kurtuluş Hareketi, '76 özeleştirisi ile eşzamanlı olarak "*öndeki arabanın devrilmesi arkadaki araba için ihtar olmalı*" şeklinde temel bir kavrayış geliştirdi. Bu onun o süreçteki temel özgünlüklerinden birisiydi ve böyle bir yaklaşım ile içinden geldiği harekete en temel noktalarda eleştiri yöneltmesi ve bunu aynı zamanda bir özeleştirisi olarak yapma becerisini göstermesi riskliydi ve bu göze alınmıştı. Doğru, gerekli olan da buydu. (Burada kavrayışın doğru olduğunun altının çizilmesi, aynı kökenden gelenlerle ayrılmaya dair pratik sürecinin doğru olduğu anlamına gelmiyor.) Daha sonraki tıkanma noktalarında ise aynı radikallik bu kez kendimize karşı gösterilemedi. Belli bir nicel ve nitel gelişmeden sonra ilişkilerin sıçratılması bakımından bunu göze almak gerekiyordu. Bu temel görev o gün bugün yerine getirilemedi. **Çünkü yapısal tıkanıklığa eski sorunsal içinden çareler/çözümler aramak, temel halkayı buradan yakalamak resmi çizgi idi.** Muhalefet olarak şekillenme rizikosunu göze alan kişi ve eğilimler de zaten sorunu yine aynı halkadan yakalıyorlardı. Oysa sorun yapısalı. Bir önceki dönemde bastığımız zeminden **3. Enternasyonal Marksizm**'inden kopmak ve program ve partiye dair yeni bir denklem kurmak gerekiyordu. Eylül ile beraber bu kez kendi arabamızın da devrilmesinin nedenlerini çözümlemenin bir başka yolu yoktu.

Tıkanıklığın nedenlerine incek temel halka yakalanamayınca, günahların kefaretni ödeyecek birileri arandı. Ve her dönemde de bulundu. Bu bazen **Ekim çizgisi**, bazen **Eylül Hizbi**, bazen zabıta olaylarında basiretsizlik gösteren arkadaşlarımız, bazen dış etmen olarak eylülün kendisi ve zorun rolü, olarak gösterildi. Şimdilerde ise, yanlış bir tarih yazımı, açıklaması içinde tarihsel sürecin her bir evresi birbirinden mekanikçe koparılarak ve rüçhan payı çıkarılarak birliği savunan arkadaşlarımız tüm kötülüklerin kefaletini ödemek üzere sanık sandalyesine oturtuldu. Bu yoldan giderek, böyle bir tarih anlayışı ile denklem kurarak bir yere varılmayacağı artık bilince çıkarılmalı. **3. Enternasyonalin Marksizm** yorumundan yani ekonomizm ve dogmatizmden, onun tarih, toplum ve insan teorisinden koptuğumuzu ilan ettiğimiz tarih 1984. Ama bugün bu çizgi bizi halen belirlemeye devam ediyor ve bırakalım eskiyi en rafine savunan arkadaşlarımızı bizzat yeniyi savunan ve oluşumunda temel katkısı olan arkadaşımız bile, kendine biçtiği misyon ile günlük davranışımızı bile denetlemeye çalışıyor ve her çatış-

mada ceplerinden birkaç tane **Stalin** çıkararak, mücadeleyi kazanmaya çabılıyor. Tasviyecilik umacısı ise, artık iyice paslanmış silahlardan birisi olarak devrede. Bu silah ile olsa olsa **Pirus Zaferi** kazanılabilir. Şu sıra yaşanan olsa olsa budur.

Tasfiyecilik suçlaması ile ilgisi bakımından bir kez daha vurgulayalım. Bizim söylediğimiz özetle şu:

Tarihsel bir evrim içinde araç amaca dönüşmüş ve gelenek/hareket karşısında marjinalleşmiştir. Burada niceliksel bir marjinallikten değil, geleneğin içinde değil kenarında konumlanan ve onu yeniden üretemeyen bir nitelik eksikliğinden söz ediyoruz. İkincisi, aracın bununla da kalmayarak, sınırları çizilmiş bir alan içinde iradelerini birleştirmiş ilişkilere de yabancılaşmış ve bütün olarak kendini yeniden üretecek konumdan uzaklaşmıştır. Üçüncüsü, yanlış bir sosyalizm anlayışı ve onun devamı olarak şekillenen araç mantığının doğrudan ve kaçınılmaz sonucu olarak -sosyalist demokrasi bahsinde söylenmiş sözlere karşın- iş bölümünün kendisi son derece çarpık gelişmiş/kurulmuş, "*üstün alt üzerinde*", "*bizin ben üzerinde*", "*erkeklerin kadınlar üzerinde*", "*teoristlerin pratisyenler üzerinde*" çarpık iktidarlara oluşmuştur. Önderlik kişiselleşmiş, kolektif aklın tek kişide temsili kanıksanmış ve bir gereklilik haline getirilmiştir.

Tüm bunlar taşlaşmış, kendini yeniden üretecek halkaları henüz tümü ile yakalayamamış, tıpkı devlet gibi toplumun ve ilişkilerin üstünde, ona yabancılaşmış ve onun özgürleştirmeyen bir araç ile karşı karşıya olduğumuzun saptanmasıdır. Çatışan taraflardan, bağımsız olarak nesnelliğimiz budur. Verili aracın bizzat hem kendimizin, hem toplumun özgürleşmesinin önünde devasa bir engel olduğunu görmekten neden korkuyoruz. Dünya tarihi planında komünist partilerin yaşadıkları ile bizim yaşadıklarımız arasında hiç mi benzerlik yok. Bunu aşmak için herşeyden önce verili durumu kavramak, adlandırmak, neden ve sonuçları çözümleyecek yetenek gösterilmeli. Şimdi yapılacak olan budur. Bilinmeli ki, "*çoğu şey adını koyamadığımızdan yapılamadı*" (8).

İşte araç bu durumdadır. Bunun tersini idda edenler, durumu nasıl gördüklerini netçe açıklamalıdır ki, kimin yanlısına içinde olduğu anlaşılsın. Bize böyle bir araç gerekli değildir. Verili araçların hem yerel hem de evrensel düzeyde tarih içinde içine düştükleri durum bir başka araç tasarlamamızı ve gerçekleştirmemizi gerektirmektedir. Bunun ne olduğunu yine tartışarak elde edebileceğiz. **Leninist** partinin bazı temel özelliklerini, öncüdür, savaşıdır, orduludur, proletaryanıdır, düzen sınırları dışındadır şeklinde alt alta sıralayarak ne **Leninist** parti tanımlanabilir ve ne de kurulabilir. 70 yıllık evrensel ve yaklaşık 30 yıllık yerel bir araç deneyinden sonra belli bir düzey tutturarak, sorunları basite یرca etmeden ele almak gerekmektedir. Bize gerekli olan **Leninist** partinin ne olmadığı ortaya çıktı. Ne olduğu ise **Marks** ve **Lenin**'in ilgili görüşlerini yeniden okuyarak, **Rosa**'ya ve diğerlerine kulak vererek ve en nihayet araç ve amaç ilişkilerini yaşanmış tarihsel deneyler ışığında yeniden tanımlayarak, sosyalistliğin ve partili olmanın, daha doğrusu özgürleşme idealinin daraltılmış anlamlarını genişleterek, derinleştirerek kolektif bir çaba ile ortaya koyabiliriz. **Dünyada ve Türkiye'de** kimsenin elinde hazır ve sihirli formüller yok. Şiddetin ve iktidarın tanımı, parti ve toplum içinde bunun ifadelendirme, yaşama biçimleri, iş bölümü ile yabancılaşma arasındaki ilişkiler, henüz mesaisini yapmadığımız sorunlar. Genel

---

(8) **Aporizmalar**, Stanislaw J.Lec. Ayrıntı Yayınevi, Mart 1990.

bir çoğulculuk mantığı içinde kalarak, ne topluma dönük ve ne de, bir araç içinde yaşanan iktidar ilişkilerini, kanlı ve kansız darbeleri, anlayamayız. Anlayamadığımız içinde, adlandıramayız ve yerine ne koyacağımızın zor mesaisini göze almak yerine işin kolayına kaçıp eski mantığın ve aracın kutsanmasına devam ederiz. Oysa, "özgürlüğün ve mutluluğun resmini kolayına kaçmadan" çizmek gerekmektedir.

Bir kere daha vurgulamak gerekirse -tasfiyecilik suçlamasını ve sanık sandalyesine oturmayı göze alarak-, bizim şu andaki bir araca gereksinmemiz yok. Verili olan, tarih içinde oluşmuş olan, kötülükleri yeniden üretmeye devam etmektedir. Bunu değiştirmek, bu devasa taşlaşmayı çözmek ve aracı tümüyle sıçratmak gerekmektedir. Bunun yolu verili aracı bir okus pokus ile tasfiye etmekten geçmiyor. Yukarıda değindiğimiz gibi kimsenin buna gücü yetmez ve ayrıca, teorik ve pratik böyle bir tahammüd ordada yok. Bu gelenek, teoride ve pratikte kendine karşı radikal bir ihtilal yapmalı ve araç bunun temel bir parçası olmalıdır. Tarihsel bir dönemde şekillenmiş ve o süreçte pozitif işlevler görmüş bir aracın, bugünü kotarmaya yetmediği ve hatta tersini yapmanın bir aygıtı haline geldiği nesnel gerçeği neden görülemiyor? Restorasyon veya tadilat denilen ara adımlar ancak ve ancak, radikal bir dönüşüm, kendimize karşı devrim, planının parçaları olabilir. Bir benzetme içinde açıklamaya çabalarsak bu sorun bir bakıma reform devrim ilişkisi gibidir. Devrime giden yolda reformlar, yani restorasyon geçerken elde edilen kazanımlardır. Bütün bu söylediklerimize karşın ve ayrıca gerçek hayat içindeki temel konumlarımıza karşın, yazdıklarımızı okuma, anlama zahmetine katlanmayıp, Kaçaroğlu gibi, "restorasyonu reddediyorlar, bunlar tasfiyecidir, böyle biline ey ahali" demek ve savaş hali ilan etmek demek olsa olsa tarih içinde kalmanın nesnel eksikliği ve öznel bir öfkenin dışavurumudur. Özenel manipasyonlara ise burada değinmenin anlamı yok. Bizim manipasyon ve öfkede radikal olmaya gereksinmemiz yok. Bize, bizi ve bileşeni olduğumuz Türkiye sosyalist hareketini sıçratacak radikalliğe gereksinmemiz var. Tasfiyecilik sözü/eleştirisini TARİH İÇİN NELER OLDU? sorusu ile bağlantılı ele alınmalı. Bu soruya, başkalarını '77'ye alır bir eda ile ve üstten bir söylemle, NELER OLDU Kİ.. şeklinde küçümseyici ve kendini aklayıcı yanıtlar vermek yerine, NELER OLMADI Kİ diyebilmek gerekiyor. Böyle bir yaklaşım içselleştirilmediğinde bizi belli bir tarihten itibaren olumsuzluklara taşıyan yapısal problemler yeniden üretilerek hayatımıza yön verecektir. Tasfiyecilik heyülası ile illizyon yaratmak ve manipasyonları pragmatik bir "reel politiker" tutumun garnütürü haline getirmek ise bu mantalitenin olmazsa olmazları.

Bize hiç gerekli olmayan budur...

IV

TASFİYECİLİK SÖZCÜĞÜ VE TEKRAR TEKRAR GEÇMİŞE GERİ DÖNEREK TARTIŞMAK

"Sana kalırsa geçmiş hala gerçekleşmemiş ve değişime uğrayacak birşey. Örneğin ben, 'Napolyon Austerlitz savaşını kazandı' diyorum, oysa 'bakalım göreceğiz' diyorsun sen" (9).

Geçmiş tekrar yaşamak ve değiştirmek, olanları yok saymak mümkün

---

(9) OZA, Andrey VOZNESENSKI, Ada Yayınları.

değil. Ama geçmişten dersler çıkarmak ve bunların ışığında bugünü kotarmak, geleceğe yürümek ise tarih ve toplum bilincinin gereklerinden biri. Geçmiş gerçekleşmiştir, orada değişime uğrayacak birşey yoktur. Sürekli ve kalıcı olan ve birer tarih malzemesi olmaktan öteye geçen ise, tarihten bugüne aktarılanlar, bunların insan bilincinde oluşturduğu hakikatler ve bu hakikatlerin, yaşamın gerçeği ile kurduğu canlı, devindirici ilişkilerdir. Bu bakımdan somut koşulların somut çözümlemesi denilen şey bir bakıma tarihsel ile güncelin keşişme noktasında, tarihi aklımızda tutarak günlük hayatı devrimcileştirme fiilidir.

İlk sözler olarak bunları söylememizin gerekliliği, tartışmalarımızın temel eksenlerinden birinin dün ile bugün arasındaki ilişki ve çelişkilerden de kaynaklanıyor oluşu. Bu bakımdan tarihe sık sık yolculuk yapmak, kullanılan sözcükleri, yapılan eleştirileri, yaşanmış tarih içinde de test etmek yöntem olarak gerekli. Tasfiyecilik bağlamı eleştirinin, tarihin mihenginde sınanması ve gerçeğin gün ışığına çıkarılması bakımından böyle bir yoldan yürümek gerekiyor.

Rossana Rossanda'nın, "Şimdi Marks'tan Marks'a geri dönüyoruz" şeklinde anlamlı bir sözü var. Bu tartışma içinde bir bakıma biz, "yeni kendimizden" "eski kendimize", yani tarihimize dönüyoruz. Özgürleşemeyen her bumerangın/eleştirinin sahibine geri döneceği gerçeği işte tarihin yeniden ele alınması/okunmasında ifadesini buluyor. Başlıklar halinde sıralayalım:

Tasfiyecilik sözü ile, yenilginin bozguna dönüşmesi ve önderliğin bu bozguna rolü arasında gerçek bir ilişki yok mudur? Bizi bu günlere taşıyan süreç, '79'larda başlayıp sorunların çözülemediği için katlanarak bugünlere varıp bir Gordiyom düğümü oluşturmadı mı? Ve İskender'in kılıcı yerine önerilen/dayatılan, "gurbet hükmündeki kararnameler" ile düğümün çözüldüğünü sanmak tarihsel bir yanılgı değil mi? Neden tarihi istediğimiz gibi eğip büküyoruz. Marks'ın başı üzre bir düşünelim. İşbölümündeki yerleri itibarıyla tarihin birinci dereceden sorumluları nasıl oluyor da bu kadar pervesizce en üstten konuşabiliyor. Mağlup olmuş önderler, namağlup bir psikoloji ile daha nereye kadar dayanabilirler. Bırakalım insanlarımızın gerekli esnekliklerini ve toleranslarını artık hayatın toleransının bittiğini görmek gerekmiyor mu?

Tasfiyecilik sözü ile, yurtdışına eklemlenme ve çok önemli bir on yılı hemen hemen hiçbir ürün ortaya koyamadan geçirmek arasında somut ve gerçek bir ilgi yok mu?

Yurtdışında işlevsiz bir kalabalık olarak yaşandığı, diğer geleneklere kıyasla en örgütsüz ve kısa/orta erimli hedefleri olmadan yılların peşinden sürüklenildiği artık sağır sultanın bile bildiği gerçekler. Ve bizzat arkadaşların kendi ifadeleri. Yurtdışında yaşayan, yaşamak zorunda kalan kadroları ve hareketin diğer insanları bu süreçte hangi, teorik, politik, estetik, entellektüel ürün ortaya koydu. Henüz dil probleminin bile çözülemediği, çeviri ve basın faaliyetinin uluslararası teknolojinin yardımı ile kurumlaşması konularında ne tür bir perspektife ve ne de pratiğe sahip olunmadığı gerçeği ile şu ünlü tasfiye sözcüğü arasında gerçek bir ilişki yok mu? Kendini üretememesi bir yana ülke içindeki çalışmalara maddi ve manevi desteğin sözünün bile edilemeyeceği kadar cılız olduğu, hatta, yanlış bir politika yapma tarzı ve psikolojik durum gereği ülkedeki hayata "köstek" bile olunduğu, dergi paralarının bile zar zor tahsil edildiği ilişkileri birilerinin açıklaması gerekiyor.

Yurtdışı her dönemde sosyalist faaliyetin alanlarından birisidir. Yalnız, zo-

runlu göçün sonucu olarak ele almak ise yanıltıcıdır. Sosyalist faaliyet bir enter-nasyonalizm, yani dünya devrimi içinde tanımlanacaksa, yurtdışı denilen bir olgu her koşulda olacaktır. Bu bakımdan marifet, böyle bir olanağı, Türkiye sosyalizm alanı ve kendi özel geleneğimiz lehine kullanabilmektir. Bu bağlamda hangi somut ilişkilerin geliştirildiğini merak ediyoruz. Yurtdışı faaliyetleri doğal bir ko-runma ve kimlik erezyonunu önlemenin ötesine geçirilmediğinde, işlevsizleşir. On yıldır olup bitenin öyküsü de sanırız bu.

Diğer yandan yaşanan başka yurtdışı pratiklerinden de elimiz boş döndü-ğümüz bir gerçek. Kişisel ve son derece sınırlı bazı kazanımların dışında, çöller-de yaşanan pratik, bir serap görmeden öteye geçememiştir. Geleneğimize her-hangi bir deneyin taşınmadığı ise gün gibi ortada.

Sonuç olarak yıllar süren yurtdışı faaliyetleri perspektifsizlik nedeniyle tı-kanmış ve kendi tıkanıklığını ülkeye taşımaya başlamıştır. Yurtdışında bir "hiçiz", dediğimizde gereksiz alınganlık göstermek ve sorunu hemen kiselleştir-mek yerine, hali pür melalimize bakıp ders çıkarmak gerekmiyor mu?

Sanırız gerekiyor. Elbette tasfiyecilik sözünü aklımızdan çıkarmadan..

Tasfiyecilik sözü ile geri çekilme mantığı/politikası ve onun uzantısı olan ve ilk bölümü yaklaşık üç yıl süren korunma mantığı ve pratiği arasında gerçek bir ilişki yok mu? Bugün açık veya örtük olarak geriye çekilme politikası ve ko-runma mantığı eleştiriliyor. Hatta '83'lü yıllarda bu konuda kişisel ve kolektif pek çok değerlendirmeler yapıldı, yazılar yazıldı ve özeleştiriler verildi. Tüm bunlar birer veri. Bizim sorunumuz bunları atlamak değil. Bizim vurgulamak istediğimiz bugünkü tıkanıklığın bir tarihsel süreçte oluştuğu ve katlanarak bugüne evrildiği-dir. Elbette kendimize ait bir politakayı ve pratiği eleştirmek iyi bir şey. Ne var ki, eleştirinin işlevsel olabilmesi ve düne ait söylenmiş bir laf olmaktan öteye bugün değerinin olması için, o politikaların bugünkü sonuçlarını es geçmemek gerekir. Yapılan bunun tersi. İsrarla dün vurgusu yapılırken, dün ile bugünü bağlamaların-dan koparmayı anlayabilmek mümkün değil.

Sorunun bir başka veçhesi ise daha ilginç. Eylül'ü izleyen ilk yıllarda geriye çekilme ve korunma politikasının uygulanış ve kurgulanış biçimini sağ olarak eleştiren insanlara o gün, "*hayatı kavrayamıyorsunuz, sürekliliği sağlamak bir ya-nıyla da, eldeki nitelikli kadroların bir kısmının korunmasıyla mümkün*" şeklinde eleştiri getiriliyordu. Bizler ise sürekliliğin güvencesinin böyle bir politika/önlem olmayacağı, siyasi faaliyet temelinde kendini yeniden üretmenin, ancak güvence olabileceğini vurguluyorduk.

Geriye çekilme politikasının ve korunma mantığının ürettiği sonuçlar çok değişik. Birbirine bağlı bu iki olgu, süreç içinde politikanın tanımının ve pratik seyrinin değiştirilmesinin argümanı/nedeni oldu. Politika yapma, bir avuç insanın gerekli olan trafiğine indirgendi. Nihayet '83 tam üyeli toplantıda aracın amaç olma süreci başlatıldı. Elbette kimsenin niyeti bu değildi. Ama nesnel olarak süreç böyle gelişti. Bugün politika sahnesinde yoksak ve bir türlü bu beceriyi gösteremiyorsak, daha o günlerde kendimizi çektiğimiz siperlerde, iyice mefluç olmamız, hareket yeteneğimizi yitirmemizin doğrudan sonucudur. Yıllarca ant-renmansızlığı önermiş ve sporcularını antrenmansız bırakmış antrenörlerin şimdi; neden sahada koşamıyorsunuz demesi kadar abesle iştigal olabilir mi? Bugünkü sonuç atalet teori ve pratiğinin doğrudan sonucudur..

Hareket ile araç arasındaki bağ sizce neden koptu? Binlerce taraftar, onlar-

ca kadro, eylül ile beraber ve yıllarca unutulmadı mı? Umutlarını, ideallerini birleştirmiş ve sözcüğün gerçek anlamıyla hayatını ortaya koymuş insanlarımıza zorunluluklar gerekçe yapılarak "*başınızın çaresine bakın*" denmedi mi? Yalnızca bu nedenle yüzlerce insan ideallerine küsüp, sisteme geriye dönmedi mi? Yine onlarcası yalnızca bu ve başka nedenlerle deprasyonlar geçirmedi mi? Ayrıca bu zorunluluk gerekçesi teormizde, politik kararlarımızda içselleştirilmedi mi? Bugün yarattığımız gelenek, hala iyi kötü ayakta ise ve tüm bunlara karşın insanlarımızın bir çoğu, inançlarını, umutlarını bunca güvensizliğe karşın yitirmemişlerse, bunun onuru yalnızca o insanların kendilerine aittir.

Tarihi önümüze koyup tüm bunları yeni baştan düşünelim. Elbette sıkça kullandığımız tasfiyecilik sözcüğünü, unutmadan..

Görüldüğü gibi tarihte neler olmadı ki..

Tümü bu kadar değil.. **Brecht**, "*insandan çok şey yapılabilir*" demişti bir zamanlar. Politikanın tanımının değişmesi, sonucu, devletle mücadeleyi 'bırakıp' kendi daraltılmış dünyamızda, desiseyi, dedikoduyu, kişilik tartışmalarını, önce insanları birey olmaktan caydırmayı, sonra boyun eğdirmeyi ve daha sonra da harcamayı kurumlaştırmadık mı?

Bu değerli insanlarımız nerelerdeler. Yoksa **M.Ceylan** arkadaşın o dar ve küçük dünyasının/mantığının söylediği gibi, "*onlar zaten yaramazlar mıydı? Devrimcileri meşuk muydu? Hayat onları ayıklamış ve sağlamlar belli ilişkilerin içinde mi kalmıştı.*" Zinhar böyle değil. Bu olsa olsa, kendi devrimciliğini/önderliğini tüm zamanlarda kazanılmış hak olarak gören sekte bir mantığın ürünü olabilir. Bu olsa olsa, çoğulculuk konusunda onlarca laf söylememize karşın, kendi dışımıza düşmüş her Marksistin Marksistliğini elinden almak ve ayrıca bizim dışımızda Marksizm alanı olmadığını kapalı olarak savunmakla eş anlamlıdır.

Tasfiye sözcüğü ile, zincirleme yaşanan zabıta olayları arasında ve siyasi poliste genelde bir bütün olarak araç/kurumlar ve önderlik(ler), daha özelde ise bireyler bazında yaşanan yenilgi arasında gerçek bir ilişki yok mu? Kurumları mefluç eden, devasa bir güvensizliği dönem boyu üreten, demoralizasyon yaratan ve nihayet her seferinde bizi en geri noktalara dek götürüp var olduğu kadarıyla sürekliliği, tasfiyenin sınırına dek getiren siyasi polisteki zincirleme yenilgiler değil midir? Zorun sıratında, komünist inançları ve teorik olmayan devlet ile insanın gerçek karşılaşmasında, bir bütün olarak kendimizi yeniden üretmediğimiz, yeniden tükettiğimiz gerçeği nasıl unutulabilir. Eğer gerçekten tırnaksız bir tasfiye eleştirisinden söz edilecekse bu tam tamına bu zeminde yaşanan taraji komik durumun geleneği ve aracı tasfiye ettiğidir. Şimdiye kadar hep lafın kendisine baktık ve ardındaki ile ilgilenmedik. Bu bir gereklilik. Ne ki, yaşanmış vukuatlar unutulup, her bireyin kendi özel muhasebesi atlandığında gerçekler iyice çarpıtılmış olmuyor mu?

Bugüne dek bu özel alandaki yenilginin nedenleri ve ürettiği sonuçların çözümlenmemiş olması bile durumun vehametini ortaya koyuyor. Bu olsa olsa, "*oldu bitti 'maşallah', bir daha olmaz inşallah*" tavrıdır, adı ise kaderciliktir.

Tasfiye sözcüğü ile, mahpushane pratiğimiz, savunmalarımız ve tüm bunların geleneğimizi olumsuz etkilemesi arasında somut ve gerçek bir ilişki yok mu? Mahpushanelerdeki onurlu ve gerekli direnişleri saymazsak buraları gerçekten kendimizi yeniden üretmenin gerçek bir okulu haline getirdiğimiz söyle-

nebilir mi? Tek tek insanlarımız dışında buralarda ciddi bir yenilenmenin yaşanmadığı ortada. Hem kendini yenileyen ve hem de dışarıdaki sürece ideolojik, teorik katkılarda bulunabilen kaç arkadaşımız var. Mahpushanelerde belli bir direniş çizgisi içinde yer alan ve bu bağlamda devletle çatışmada, kimliğin/kişiliğin korunması yönünde saf tutan yüzlerce insan dışarıya çıkar çıkmaz günlük maiyet ve siyasi/psikolojik insani bunalımların ortasında ufalanarak yitmedi mi? En iyi durumlarda nötr bir şekilde konumlanmadılar mı. Genel olarak sosyalist hareketin ve özel olarak da hareketimizin bu sonuçtaki payını düşünmek zorundayız. "*Giden gider kalan sağlar/sağlamlar bizimdir*" mantığı ile ancak kendimizi rahatlatırız ve kendi insanlarımız karşısında bile marjinalliğimizi tescil ederiz.

Özetle buralarda, "*ceza yata yata*" bitmedi mi? On yıllık süreç sonunda eldekilere şöyle bir bakalım. Göreceğimiz manzara, hemen hemen elde var hiç olacaktır. (Kendi geleneğimiz açısından) (Aydın cezaevindeki arkadaşlarımızın çabalarını burada özellikle belirtmek bir haksızlığı önlemek bakımından gerekiyor.)

Tüm bu sözler, tarihe tekrar tekrar geri dönerek düşünmemiz, tartışmamız ve ortak yarattığımız yaşattığımız bir tarihi çarpıtmadan nasıl yaşanmışsa öyle algılamamız ve nihayet kuşaklara doğru aktarmamız için söylendi. Tartışmalarda belli bir düzey tutturmadan pratik ilişkilerimizde organiklik yaratmak mümkün değil. Bu özenin kendisi bir nezaket kuralı değil, modern bir sosyalizm kavrayışının ve yoldaşlığın olmazsa olmazıdır. Böyle bir kavrayış içselleştirilmeden ilişkilerdeki eski düzeyi bile tutturamayacağımız çok açık.

Bu bakımdan, açık ve rahatsız edici bir şekilde rüçhan hakkı talep etmek, lafı en üst perdeden söylemek yerine bir başka kavrayışın ve davranışın geçirilmesi gerekiyor. Çünkü lafın hakikati ve sihri ile hayatın somut gerçeği her zaman örtüşmüyor. Bilmeliyiz ki çıtayı en yükseğe koymak altlayabilmenin garantisi değil. En yükseğe konan bir çıta altlayıcı ile beraber en alçağa düşebilir. En iddialı konumlarda en iddiasız konumlara düşenlere uzak ve yakın tarihimiz içinde sıkça gördük. Çünkü:

"Zirvenin zemini uçurumdur" (10).

Öyleyse bir kez daha teoride, pratikte, tartışmalarda ve yoldaşlık ilişkilerinin tüm dolayımalarında kalite ve düzey diyoruz. İlerilik, önderlik becerilmesi gereken marifettir. Umarız Kaçaroğlu arkadaş kendine geleneğin asli sahibi olarak gören ruh halinden ve psikolojiden sıyrılır. Ve herkesle eşit bir noktadan bundan sonraki tartışmalara katılır. Ancak ve ancak böyle bir düzeyden ve ilişkinin kotarılmasından sonra yazısının içindeki diğer iddialarını ve eleştirilerini tartışmaya başlarız.

Bize gerekli olan budur... Umut etmek istiyoruz.

---

(10) *Aforizmalar*, Stanislaw, J.Lec, Ayrıntı Yayınevi. 1990 Mart

Yıllardır akıl hastanesinde yatmakta olan **Louis Althusser**, Ekim ayının içinde yaşamını yitirdi. Zihni olarak tükenmiş olan yaşamı fiziki olarak da noktalandı.

Louis Althusser "Batı Marksizmi"nin belki de en seçkin simalarından biriydi. 1960'ların ortalarından itibaren, ileri sürdüğü görüşlerle başlattığı tartışmanın izleri, günümüzde de etkilerini sürdürüyor.

Althusser'in aşağıda yayımladığımız "Marksizmin Bunalımı" adlı makalesi: İtalyan politik grubu **Il Manifesto**'nun Kasım 1977'de **Venedik**'de düzenlediği **Devrim Sonrası Toplumlarda İktidar ve Muhalefet** adlı konferansda yaptığı konuşma.

Yeni Öncü

MARKSİZM'İN BUNALIMI(*)

Louis ALTHUSSER
(Çeviri: Ayhan ÖZKAN)

İçinde bulunduğumuz durum üzerine kısa bir bakışla kendimi sınırlayacağım. Çünkü **Doğu Avrupa**'lı sürgünlere duyduğumuz ilgi sadece bilgi edinme ihtiyacına ve bir dayanışma duyurusuna dayanmıyor. Doğu ülkelerinde olup bitenler, bizi de doğrudan ilgilendiriyor. Çünkü orada olan, aynı zamanda bize de oluyor. O ülkelerde olup bitenler, bizimle yakından ilişkilidir; bakış tarzlarımızı, mücadele hedeflerimizi, teorimizi ve pratiğimizi etkiler.

Çok kısa bir zaman içinde görüşlerimi, oldukça kaba ve şematik bir biçimde, aslında gerekli olan ayrıntılara girmeden sunacağım için şimdiden özür dilerim. Ama belki bir süreden beri **Marksizm'in bunalımından** söz edilmeye başlandı. Açış konuşmasında **Rossana Rossanda** da bu kavramı kullandı.

Bazı kavramlar, toplumsal mücadeleler tarihinde öylesine şüpheli bir rol oynarlar ki, bunları kullanmakta çekingenlik duyulur. Bir yüzyıl boyunca, "**Marksizm'in bunalımı**" kavramı, işçi hareketinin düşmanlarınca tekrar tekrar kullanılmıştır-ama kendi amaçları için, işçi hareketinin çöküşünü ve ölümünü kehanetle ilan etmek için. İşçi hareketinin güçlükleri, çelişkileri ve başarısızlıklarından, burjuvazinin sınıf emelleri yönünde yararlanmışlardır. Bugün de, Sovyet kamplarının dehşetini ve bunların Marksizm'e karşı yarattığı sonuçları sömürüyorlar. Gözdağcılığın da bir yeri vardır sınıf mücadelesinde.

(*)Bu yayınladığımız çeviri Metis yayınlarınca yayımlanmış olan **Devrim Sonrası Toplumlarda İktidar ve Muhalefet** adlı kitaptan alınmıştır.

Bu göz korkutmanın meydan okuyuşunun karşısına, "*Marksizm'in bunalımı*" kavramını alarak ama ona çöküş ve ölümden tamamıyla farklı bir anlam vererek çıkmalıyız. Terimden korkmamız için bir neden yok. Marksizm başka bunalımlar da yaşadı: örneğin, **İkinci Enternasyonal'in "iflası"** ve sınıf işbirlikçiliğine teslim oluşu. Ama ayakta kaldı Marksizm. Bu kavramı kullanmaktan korkmamalıyız: Marksizm'in bugün tekrar bir bunalım içinde bulunduğu ve bu bunalımın çeşitli sonuçlara açık olduğu birçok göstergeden bellidir. Herkesin görebildiği bir şey bu. Düşmanlarımız da görüyorlar ve durumdan yararlanmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Ama biz bu şaşırtma taktiklerine alıştık. Bunalımı kendimiz de **görmekle** kalmıyoruz; uzun bir süredir **içinde de yaşıyoruz**.

Nedir Marksizm'in bunalımı? Dünya tarihi düzeyinde kavranması gereken ve Marksist geleneğe bağlı devrimci örgütlerin içinde bulunduğu zorluklar, çelişkiler ve ikilemlerle ilişkili bir olgu. Sadece **Uluslararası Komünist Hareket'in** birliği sarsılmıyor, sadece onun geleneksel örgütleri parçalanmıyor. Aynı zamanda, geleneksel strateji ve pratikleriyle tüm tarihi de sorgulanıyor. Paradoksal bir şekilde, emperyalizmin, tarihinde gördüğü en ciddi krizi yaşadığı, işçi sınıfının ve halkın mücadelelerinin tahmin edilemeyen düzeylere ulaştığı bir anda, çeşitli komünist partiler de kendi ayrı yollarında yürüyor. Farklı strateji ve pratikler arasındaki çelişkinin, Marksist teori üzerinde kendi etkisini yaratması, bu derin bunalımın ancak ikincil bir yanıdır.

"KOPAN" BİR ŞEY

En doğrudan, en görünür düzeyde bu bunalım, **Mirafiori**'li işçi dostlarımızın dün burada yaptıkları türden belirlemelerde ifade edilmiş oluyor. Şunu söylediler: Birçoklarımız için, işçi hareketi tarihinin dün ile bugünü arasında bir "*kopukluk*" oldu; onun geleceğini de belirsizleştiriyor bu. Alışılmış bir şekilde geçmişle bugünü "*bütünleştirmenin*", **1917 Ekimi'yle, Sovyet Devrimi'nin** dünya çapındaki muazzam rolüyle ve **Stalingrad**'la **Stalin** rejiminin dehşetini, **Brejnev** sisteminin baskısını "*bütünleştirmenin*" mümkün olmayışı, bugün **bir olgudur** artık. Aynı konuşmacılar, alışılmış olduğu gibi, geçmişle bugünü bir arada tutmak mümkün değilse, bunun nedeninin, kitlelerin zihninde "*ulaşılmış bir ideal*", sosyalizm için yaşayan bir örnek bulunmayışı olduğunu söylediler. **Doğu Avrupa** ülkelerinin sosyalist ülkeler olduğu söylendi bize, ama yine de bizim için, sosyalizm çok farklı bir şey.

Tabii bu basit gerçek, farkedilmemiş değildir: **SBKP'nin Yirminci Kongresi**'nin yarattığı şok etkisine yol açtı; **Batılı Komünist Parti** önderlerinin yinelenen açıklamalarında da ifade edildi ve onları "*sosyalizmin tek bir modeli yoktur*", "*modeller fikrini reddediyoruz*" gibi duyurular yapmaya yöneltti. Bütün bunlar doğrudur ama kitlelerin sorusuna bir cevap getirmez. Çünkü sadece "*sosyalizme giden birçok yol*" bulunduğunu söylemekle, bugünkü durumu kavramayı umamazsınız. Son kertede kaçınamayacağınız başka bir soru çıkar karşınıza: Başka bir yoldan ulaşılan bu "*farklı tip sosyalizm*"in, varolan sosyalizm biçimleriyle aynı sonuca varmasını engelleyecek olan nedir? Bunun cevabı da, başka bir soruya dayanır: **Sovyet sosyalizmi**, neden ve nasıl **Stalin'e** ve bugünkü rejime yol açmıştır?

Ama bu son, temel soru, uygun bir şekilde cevaplandırılmamıştır henüz.

Yaşadığımız bunalımı ağırlaştıran özel bir koşul var. Sadece Komünist ha-

reketin tarihinde bir şey "*kopmadı*", sadece SSCB Lenin'den Stalin ve Brejnev'e "*geçmedi*". Marks'a dayanma iddiasındaki sınıf mücadelesi örgütleri olan komünist partilerin kendileri de, bu dramatik tarihin bir açıklamasını yapmış de-ğiller-hem de **Sovyet Parti'sinin Yirminci Kongresi'nden** yirmi yıl sonra! Ya yapmak istemediler, ya da yapamadılar. Suskunluk ya da siyasi nedenli kaçın-malar var. Fazlasıyla bildiğimiz gülünç açıklamalar var ("*kişiye tapma*", "*sosyalist maşruiyetin ihlali*", "*Rusya'nın geri kalmışlığı*" bir de bize **durmadan verilen gü-venge**: "*SSCB, demokrasinin temellerini kurdu -biraz bekleyin, çiçek açacak*"). Ama bütün bunların ardında, çok daha ciddi bir şey yatıyor: Marksizm adına ya-pılan bir tarihin, gerçekten doyurucu Marksist bir açıklamasını getirmenin son derece zor oluşu (sorunu ciddi olarak ele alan herkes, bunu çok iyi bilir) ve belki de, teorik bilginin bugünkü düzeyinde imkansız oluşu. Eğer bu hayali bir zor-luktan ibaret değilse, Marksist teorinin sınırlarını ve bu sınırların ötesindeki büyük güçlükleri gösteren bir durumu yaşıyoruz demektir.

Marksizm'in bunalımının, Marksist teoriyi de kapsadığını söylememiz gere-kir: teorik düzeyin dışında, rastlantı ve dramların salt tarihsel alanında yaşanmı-yor sadece. Marksistler olarak, Marksist teorinin bir yerlerde saf haliyle varoldu-ğu, doğrudan doğruya bir "*eylem kılavuzu*" sayıldığı tarihsel mücadelelerin ve bunların sonuçlarının zorlu sınavına katılmadığı ve uzlaşmalara girmediği yolun-daki bir düşünceyle yetinemeyiz. Marks'ın da usanmadan belirttiği gibi, bir teori olan Marksizm'i, kendi adına yapılan tarihten sorumlu tutmak, çok idealistçe olurdu: tarih yapan, Marksist bile olsalar, "*Fikirler*" değildir; bir kişiyi ya da bir ör-gütü tanımlayan öz-bilinç de (Marksist adının alınması) değildir. Ama Marksist teorinin, Marksizm'den esinlenen ya da kendilerine Marksist diyen örgütlerin ey-lemelerinin önemli ya da belirleyici bir rol oynadığı bir tarihte içerilmediğini ve zor-lanmadığını söylemek de, aynı ölçüde idealistçe olurdu. Bir Marksist, ancak pra-tiğin teoriye öncelliği görüşünü ciddiye alır ve Marksist teorinin, esin verdiği ya da kendisini kılavuz alan bir siyasi pratikte, bunun araç ve amaçlarında içerildiği-ni kavrar. Bu içerilmenin biçimleri ve etkileri, zorunlulukla yansır teoriye, çatış-maları, değişimleri ve etkileri, farklılıkları ve sapmaları kışkırtır ya da giderir: bu biçim ve etkilerin de siyasi bir boyutu vardır. İşte bu anlamda, **Fernando Clau-din**, bundan sekiz yıl önce, **Uluslararası Komünist Hareket**'in bunalımını ana-liz etmek için, bir "*teorik kriz*" den söz etmişti; biraz önce de **Bruno Trentin**, ör-gütsel sorunları (parti ve sendikalar arasındaki ilişki), teorik anlamı ve önemi olan sorunlar olarak koydu.

Bugün bence, olabildiğince siyasi anlamıyla, Marksizm'de bir teorik buna-lımdan söz etmek zorundayız. Ancak böylece, sözkonusu bunalımın Marksist te-orinin kendisine yaptığı etkileri açıklayabiliriz. Özellikle, **İkinci ve Üçüncü Enter-nayonal**'den devralınan ve değişmez sanılan bir dizi ilke üzerinde şüpheler doğmuştur. **Uluslararası Komünist Hareket**'in bunalımının yarattığı şok etkile-rinden kaçmayacağımız, fazlasıyla açıktır -bu etkiler, ister **Çin-Sovyet** çatışma-sındaki gibi belirgin, isterse Çekoslovakya'nın işgalinden bu yana **Sovyet ve Batı Komünist Partilerinin** arasındaki gibi örtük olsun. Aynı şey "*proletarya dik-tatörlüğü*" gibi çok önemli ilkelerden gürültülerle ya da sessizce ve hiçbir teorik ya da siyasi neden göstermeden vazgeçilmesinin ve bugünkü mücadelelerde yer alan bulanık bakış açılarının getirdiği sorunların yarattığı şoklar için de geçer-lidir. Beline siyasi çıkmazlar, stratejilerin çeşitliliği ve çelişkiliği, kullanılan dil ve kaynakların farklılığından doğan karışıklı-bütün bunların, Marksist teoriyi de etki-

lemesi zorunluluk olan gözükür bir siyasi anlamı vardır. Gerçekten de bunlar Marksist teori için bir dizi sorun çıkarmıştır; sadece bugünkü tarihsel duruma değil, onun kendi niteliğine de ilişkin olarak.

MARKSİZMİN BUNALIMINA ÜÇ TEPKİ

Marksizm'in, düşmanlarınca kullanılmasını bir kenara bırakacak olursak, çok şematik olarak bu bunalıma üç tepkinin varolduğunu söyleyebiliriz.

1- Belli **Komünist Partiler** için tipik olan birinci tepki gözleri yummak ve sessiz kalmaktır: **Doğu Avrupa**'da, kitlelerin ve genç insanların ilgisizliğine rağmen Marksizm, resmi teori ve ideoloji olmaya devam etmektedir. Marksizm'in bunalımı, resmi olarak kabul edilmemekte, düşmanların bir icadı sayılmaktadır. Bazı partiler de sorunu ele alıyorlar ve seçilmiş belli noktalarda mesafeli bir tavır benimsiyorlar ya da başka noktalarda bir dizi "*sıkıcı formülü terk ediyorlar*". Ama her zaman, görünümü koruyorlar: bunalımı adıyla anmıyorlar.

2- ikinci tepki, bunalımın solunu eriten bir tavır. Onu yaşıyor, sonuçlarına katlanıyor, ama aynı zamanda, işçi ve halk hareketlerinin gücüne güvenmek için gerçek nedenler arıyor. Birçok soru ve şüpheyi de yanısıra getirdiği halde, hiçbirimiz bu tepkiden tamamen kaçınamayız. Ancak, böylesine önemli bir tarihsel olgu üzerine asgari bir düşünüş olmadan yaşayıp gitmek de mümkün değildir: İşçi hareketinin gücü bir gerçektir, bu doğru; Ama tek başına, uygun bir açıklamanın, bakışın ve düşünsel boyutun yerini tutamaz.

3- Üçüncü tepki tipi ise, sorunu, kesinlikle tarihsel teorik ve siyasi bir bakış açısıyla görmek, böylece bunalımın niteliğini, anlamını ve sonuçlarını -ne kadar güç olsa da- bulmaya çalışmaktır. Bunu başarırsak, başka bir tarzda konuşmaya başlayabiliriz ve uzun tarihimizden yola çıkarak, "*Marksizm bunalımdadır*" demek yerine, şunu söyleyebiliriz: "*Sonunda Marksizm'in bunalımı patlama noktasına ulaştı! Sonunda, bütünüyle görünür oldu! Sonunda bu bunalımda varolan hayati önemdeki ve canlı bir şey, yine bu bunalımla serbest kalabilecek!*"

Bu, soruyu paradoksal bir şekilde koymak değildir sadece, ne de onu rastgele, başı üzerine çevirmektir. "*Sonunda*" kelimesini kullanmakla, bence canalcı olan bir noktaya dikkat çekmek istiyorum: Marksizm'in bunalımı, yeni bir olgu değildir, bir kaç yıllık bir tarihi yoktur. **Çin-Sovyet** çatışmasıyla kamuoyuna yansıyan, **Batılı ve Sovyet Komünist** partilerinin arasındaki "*farklılıklar*"la derinleşen **Uluslararası Komünist Hareket**'in bunalımıyla da başlamış sayılmaz. Hatta, SBKP'nin 20'nci Kongresi bile, bunalımın başlangıç tarihi olarak alınamaz. Ancak **Uluslararası Komünist Hareket**'te patlak veren bunalımla kamuoyunun dikkatini çekmiş olsa da, aslında Marksizm'in bunalımı, çok daha eskidir.

YOLU KESİLMİŞ BİR BUNALIM

Eğer Marksizm'in bunalımı patlama noktasına ulaşırsa, eğer çok uzun bir sürecin sonunda, artık görünür hale geldiyse, bunun nedeni, patlamasını **engellemiş** olan biçimler altında, kuluçkada bekletilmiş olmasıdır. Tarihe dönmeye çalışarak bunalımın ilk adımlarını ya da nedenlerini daha da eski bir dönemde bulmazsak, çok şematik olarak diyebiliriz ki, **bizim için** Marksizmin bunalımı, otuzlarda ortaya çıkmıştır - ve anında bastırılmıştır. Kendi çelişkileriyle yaşamış olan Marksizmin, otuzlarda yolu kesildi, **Stalinizm** tarihsel denetiminin dayattığı bir çizgi ve pratik çerçeve içindeki "*teorik*" formüllere hapsedildi. **Stalin**'in Mark-

sizmin sorunlarına kendi üslubuyla getirdiği "**çözümler**", bunalımı hem durdurdu hem de kışkırttı ve besledi. Hem bir açıklığı hem de çelişkileri barındıran Marksizm'i tahrif etmekle **Stalin**, onda ciddi bir bunalıma yol açtı, ama aynı zamanda, bu bunalımı durdurdu ve patlamasını engelledi. Bugün yaşamakta olduğumuz durumda, bu nedenle bir kazanç da görülebilir: Uzun ve trajik bir tarihin sonunda bunalım, gerçekten patlamış, taze bir bakış edinmemizi gerektiren koşullar oluşturmuştur ve Marksizm'e yeni bir hayat kazandırılmasının imkanını sağlamıştır. Şüphesiz her bunalım, yeni bir gelecek ve kurtuluş vadetmez. Bunalımın kavranması da, bu geleceğin oluşması için yeterli bir güvence değildir. İşte bu nedenle, Marksizm'in bunalımının "**patlamasının**", SBKP'nin 20'nci Kongresi'ne ve **Uluslararası Komünist Hareket**'in bunalımına varan bir tarihe bağlamak, yanlıştır. Bunalımı "**patlama**"ya götüren ve onu canlı bir güce dönüştüren koşulları anlamak için, sorunun öbür yüzüne de, sadece ölmekte olana değil, doğmakta olana da bakmalıyız: Önceden görülmeyen ve yeni tarih kuvvetleri, potansiyelleri barındıran kitlesel bir işçi ve halk hareketinin gücü. Eğer bugün, Marksizm'in bunalımını, muhtemel bir özgürleşme ve yenilenme ile birarada düşünebiliyorsak, işte bu kitle hareketinde yatan tarih yapma gücü ve yeteneği sayesinde. Bizi sınırsız kapalı tarihimize bir hava deliği açmaya zorlayan, bu hareket oldu. Tekrarlanan hamleleri (**Halk Cephesi** ve **Direnış** gibi), yenilgileri ve zaferleriyle (**Cezayir**, **Vietnam**) ve nihayet 68 Mayıs'ında **Fransa**'da, **Çekoslovakya**'da ve dünyanın başka yerlerindeki mücadelelerde gösterdiği cüretle, yığılmış bulunan engelleri kaldırarak, bunalımdaki Marksizm'e gerçek bir özgürleşme şansı sağladı.

Ancak, bu ilk özgürleşme işaretleri, aynı zamanda uyarıcı bir nitelik taşımaktadır. Geçmişe sapma ve ihanet olarak gördüğümüz tavırlara sırtımızı çevirmekle yetinmeyiz. Yaşadığımız bunalım bizi, Marksizm'le ilişkimizi değiştirmeye ve dolayısıyla Marksizm'in kendisinde birşeyleri değiştirmeye zorluyor.

Herşeyi **Stalin**'in oynadığı role yüklemekle sorunu halletmiş olmayız. Tarihsel, siyasi ve hatta teorik geleneğimizi, **Stalin** adlı bir kişi ya da onun egemen olduğu bir dönem tarafından, saf bir miras gibi göremeyiz. Marksizm'in kökeninde, sadece yeniden keşfedilmesi gereken bir "**saflık**" yoktur. 1960'larda bir sınav dönemi yaşadık. Hepimiz, kendi tarzlarımızda, "**klasiklere döndük**", **Marks**'ı, **Lenin**'i ve **Gramsci**'yi yeniden okuduk: onlarda, Stalin-tipi formüller ve pratiklerle dondurulmuş olan canlı bir Marksizm bulmaya çalıştık. Bunları yaparken, tüm farklılıklarımıza rağmen, hepimiz kendi yollarımızda, aslında gözükür olan bir şeyi kabul etmek zorunda kaldık: bizim teorik geleneğimiz, "**saflık**" değildir; **Lenin**'in fazla aceleci davranarak söylediğinin tersine, Marksizm, "**çelikten bir blok**" değildir, kendi zorlukları, çelişkileri ve boşlukları vardır ve bunlar da bunalımda, kendi çaplarında bir rol oynamışlardır-**İkinci Enternasyonal**'de ve hatta, **Lenin** henüz hayattayken, **Üçüncü (komünist) Enternasyonal**'in başlangıcında.

MARKSİZM'İN ÇELİŞKİLERİ

Bundan dolayı, şunu söyleme gereğini duyuyorum: Tarihte ve mücadele içinde, **Marks**, **Lenin**, **Gramsci** ve **Mao** hakkında oluşturduğumuz belli bir görüşü, derinlemesine gözden geçirmek, bizim için hayati bir gerekliliktir. Partililerimizin ideolojik birliğini sağlama isteğinden kaynaklandığı açık olan bir görüş bu; eleştirel çabalarımıza rağmen çok uzun bir zaman bel bağladığımız, hala da bazen tutunmak ihtiyacını duyduğumuz bir görüş. Seçmiş olduğumuz bu yazar-

lar, emsalsiz ve paha biçilmez bir teorik öğeler kümesi sağladılar bize. Ama Lenin'in çok açık bir sözünü de unutmamalıyız: Marks "*bize köşe-taşlarını verdi...*" Klasiklerin hiçbiri, bize, birleşik ve tamamlanmış bir bütün vermedi; zorlular, çelişkiler ve boşluklarla **karışmış olarak** bir dizi sağlam ilke ve analizden oluşan çalışmalar bıraktı. Şaşırtıcı bir yanı yok bunun. Kapitalist toplumlardaki sınıf mücadelesinin koşul ve biçimleri hakkında bir teorinin başlangıçlarını sağlamış olsalar bile, bu teorinin "*saf*" ve tamamlanmış bir şey olarak doğduğunu düşünmek anlamsızdır. Ayrıca, bir materyalist için, saf ve tamamlanmış bir teori fikri, ne anlama gelebilir? Egemen ideolojinin kışkırtıcı ve ağırlığını haber veren, sınıf mücadelesinin koşul ve biçimleri üzerinde bir teorinin, bu ideolojiyle bağlarını koparma mücadelesi veriyor olsa bile, onun izlerini taşımaktan, daha ilk andan itibaren tamamıyla kaçınabilmiş olacağını nasıl düşünebiliriz? Bu teorinin, kendi siyasi ve ideolojik tarihinde, egemen ideolojinin herhangi bir karşıdarbesinden ya da etkisinden kaçınabilmiş olduğunu nasıl düşünebiliriz? Bu ideolojiden kopuş, bir mücadeledir, ama hiçbir zaman sonu gelmeyecek bir mücadele - öğrenmek için ödememiz gereken pahalı bir bedeldir bu gerçek. Klasik yazarların yayımlanmamış yazı ve notları bile ortaya çıkarılmakta bugün; haklarında, gerek duyulan belli bir görüşün doğrulanmasına çalışılıyor. Ama dürüst olalım ve bilinmeyen diyarlara ilerleyen insanların, nitelikleri ne olursa olsun, sadece birer insan olduklarını kavrayalım: araştırıyor ve buluyorlardı, ama aynı zamanda yanılgılara düşüyorlar, sürekli bir düzeltme ihtiyacı duyuyorlar ve tüm araştırmaları boyunca hatalar yapıyorlardı. Bu yüzden, eserlerinin, kendi "*zamanları*"nın fikirlerinin izini taşımasında, zorluklar, çelişkiler ve boşluklar içermesinde şaşılacak bir şey yoktur.

Bu zorlukların var olduğunu kavramanın ve bunları eksiksizce ve açıkça hesaba katmanın bugün için önemi büyüktür; çünkü bunlardan bazıları, bugünkü bunalımın temel noktalarıyla doğrudan ilgilidir.

Konuya açıklık getirmek için çok kaba bazı örnekler vereceğim.

SÖMÜRÜ, DEVLET VE SINIF MÜCADELESİ

Marks'ın kendi eserinde, özellikle *Kapital*'de varolan teorik birlik, büyük ölçüde kurgusaldır (bunu açıkça görmeye başladık). Sözünü ettiğimiz sadece, Marks'ın, metaların bir analiziyle, dolayısıyla-birçok sorun çıkaran-değerin analiziyle başlamayı ("*bütün bilimlerde... her başlangıç zordur*") gerekli bulmuş olması değil. Belki daha önemlisi, bu başlangıcın ve Marks'ın gerçek bir teoride bulunması gerektiğini düşündüğü türden bir düşünsel birliğin etkileri. Bu etkilerin en önemlilerinden biri, artık değer sorunuyla ilgilidir. *Kapital*'in **Birinci Kitap-Birinci Bölüm**'ünde, artık-değer **hesaplanabilir**, emek-gücünün ürettiği değerle, aynı emek gücünün yeniden üretimi için gerekli malların (ücretler) değeri arasındaki (değer) farkı olarak tanımlanır. Artık-değerin bu aritmetik anlatımında, emek-gücü, salt ve basitçe, bir mal olarak belirir. Böyle bir anlatımın, Marks'ın izlediği sunuş düzeniyle uyumlu olduğu açıktır. Bu yüzden de; seçmiş olduğu "*başlangıç noktası*"na ve bunu izleyen daha sonraki ayrımlara (sermayenin, kendi değerinin bir bölümünü sürekli olarak mala aktarması, emek-gücüne yatırılan değişken sermaye) bağımlıdır. Artık-değerin hesaplanabilir bir nicelik olarak sunulması, ona elkonulmasının koşullarını (yani emeğin koşullarını) ve emek-gücünün yeniden üretiminin koşullarını tümüyle gözardı, etmektedir. Dolayısıyla, Marks'ın başlangıç noktasını, yaptığı başlangıcı ve ayrımlarını kabul **etsek bile**,

artık-değerin bu şekilde sunulması, çok güçlü bir sapma eğilimi yaratabilir: **çünkü artık-değerin bu (aritmetik) anlatımı, bütünsel bir sömürü teorisi olarak alınabilir ve böylece, emeğin ve yeniden üretimin koşullarını ihmal etmemize yol açabilir.** Oysa Marks, bu koşulları ele almıştır - ama kitabının başka bölümlerinde, "*somut*" ya da "*tarihsel*" denilen bölümlerinde; ve bu bölümler, sunuş düzeninin dışında kalır (işgünü, manüfaktür ve modern sanayi, ilksel birikim, vb. konuları işleyen bölümlerdir bunlar). Doğal olarak bu, belli pratik sonuçlar doğurmuş olan, "*sunuş düzeni*"ne bağlı önvarsayımları ve kavramları bir soru haline getirir. Gerçekten de, ciddiyetle düşünülmesi gereken sorular var. Artık-değerin aritmetik anlatımının bütünsel bir sömürü teorisi olarak alınması biçimindeki bu yanlış anlama, Marksist işçi hareketi tarihinde, sömürünün koşul ve biçimlerinin doğru bir şekilde kavranmasına bir engel oluşturmamış mıdır? Sömürünün (hesaplanabilir salt bir nicelik olarak) ve emek-gücünün (basit bir meta olarak) sınırlı bir biçimde kavranışının, sınıf mücadelesinde, ekonomik ve siyasi mücadeleler arasında yapılan klasik ayrıma katkısı olmamış mıdır? Dolayısıyla, her iki mücadele biçiminin de sınırlı olarak kavranmasında ve bunun, işçi sınıfının ve kitle hareketlerinin biçimlerinde oluşabilecek bir genişlemeyi engellemiş ve engellemekte olmasında payı yok mudur?

Marks'ta başka zorluklar ve anlaşılması güç noktalar da vardır. Örneğin felsefe, özellikle de diyalektik hakkında, yeterli bir açıklık getirilmiş değildir. Diyalektik üzerine Marks, kelime anlamlarıyla alınamayacak kadar şematik ve üzerinde düşünmeye elverişsiz ölçüde belirsiz bir kaç formül önermiştir sadece. Marks ve Hegel diyalektiği arasındaki ilişki de bir sorundur. Ne kadar soyut ve felsefi görünse de, birçok tehlike taşıyan bir sorundur bu: Zorunluluğun ve tarihin kavranışı; tarihin biçimlerinin kavranışı (bir anlamı ve amacı var mı? Kapitalizmin çöküşü kaçınılmaz mı? vb.), yani sınıf mücadelesinin ve devrimci eylemin kavranışı. Nitekim, Marks'ın suskunluğu ve yazılarından felsefi sonuçlara varmanın zorluğu, -Lenin ve Gramsci gibi istisnalar dışında- pozitivizm ve evrimciliğin yolunu açmış, Stalin'in SBKP (B)'nin Kısa Tarihi'nde "*Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm*" üzerine yazdığı bölümle, bunların biçimleri, otuz yıl boyunca dondurulmuş olarak kalmıştır.

Başka bir örnek, Marks ve Lenin'de, çok büyük önemi olan iki teorik boşluk vardır. Biri devletle, öbürü de sınıf mücadelesinin sürdürülmesinin örgütlenmesiyle ilgilidir.

Açıksözlülükle belirtmek gerekir: "*Marksist devlet teorisi*" diye bir şey gerçekten yoktur. Gerçi Marks ve Lenin, sorunu atlamış değillerdir; tersine, siyasi düşüncelerinin odağında bu konu yatar. Ama klasik yazılarda, devletle sınıf mücadelesi ve sınıf egemenliğinin ilişkisinin biçimleri üzerine tartışmalar dışında ('aslında temel noktalar gerçekten de bunlardır, ama analiz edilmeden bırakılmışlardır'), sadece, devletin burjuva kavranışlarından kaçınma yolunda, tekrarlanan bir uyarı bulabilirsiniz. Olumsuz bir saptama ve tanımdır bu. Marks ve Lenin, çeşitli "*devlet biçimleri*" olduğunu belirtirler. Ama devlet, sınıf hakimiyetini nasıl güvence altına alır, devlet aygıtı nasıl işler? Ne Marks ne de Lenin, bu soruları analiz etmeye girişmediler. Lenin'in 11 Temmuz 1919'da Sverdlov Üniversitesi'nde yaptığı Devlet Üzerine adlı konuşma, bu gözle okulduğunda, doku-naklı bir etki uyandırır. Israrla şunu vurgular Lenin: bu, zor ve çok karmaşık bir sorundur... Bıkmadan tekrarlar: Devlet, özel bir makinadır, özel bir aygıttır. "*Özel*" terimini sürekli kullanarak Devlet'in, öbürlerine benzemeyen bir makina olduğu-

nu açıkça belirtmeyi amaçlar. Ancak, "özel" in burada ne anlama geldiğini söylemeyi başaramaz. (Aynı şey, "makina" ve "aygıt" terimleri içinde geçerlidir.) Gramsci'nin hapisanede yazdığı küçük denklemleri okuyunca da, benzer bir duyguya kapılırsınız. (Devlet=baskı+egemenlik, diktatörlük+egemenlik, zor+konsensus, vb.) Bunlar, bir devlet teorisinden çok, bir arayışın ifadeleridir - Lenin'den olduğu kadar "siyasal bilim" den ödünç alınmış terimlerle işçi sınıfının devlet gücünü ele geçirmesini amaçlayan bir siyasi çizginin arayışı. Lenin ve Gramsci'nin cazibesi, klasik olumsuz tanımı dönüştürmeye çalışmış olmalarından gelir- ama el yordamıyla ve başarısızlıkla.

Oysa "devlet" konusu, işçi ve halk hareketi için hayati bir önem taşımaktadır bugün: Çünkü devletin "sönmesi" nin kesinlikle söz konusu olmadığı tersine, partiyle içiçe geçmişliği sayesinde gittikçe güçlendiği Doğu Avrupa ülkelerini anlamamız gerekmektedir; çünkü halk güçlerinin iktidarı elde ederek, devletin devrimci, demokratik bir dönüşümü ve giderek sönmesi için nasıl çalışmaları gerektiği sorusu vardır önümüzde.

Bunun gibi, Marksizm'in mirasında, sınıf mücadelesi örgütlerinde özellikle siyasi partilerin ve sendikaların da gerçek bir teorisini bulamazsınız. Şüphesiz, partiler ve sendikalara ilişkin siyasi, dolayısıyla pratik tartışmalar vardır, ama bunların işleyişini (ve kusurlu işleyiş biçimlerini) kavramamızı sağlamaya yetecek hiçbir şey yoktur. Marks'tan önce işçi sınıfı kendi gelenekleri ve burjuva örgütlenmelerinden kalkınarak (gerektiğinde askeri modelden de yararlanılıyordu.) sendikal ve siyasi örgütlerle teçhizatlanıyordu. Bu biçimler, esas olarak korundu ve değiştirildi: Bütün tarihleri boyunca varlıklarını sürdürdüler. Hem Batı'da hem de Doğu'da, ağır bir sorunla, bu örgütlerin devletle ilişkisi sorunuyla karşı karşıya bulunuyoruz. Bu sorun, Doğu'da bu örgütlerin devletle içiçe geçmesi, açık bir içiçe geçme sorunudur. Batı'da ise bir içiçe geçme riski olarak beliriyor; çünkü burjuva devlet işçi sınıfının mücadele örgütlerini kendi içinde eritme çabasından hiç bir zaman vazgeçmez ve çoğu kez başarır da.

KİTLE İNSİYATİFLERİ

Ne var ki, Marksist teorinin bu iki "boşluğu", bizim için belirleyici önemdeki sorularla yakından ilişkilidir. Devletin özellikle bugünkü emperyalist toplumlarda görülen devletin niteliği nedir? Parti ve sendikaların niteliği işleyiş tarzı nedir? Devletle partinin sonuçta içiçe geçmesi tehlikesinden nasıl kaçınabiliriz? Burjuva devletinin "yıkılması" gereğini ve devrimci devletin "sönmesi" nin hazırlanmasını ne şekilde kavrayarak bu süreci hızlandırabiliriz? Sınıf mücadelesi örgütlerinin nitelik ve işleyişini nasıl ele alabilir ve değiştirebiliriz? Parti hakkında "işçi sınıfının partisi" ya da "önder parti" biçimindeki geleneksel komünist imajı nasıl dönüştürebiliriz? Bu partinin ideolojisini, pratikte başka partiler ve hareketlerin de varolduğunu kavramasını sağlamak üzere nasıl dönüştürebiliriz? Ve her şeyden öte, geçmiş ve geleceğe ilişkin soruların en önemlisi: Kitle hareketiyle, geleneksel sendika/parti ayrımını aşan ve böylece genellikle ekonomik ve siyasi alanlar ayrımına -hatta bunları "birbiriyle toplayarak" bile- uyum gösteremeyen kitleler arasında insiyatiflerin gelişmesine izin veren ilişkiler; nasıl kurulabilir? Sendika ve partilerin dışında, kendiliğinden doğan ve mücadeleye vazgeçilemez bir unsur katan (ya da katabilecek olan) kitlesel halk hareketlerinin giderek fazlaştığını görüyoruz. Kısacası, halk kitlelerinin talep ve beklentilerini nasıl cevaplandırabiliriz? Olumlu ya da olumsuz biçimlerde, örtük ya da açık bir biçimde, nes-

nel ya da öznel olarak, aynı temel sorular çıkıyor karşımıza: Devletle, sendikalarla, kitle hareketleri ve insiyatiflerle ilgili sorular. Ama iş cevaplara gelince, kendimizden başka güveneceğimiz kimse yok.

Şüphesiz, bu sorular yeni değil. Marksistler ve devrimciler, geçmişteki kritik dönemlerde de bunları sormaya çalıştılar kendilerine. Ama yine de, bu sorular unutuldu ya da hasır altı edildi. Ancak bugün, daha önce görülmemiş bir ölçüde ortaya çıkıyorlar ve en önemlisi, **İtalya'da, İspanya'da** ve başka yerlerde gördüğümüz gibi, kitlesel boyutta, **pratikte** getiriliyorlar. Bugün şunu söyleyebiliriz: Kitle hareketi olmadan, kitle insiyatifleri olmadan biz bu soruları açıklıkla koyamazdık; kitle insiyatifleri nedeniyle, **canalıcı** siyasi sorular haline geldi bunlar. Aynı şekilde, eğer Marksizm'in bunalımı patlama noktasına ulaşmasaydı, yine bu soruları açıkça koyamayacaktık.

YENİ BİR DÖNÜŞÜM

Şunu da belirtmek gereklidir: Hiçbir şey "*önceden*" kazanılmaz ve hiçbir şey bir günde oluşmaz. Herhangi bir parti ya da sendikada -"*güven*" verici görüntülerin ardında- Marksizm'in bunalımına uygulanan "*ambargo*", uzun bir zaman sürebilir. Doğulu ya da batılı birkaç aydının tehlike çılgılığı atması önemli değildir; bir cevap gelmeyebilir buna. Asıl önemlisi, işçi hareketinin ve halk hareketinin bölünmüş ve açmazda görünse de, hiçbir zaman bu kadar güçlü ve kaynakları ve insiyatifleri bakımından bu kadar zengin olmadığıdır. Önemli olan nokta, bu hareketin, **Uluslararası Komünist Hareket'in** Marksizm'in bunalımının anlamını kavramaya başlamasıdır: Bu anlam, hem varolan tehlikelerin boyutluluğunu ve bunalımın derinliğini hem de bu bunalımın temsil ettiği tarihsel özgürleşme şansını içerir. Tarihi boyunca Marksizm, birçok bunalım ve dönüşüm yaşamıştır. Marksizm'in, "*Ulusal Hedef*"e bel bağlamış olan **İkinci Enternasyonal'in** çöküşünden sonra geçirdiği dönüşümü hatırlamak yeterlidir. Bugünkü bunalımda da, kaynaklarını kitlelerin mücadelelerinde bulan benzer bir dönüşümle karşı karşıyayız. Bu dönüşüm, Marksizm'e bir yenilenme getirebilir, teorisine yeni bir güç kazandırabilir, ideolojisini, örgütlenmelerini ve pratiklerini değiştirebilir, işçi sınıfına ve tüm çalışan insanlara toplumsal, siyasi ve kültürel bir devrimin yolunu açabilir.

Hiç kimse, bunu başarmanın son derece güç olduğunu inkar etmeyecektir; ama ne kadar güç olursa olsun, **mümkündür**.

POLİTİKA: DÜŞÜNMEK VE YAPMAK ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Erol KARABULUT

Nuri ÖDEMİŞ

Sosyalizm projemizi, tahayyülümüzü, tarihsel sürecin eleştirel bir biçimde sorgulanışıyla birlikte, Marksizmin devrimci temelleri üzerinde oluşturup tasarlarken, bir çok şeyi yeni bir biçimde-eskiden içerisinde düşünmeye ve hareket etmeye çalıştığımız çerçevenin ötesinde-ele almalıyız. Bir düşünüş/maddi hayatın ilişkilerini kavrayış tarzımız olarak, dogmatizmin zihnimizi köreltici kısırlığından kurtularak eleştirel düşünceyi bilimsel bir zeminde "serbest" bırakmak atılabilecek ilk adımlar arasında. Bu "serbestlik" her türlü ilkesel düşünüşü bir kenara bırakıp günlük ve pragmatik bir düşünüşle, düşünce ve eylem ilkesiz bir "serbest alar" yaratmak değildir. Bu öncelikle eleştirel düşünüş ve eylemin sonuçlarından korkmadan iş görebilme konusunda bir konumlanışı, ilkesel bir tutum olarak, yaptığımız işin temel taşı haline getirmektir. Maddi hayatın ilişkileri ve çelişkileri üzerinde iş görürken sahip olunan, bu "serbestlik" yapış tarzımızın kendisinden beklenen sonuçları üretmesinin olduğu gibi, bugünkünden ileri bir konumda ve olması gereken yönde ilerlememizin de garantisini verecektir. Yaptığımız işi, yapış tarzımızdan, ortaya çıkardığı sonuçlarına kadar sürekli bir eleştirel sorgulayış bizi, ortaya çıkan her durumu/ sonucu "olması gerekenler oldu" gibi bir saplanmadan kurtarıp, düşünce ve pratiğimizi düzeltme durumuna getirebilir. Aksine her tutum, düşünüşümüzün ve eylemliliğimizin ta başından yanlış kurgulanmış bir öncülle birlikte, sınırlılığını, beklenenin ve umulanın tersi bir sonucu getirecektir. Bu bizzat proletaryanın sınıf savaşımının devrimci mantığının lekelenmesi, gerçek özünü kaybetmesidir.

Bundan dolayıdır ki, sınıf mücadelesinin son derece çeşitli ve karmaşık alanları arasındaki ilişkilerin bütünleştirici, düzenleyici ve son tahlilde kararlastırıcı düzeyi olarak politikayı, eskinin dar, sınırlayıcı, dogmatik ve bunun tezahürü olan indirgemeci kabuğunun cenderesinden çıkarıp, ona devrimci ve zengin içeriğini iade etmek üzere "yeni bir tarz"da düşünmeyi ve yapmayı becerebilmeliyiz. Bu da politikanın alanına dair her şeyin derinlemesine kavranmasını gerekli kılıyor. Çoğu zaman yapıyoruz ve yaptığımız iş üzerine pek fazla düşünmüyoruz. Dahası iş görürken, yaptığımızın ve yöntemlerle/araçların ne kadarının gerçekte "bize dair" olduğunu, ne kadarının aslında reddetmemiz gereken bir yapış tarzının lekeliliğine sahip olduğunu da yeterince sorgulamıyoruz. Çoğu zaman sadece işin sonuçlarıyla ilgilenmekten, yapış tarzımızın taşıdığı önemi bile gözardı edebiliyoruz. Sonuçta umulan yarar o an için ortaya çıkmışsa, bu gözardı edi-

şin taşıdığı sakınca ve aslında gelecek için taşıdığı ayakbağı ve engelleyici olma potansiyeli ilgimizi/dikkatimizi bile çekmiyor. Sanki sosyalistler yapınca herşey sosyalistçe olurmuş, ya da işin ne kadar "*sosyalist*"çe yapılıp yapılmadığını sorgulamak gerekmezmiş gibi. Çoğu durumda sosyalistlerce yapılan herşeyi gerçekte sosyalistçe yapılmış gibi gören mantığa sahip olduğumuzu söylemek te haksızlık etmek olmaz. Oysa gerçeğin kendisinin çoğu zaman hiç te buna te-kabül etmediğini söylemek abartma olmaz. Yapılan işin, içeriğinden ve biçimin-den gelen bir yanla kendini sosyalist bir tarz olarak ifadelendirmesi başka, sos-yalistler tarafından yapıldığı için "*sosyalistçe*" görülmesi daha başka.

Yaptığımız işin adı aslında "*politika*" olmasına rağmen gerçekte tümüyle sosyalist politika mı? Bir sosyalistin politika yapması ile sosyalist politika yap-mak arasında fark vardır. Ve bu fark bugüne dek üzerinde defalarca düşünölmüş şeyler üzerine yeniden düşünmemizi gerekli kılar.

Burjuvaziden bağımsız bir proleter sınıf politikası kurmak istiyorsak, işin önemi bir kat daha fazla. Çünkü politik düzeyde işler, başka düzeylerden çok daha sık bir biçimde burjuva tarzla karışıyor. Burjuvazinin yapmakta olduğu iş-lerle ve yapış biçimiyle, politik düzeyde daha çok "*lekelenmiş*" haldeyiz. Alana dair ayıklamacı bir düşünüş ve "*yeni tarz*" ifadelendirme bu lekeliği ortadan kal-dırmanın ilk adımıdır. Bu yazı ile alana dair bazı konularda "*yeni tarz*" ı nasıl gördüğümüzü ifadelendirmeye çalışacağız. Yapmaya çalıştığımız sadece bu "*ifadelendirmeye çalışma*" ile sınırlı.

Politika, sınıf mücadelesinin geçtiği birçok düzey içinde insanların/sınıfların-yapıların sınıf çıkarları temelinde mücadeleye tutuştukları, son çözüm-lemeye sürmekte olan kavganın sonucunu tayin eden kararlaştırıcı düzeydir. Politika düzeyi de, "*son tahlilde*" tüm üst yapıda olduğu gibi, maddi hayatın ye-niden ve yeniden üretildiği ekonomik ilişkiler düzeyi tarafından belirlense de "*et-kin bir belirlenen*" olarak kendine özgü bir rol oynar. Bu rol nedeniyle ki to-plumda sınıflar ve çıkarları farklı insan grupları arasındaki kavganın gerçek görünümü ile ortaya çıktıkları alan olarak tariflendirmek mümkündür politikayı. Politika düzeyinde sınıflar- insan grupları, tarihsel/toplumsal çıkarlarının en üst düzeyde ifadesini bulduğu gerçek bir konumlanışla yer alamadıkları ve kendi çı-karlarına hayatiyet veren politikalarıyla ortaya çıkıp, kendi çözümlerini kabul etti-remedikleri sürece hiç bir şey, sonuçta, kesin biçimde değişmiş ve dönüşmüş olamayacaktır. Ekonomik ya da ideolojik kazanımlar, aynı zamanda politik bir kazanıma döndürülemezse, politik bir yenilginin ardından kaybedilmek gibi bir yazgıyı paylaşmaları kaçınılmazlaşacaktır.

Aslında düzeyler arasındaki ilişkinin farklılıklar taşıdığı ve ekonomik alt ya-pıdan ve birbirlerinden özerklikleri olduğu bilinen bir şey. Hepsi birden sınıf mücadelesinin alanları olarak kavranmalı, birbirini bütünleyen yanları dikkate alınmalıdır. Düzeyler arası ilişkinin tarifine dair yer burası değil. Biz soyutlama ile esas olarak politikayı düşünmek ve yapmak üzerine yazıyoruz.

I

Proleter bir sınıf politikası hepsinden önce, sınıflar arasındaki ilişkilerin, sı-nıfların kendi içinde sınıfa mensup bireylerin-grupların arasındaki ilişkilerin hayat bulduğu alanlardan birisi olarak, amaçlarına/araçlarına işleyişine ilişkin bir ko-numlanış, sosyalist bir tarzda ifadelendirmeyi ve proletaryanın devrimci müca-delesini bu ifadelendirme üzerinden yapabilir olma sorunudur.

Bu, proletaryanın tarihsel, toplumsal rolünün bilincine vararak kendi kurtuluşuyla birlikte insanlığın kurtuluşunun da sağlanmasının bir aracı olan politika yapıştır. Bu, sonuçta politikanın kendisine son vermeyi amaçlayan bir politika tarzıdır. Bu tarz, yaptığımız işteki her adımımızda onun bu işlevine denk ve salt başına yaptığımız işi amaca dönüştürmeyi engelleyici bir politika düşünmek ve yapar olmakla hayatiyet bulabilir. Politika yapar olmak bizim vazgeçemeyeceğimiz bir şey. Bu vazgeçilmezlik onun tarihselliği ile sınırlı. Bu sınırlılık, politikanın kendine gerek olmadan yaşanabilir olacak aşamaya varana kadar vazgeçilmez araç olmasındaki işlevi nedeniyle politika ve onun politik yetkeyle donanmış kurumlaşmaları da bir vazgeçilmezlik ve meşruiyet kazanmaktadır. Proletaryanın öncülerinin örgütlenmesi olarak parti ve bir geçiş sürecinin 'devlet' olarak proletarya diktatörlüğü de bundan dolayı meşruluklarını kabul ettiren kurumlaşmalar olmaktadır. "*Öncüler örgütü olarak parti*"den vazgeçerek, kendisinin de ne olacağını tam tarif edememiş bir örgütlenmeyi "*parti*" diye önerenlerin ve proletarya diktatörlüğünün "*evrensel demokrasi ilkeleri*" ile pek te uyumlu olmadığını söyleyerek sorgulamaya girenlerin sorguladığı şey aslında bu meşruiyettir. Bu meşruluğu "*gayrı-meşru*" bir tarza dönüştürüp, kendinden menkul "*öncülük yaratanların*" ve proletarya diktatörlüğünü proletarya üzerinde bir tahakküme dönüştürüşün, sosyalizme ve onun politika tarzına verdikleri zararı ve bilinç bulanıklığını deşifre etmek başka şeydir. Böylesi kurumlaşmaların içine düşürüldüğü bir lekelilik ve proletaryaya karşı haline, kitlelerden yönelen tepkiye bakıp, devrimci politika yapmanın araçlarını "*inkar*"a yönelmek, kendimizi silahsızlandırmak ve proletaryayı çöl ortasında yolunu kaybetmiş bedeviye döndürmek başka şey. Aslında özle hiç uyuşmayan biçimi değiştirmek ve özü yeniden kendisini "*özgürce*" ifade edeceği biçimlere kavuşturmak, işte şimdi yapmamız gereken iş.

Sosyalist bir politikanın gerçekte bir "*öncü politika*" yürütüş olduğunu, kitlelerin kendiliklerinden girdikleri halden ileri bir bilinç düzeyinin ifadelendirilmesi olduğunu kestirmek zor değil. Çünkü kendiliğinden sosyalist olma hali yok. Ama sınıfın kendiliğinden de olsa geliştirdiği eylemliliklerin, sınıf çıkarlarının dile getirilmesi anlamında sosyalist politikanın bileşenlerinden olduğu da unutulmamalı. Peki, bu "*öncü politika*" nasıl kavranmalı? Aslında bu çok yaygın bir biçimde öncülerin yaptığı politika şeklinde kavranıyor. Bunun böyle kavranmasında kitlelerin bir suçu yok. Onlar kendilerine egemen olan burjuva tarza göre, sosyalist politikayı da bu işle ilgilenen profesyonel adamların işi olarak görmeye devam ediyorlar. Sorun kitlelerin böyle kavramasından öte, sosyalistlerin yaptıkları işi böyle kavramaları ve kitlelerde varolan bu kavrayışı kolaylaştırmaları. Öncüler yapar (daha doğrusu kendi kendilerini "*öncü*" ilan edenler yapar ve bu yapıya her zaman son derece "*devrimci*" gerekçeler de bulunur.) Kitleler de ne olup bittiğini pek kavramaz. Ve bu hep birilerinin "*proletarya adına*", "*halk adına*" iş görmesi şeklinde devam eder. Hani sosyalizm kitle inisiyatifi ve kitlelerin kendi eylemliliklerinin işiydi. İnisiyatif hep "*öncü*" ye mahsus görüldüğü sürece bu söylem boş bir söz olmaktan öte gidemez. Her şeyden önce, kendimizi, yaptığımız işten pek te haberdar olmayan ya da burjuva basının "*vukuat havadisleri*" nden öğrenen kitlelerin yerine koyup, onlar adına davranmaktan kurtulmalıyız. "*Öncü*" lerin yaptıklarını sosyalist bir politikanın yerine koymak, giderek proletarya ve emekçi kitleleri politikanın dışına düşürmüş ya da etkilendikleri oranda "*öncü*" lerin yandaşı/destekçisi, peşine takılan haline getirmiş olur. "*Öncü*" nün eylemi asli, kitlelerin eylemi tali hale gelir. Ve aradaki bütünlük te politika yapışımız süresince hiç

bir zaman kurulamaz. Burjuva tarz da tam bu biçimde işliyor. Politikayla ilgilenen bir avuç azınlıktır. Kitleler işin içinde ancak destek ya da taraftar olarak vardır. Yöneten-yönetilen ilişkisini nihai bir tarz olarak gören ve yabancılaştırıcı kılmayı kendi mantığı gereği üreten burjuva tarz için bunda bir sorun yoktur. Oysa sosyalist bir tarz bütünüyle bu çerçevenin dışında gerçekleşmelidir. Bizzat kitlelerin inisiyatifi ve faaliyeti olarak. "*Öncü politika*" yapmak ise kitlelerin içinde, kitlelerin genel düzeylerinden ötesini görebilen, bilinçli unsurlar olarak, kitleleri yapmakta oldukları iş konusunda aydınlatan, sadece o anda yapmakta olduklarına dair değil neler yapılmasına dair olarak da perspektif sunan, ön açan ve yaptıklarının sonuçlarını, kitlelerin kendi etkinlikleri içinde geçirdikleri değişim ve bilinç sıçramasının olanağı haline getiren politika yapıştır. Öncü için görülür ve anlaşılır olanı, kitleler için de görünür ve anlaşılır olan haline getirmek. Çünkü hiç bir topluluk/kişi kendisi için kavranır olmayan bir şey için sonuna kadar yürümez. Destek verebilir. Ama kendisi için işin anlaşılmaz hale geldiği noktada (yapılan iş artık ona yabancılaşmakta demektir) desteğini geri çeker. Yapılması gereken "*öncülerin*" faaliyeti içinde kitlelere de bir yer açma değildir. Tam aksine kitlelerin faaliyeti içinde öncü olabilme, öncülerin kendilerine bir "*yer açmaları*" işidir.

II

Politika yapışımızda, politikanın yaratıcıları ve yürütücüleri olarak, insanlara, bireylere verdiğimiz yerle de farklı bir tarzı tutturabilmeliyiz. Politik faaliyetimizin giderek bir "*kast*" ya da "*seçkinler topluluğu*" tarafından ilan edilen etkinliklerin yerine getirilmesi ve yapılan işin bilgisinin de gitgide daha dar bir çerçevede bir insan azınlığına ait olması gibi bir kısırlıktan kurtarabilmek için, politika yapışımızdaki ilişkileri tarifimizi de yeniden kurmak bir zorunluluk. Sosyalist bir politika yapış, oluşturulmasından eylemliliklerine kadar kolektif bir etkinliktir. Yapılan işin, içinde olan ve olması gereken herkese dair bir iş olduğunu unutmadığımızda, bu kolektif bir etkinlik olmasının ne anlama geldiği daha iyi anlaşılacaktır.

Politikayı sadece insanları yöneten ve yönetilenler olarak bölen ve bu anlamda da insanları yönetme ve eyleme geçirme işi olarak gören anlayışla da başından yollar ayrılmalıdır. Bizim sahiplenmemiz gereken politika tarzı, insanlara yaptıkları işin öznesi olduklarını, yapmakta olduklarının kendi işleri olduğunu kavratacak ve hissettirecek bir çerçeve olmalıdır. Hangi kurum/yapıda ve hangi düzlemde yer alırlarsa alsınlar, yapılmakta olanın, kendi öz etkinlikleri olduğunun bilincine varmaları, insanların işin tayin edici süreçlerine aktif biçimde katılmaları ile olanaklıdır. Bu da insanlara eylemlilikleri üzerine söz ve karar hakkını kullanabilir oldukları, yaptıkları şeye dair "*bağımsız ve özgür*" düşünebilecekleri bilgiyi ve olanağı oluşturabilme işidir. Sosyalist bir politika, yöneticilerin örgütlere, örgütlerin insanlara yaptığı bir takım çağrılarla yapılmaz. O bizzat insanların var oldukları çerçevede kendilerinin örgütlenmesi, eylemlerini oluşturmalarının olanağına sahip olmaları ile olur. Sosyalistlerin örgütlü kurumlarında bu, kurum içi bir bilgi akışı ve demokratik bir çerçevenin oluşturulması ve her işin tayin edici süreçlerine tüm yapının katılabileceği bir tutumun sergilenmesi ile olabilir. Varolan yöneticilere duyulan güven ne olursa olsun, politika oluşturmak ve yapmak, yöneticilerin etkinliklerine bırakılmamalıdır. Her üyenin yapının bütününe ilişkin, her politik tutumda, kendi tutumunu ifadelendirmesinin, görüş, eleştiri ve önerilerini dile getirmesinin ve sonuçta ortaya çıkana dair söz ve karar ile donanmış olmasının kurumsal güvenceleri yaratılmış olmalıdır. Birilerine duyulan

güvenle birlikte insanların iradelerinin yerine belli bir iradenin geçirilmesine izin verilmemelidir. Örgütlü yapılarla, -genel olarak-kitlelerin politik ilişkilerinin de bundan pek farklı bir biçimde kurulabileceğini sanmamak gerek. Hiç kimse salt parti buyurdu diye ayaklanmaz, ya da, salt sendika istedi diye greve gitmez, direniş yapmaz vb. Bir eylemde bulunan ve o eylemi kendisi için değil de parti veya sendika vb. diğer yapılar için yaptığını düşünen dolayısıyla o yapıları kendi dışında algılayan bir insanın, eyleminin sonuçlarının insanda yol açması gereken değişimi yaşadığını, kurumlarla o insan arasındaki "yabancılaşma"nın aşıldığını söylemek olanaklı değil. Bu yabancılaşma bir tarz olarak sürdüğü sürece de işin tam hakkı ile sosyalistçe yapılmakta olduğu söylenemez. Parti ya da herhangi bir yapı, kendi politik önermelerini kendi dışındaki kitlelerle, bireylerle tartışabilmeli, kitleler içerisindeki otoritesini, onlara "buyurarak" iş yaptırmak için değil de, onları kendi eylem önerilerine kendi politik tutumuna kazanarak iş yapmak doğrultusunda kullanabilmelidir. Buyurmak ve emir komuta zinciri içinde iş görmekten kendimizi alabildiğince kurtarabilmeliyiz. İnsanları belli bir politik tavra kazanmakla, onlara bunu dayatmak arasındaki fark aslında iki farklı politik tarza tekabül etmektedir. Kişi, herhangi bir yapının otoritesinden dolayı gelecek, eyleme katılacak, ama kendini hep onun dışında bir kişi gibi algılamaya, eskisi gibi yaşayışa devam edecek. Bu sosyalist politikanın bizzat bireyi değiştirici içeriğine ters bir olay. Devrimci bir politika bu çerçevede gerçekleşemez. Devrimci bir politika yaptıkları işin içinde insanın değişime uğramasının olanaklarını sunabilen ve bunun için gerekli çerçeveyi kendi yapış tarzının ana eksenini yapabilen bir politikadır. İnsanların kendi öz deneyimleriyle öğrenebilmeleri ve öğrendikleri her şey konusunda tarihsel bir bellek oluşturabilmeleri bu yoldan sağlanabilir.

İnsanların geçirdiği değişim ile politika yürütüş tarzı arasında ki ilişki sanıldığından daha fazla ve etkilidir. Sosyalist politika, insanları sosyalist bir bilinçle kimliklerini yeniden kuran, ait oldukları toplumsal ilişkiler içindeki burjuva varoluş biçimlerini sorgulatan ve bireyler olarak kendilerini hemen her düzeyde bu varoluş tarzının karşısına koyarak, kapitalizm ve onun insani kimliklerimizi öldüren, insana karşı olan tarihsel yönelimine karşı hesaplaşmaya sokan bir tarzdır. Bu çerçevede sınıf mücadelesinin genel alanına ilişkin her konuda ve bireyin "özel" dünyasında tam bir değişime girmesine yol açar. Böyle bir politika yürütüş tarzı içinde, bireyler eskiyle varolan bağlarını, bir daha eskiye, varolan biçimde dönmek üzere koparırlar. Yeninin yaşamın tüm alanlarındaki taşıyıcıları haline gelirler. Proletaryanın öncülüğüne soyunmuş bir proleter öncüler örgütü de politikayı ancak bu tarz bir tarife dönüştürebilirse ve eylemlerinin muhtevasını bununla doldurabilirse, kendini kitlelerden yalıtlayan ve insanların güvenlerine hâl el getiren bir yönelimden kurtarmış olur. Aksine bir tutumla, bireyi sadece "saptanmış politikalarını" ardından yürüyen ve özne oluşunun bilincine varamayacağı bir rolle sınırlarsa, kısa zamanda bu politika, kendi kapalı devre kanallarını yaratmış, bireye kapalı bir etkinlik haline gelir. Ve politika gitgide "aparatchik"ler faaliyetine dönüşür. Oysa politika esas olarak bir sınıf ve kitle faaliyetidir ve kurumlar ancak bunun örgütsel ifadeye kavuşturulmasını ifade edebilirler. Örgütler için değil de kitleler için politika yapılır. Sadece, parti için, ya da kurumlar için politika yaptığını sanan bir sosyaliste sormak gerek, bu kurumlar kim ve ne için vardır?

Politika üretmek, sınıf/grup vb. çıkarlarının (tek tek bireylerin istem ve çıkarlarının ötesinde) bütünlüklü bir ifadeye kavuşturulmasıdır. Politika içeriği ve biçimi

mi nedeniyle belli bir kolektif tutum alıştır, bir kolektif iradeyi dile getirir. Hangi biçimde yapılırsa yapılsın, nesnesine, toplumsal ilişkilere, sınıflarası ilişki ve çelişkilere müdahale eden, öznelere oluşturmaya amaçlar. O ana kadar davranmakta olduklarından farklı biçimde, özgül bir davranış içine sokmayı amaçlar. Hedefler koyar, amaca ilişkin tanımlamalar yapar. İnsanlara amacın gerçekleştirilmesine ilişkin araçlar sunar. Ve ancak tüm bunlardan sonradır ki, insanlar belli politikaların, şu ya da bu biçimde sahiplenicisi olarak ardında/yanında yer alırlar. Sosyalist bir politika yapışın ayırdedici özelliği de kendisini tüm bu süreçlerde göstermesidir. İnsanların yaptıkları işe egemen olmalarını, kendi yaşam süreçlerine dair kararları kendilerinin vermelerini amaçlayan bir tarz değildir. Ortaya çıkan kolektif tutumla "dışardan" değil, "içerden" ilişki kurabilen bir politika oluşturmalıdır.

İnsanlığın her türden ezgiden kurtulmasını sağlamanın, insanın özgürleşmesinin aracı olarak politika tarzı, bizzat yapılan işin içinde yer alan insanları özgür bireyler olarak kendi düşünüş, duygu vb. lerini ifade edişlerinin ve işin içine kendi bireyselliklerini katmalarının olanaklarını ta başından içselleştirmiş bir politika yapmak demektir. Politika alanında oluşan kolektiflerin, bireylerin toplamının ifadesi olduğu, ama bunun aritmetik toplamından öte bir şey olduğu unutulmamalıdır. Bu her defasında kolektif düşünüş ile bireysel düşünüş arasındaki çok yönlü ve karşılıklı ilişkinin kavranabilmesini gerektirmektedir. Kurumlar, kolektifler, belli sorumluluklar ve hakların bir arada bireye yüklediği yükümlülüklerle birlikte vardır. Ama hiç bir zaman kendi var oluşlarına hayat veren üyeler/bireyler toplamının çıkarları hilafına kurumlar yoktur. Salt kendi için "parti", "sendika", "dernek" vb. yoktur. İnsanların dışında bu kurumların kendi varlıklarına dair bir hayatıyetleri olacağı şeklindeki bir düşünüş tarzı kurumları insanlara karşı çıkaran ve çok kısa zamanda insanlarla kurumlararası yabancılaşmanın tohumlarını atan bir anlayıştır. Hiç bir kurum/yapı varoluşlarıyla hayat bulduğu insanların, sınıfların, toplumun üzerinde görülmemelidir. İşçi sınıfının "öncüler örgütü" işçi sınıfının üzerinde görülmeye başlandığı zaman "parti en yüce düşüncedir" denildi mi sosyalist bir tarz için tehlike çanları çalmaya başlamış demektir. Zaten sosyalizmin temel ereklerinden biri de, bu, "üzerinde yer alma ilişkisini" özel mülküyetin ve sınıflı toplumların insanlığın özgürleşmesine karşı tersyüz ettiği bu ilişkiyi ortadan kaldırmak, her tür kurumun toplumun denetimi altına sokmaktır.

Sosyalist bir politika insanları kendi "bireysel dünyalarından" çekip çıkarak, kendileriyle aynı toplumsal koşulları yaşayan insanlarla paylaştıkları genel sorunların bilincine erdirir. Birey dünyalarında yaşadıkları sorunların, ortak bir toplumsallığı paylaşışın ortaya serdiği sorunların daha alt düzeyde, bireysel tezahürü/yansımaları olduğunu kavramalarını sağlar. İlgiler, düşünceler, duygular değişmeye ve bunun sonucu olarak da toplum içinde hareket ettiği bütün maddi varoluş koşullarını değişik bir gözle görmeye başlayan birey, artık kendi "bireysel dünyasından" çıkmış bireysel kaygıların yerine toplumsal, kolektif kaygıları koymaya başlamış demektir. Bireyselliği burjuva biçimde yaşamaktan (kendi varoluşundan ötesi ile ilgilenmeyen) sosyalist bir biçime geçmiş demektir. (o artık "kolektif içinde birey"dir. Kolektifin sorunları ile kendi sorunlarını aynı mercekte görmektedir) Bireyin toplumun sorunlarına karşı canlı bir ilgiye yönelmesine yol açan bu evrim, ait oldukları toplumsal sınıfların/grupların vs. bilinçli unsurları haline gelmelerine, toplumsal özne olarak rollerini derinlemesine kavramalarına

yolaçar. Toplumsal sorunlara bu derin ilgi ve aynı maddi koşulları yaşayan bireyler ile ortak şeyleri bölüştüğü duygusu; bireyin politik düzeyde yeniden kurulması demektir.

Sınıflar üstü politik tutum diye bir şey olmadığına göre, politika alanında her şey sınıfların karşılıklı ilişki ve çelişkilerinde ifadesini bulur. Ancak tek tek bireyler hangi toplumsal sınıfa ait olmasının ötesinde kendi somut yaşamından kalkarak varolan politikalarla bağlantı kurar. Nihai olarak insanların kendi sınıfsal varoluşlarına karşı konumlanamayacakları doğrudur. Verili anda bireyin kendi somutundan hareketle politik tercih yaptığını, geçici ve anlık durumlarda da olsa sınıfın çıkarlarına son derece ters politikalara destek ve onama verdiğinin yeterli bir açıklamasını yapmak için de, bireyin tavır alışındaki etmenleri çözümleyebilmeli, sınıf çıkarlarının topyekün çerçevesiyle bireyin özel dünyası arasındaki ilişkiyi kurabilmeliyiz.

Geçmişinde bireye yer vermeyen bir geleneğin bugünlerdeki izdüşümünü değil de, asıl olarak sorunu birey/kolektif ilişkileri çerçevesinde irdelemeyi seçmeliyiz. Bir kolektif içinde olmak, kolektif çerçevede bütünleştirici bir faaliyetin de kabulü demektir. Bu da kolektifin işleyiş ilkelerinin (demokratik-merkeziyetçilik, azınlık-çoğunluk ilkeleri) gerekli kabulünü zorunlu kılar. Kimseyi doğruluğuna *"ikna olmadığı şeyi yapmaya zorlamamak gerek"* deniliyor. Bunu dergilerde yer alan ciddi teorik yazılarda da dile getirenler de var. Belli kolektif içinde de olsa birey ya da bireyler, eğer kolektifin çoğunluğu ile aynı görüşte değilse, ya da kendisi birey olarak doğruluğuna ikna olmamışsa *"o kararın uygulayıcısı olmamalı"*, *"ona uymamakta"* özgür olmalı deniliyor. Bu da insanları doğruluğuna inanmadıkları şeylere zorlama gibi bir durumu çağırıştırıyor. *"Ahlaken"* de kişinin kendine karşı *"dürüst"* olmak istiyorsa *"böyle davranması gerekir"* deniyor. Bu yaklaşım politikanın yapıldığı çerçeveyi ve politikanın hangi dolayımardan geçerek, insanları kolektif bir etkinlik içine soktuğu şeklindeki bir sorunu atlamış oluyor. Elbette bizim politika yapma tarzımız ve onun örgütsel güvencelerini niteleyen yapılanmalar bir buyurma-buyurulma ilişkisinin temel olduğu itaatkar topluluklar eliyle girilen politik etkinlikler dizgesi değildir. Politik etkinliklerimizi, içinde oluşturduğumuz yapı ve ilişkileri sosyalist bir demokrasi anlayışıyla oluştururuz. Ama politika gibi tarihen zorunlu bir etkinliğin bireyin özgürleşmesinin *"saltık"* anlamda gerçekleşmesi olarak görülmesi ise, politikanın bütünleştirici ve kolektif çerçevesini darmadağın eder. Ortak davranışın tek kuralı *"ikna olmak"* olduğu zaman bu darmadağın olma hali mutlak bir içerik kazanır. Birey-kolektif ilişkilerini değerlendirirken *"tarihen sınırlı bir evrenin"* politik faaliyetin zorunlu bir çerçevesi içinde devindiğimizi de bilmeliyiz.

III

Sosyalist bir sınıf siyaseti sürdürmek için, böyle bir politikanın asli unsuru proletaryayla girilecek ilişkiler ve proletaryanın kendi sınıf siyasetinin sürdürücüsü olarak konumlanması (en azından öncülerin sınıfı da etkileyecek kadar önemli bir kesimi etrafında sınıfın belli bir kesiminin konumlanması) önemlidir. Bu da böyle bir politikanın ve sınıf bilincinin taşıyıcı unsurları olarak sosyalistlerle sınıf arasındaki ilişkilerden öte, proletarya üzerine olan düşünüş ve kavrayışımızı netleştirme sorunudur. Bu hepsinden önce, proletaryanın bizlerin tahayyülünde ne olduğunun ve tasarladığımız proleter düşünüş ve duyguların ne olması gerektiğinin değil, proletaryanın gerçek toplumsal ilişkiler içinde ve gerçek düşünüş ve duyguları içinde kavranması demektir. Sınıf bilinçli öncülerin, bir sınıf politikası

yürütür hale gelmesi için atabilecekleri pratik adımların başında bu gelmelidir. Proletaryanın gerçek varoluşu içinde kavranması, içinde bulunduğu maddi zeminin çözümlenmesi, diğer sınıflarla ilişkilerinin açığa çıkarılması ve varolan toplumun egemen maddi ruhsal şekillenmelerinin proletarya üzerindeki etkilerinin ve proletaryanın kendi varoluşu içinde sürdürdüğü yaşam biçiminin karşı etkilerinin bilinmesi. Bugün tam anlamıyla bir "kentli" ve modern sanayi proletaryasının çekirdeğini oluşturduğu bir proleter sınıf vardır. Bu sınıf ücretli-emekçi olmasının ötesinde kapitalizmin varoluş biçiminin tüm etkilerini yaşamakta ve hala kendisi için bir sınıf olma halinin uzağında, burjuva çerçevede, bağımsız bir sınıf aidiyetinden uzak yaşamaktadır. Kendi sınıf kimliğine ait bir yaşayışa ulaşamamış olmak nedeniyledir ki, hemen her alanda sınıfın etkinlikleri burjuva tarzı parçalayacak bir noktada değildir. Sosyalistler ise henüz sınıfla ilişkilerinde bu tarzın dışında bir varoluş tarzını sınıf içinde ifadelendirecek noktada değillerdir. Bu durumun politika yapışımıza etkileri kadar, bizzat sosyalistlerin politika düşüncesi ve yapış biçiminin de etkileriyle varolageldiğini de görmezden gelmek, varolan durumda tek suçluyu koşulların ve tarihen ortaya çıkmış bir kaçınılmazlığın sonucu görmek olacaktır. Bu alanda görevlerin neden yerine getirilmediğine dair bir tartışma, görevlerin yanlış tespit edilmesini tartışmaktan öte (yanlış saptananlar var, doğru saptananlar var) yaptığımız işi yapış tarzımıza ilişkin bir sorgulayışı getirmelidir. Salt sloganlarla ve genel soyut formülasyonlarla, proletaryanın belli sorunlar karşısında belli davranışlar göstereceğine dair varsayımlarla sosyalist bir politika yapılmasını beklemek, kendi kafamızda yarattıklarımızı gerçekliğin yerine geçirmek olacaktır. Gerçek yaşamdaki proletarya ve onun bireyleri/işçiler belli bir soyutlamanın ifadelendirilmesi olan bilimsel bir "proletarya" kavramından bambaşka birşeydir. Proletaryanın içinde yaşadığı maddi koşullardan hareketle ancak sınıfın sosyalist bir politika çerçevesinde ele alınması olanaklı olabilir. Bu da bizi, mutlaka kotarmamız gereken proletaryaya yönelik politik faaliyetlerimiz konusunda slogancı ve soyut bir kavrayışın sığılından kurtarabilir, sonuçlarından uzak tutabilir.

Proletarya ve emekçi kitlelere yönelik bir politika yapış, proletarya ve emekçiler üzerine derin ve kapsamlı bilgi sahibi olmakla olanaklı. Sözünü ettiğimiz bilgi, herhangi bir Marksist ekonomi elkitabında bulacağımız proletaryanın ne olduğu, artı-değer, kar oranı vb. gibi şeyler değil. Sözünü ettiğimiz sınıfı gözlerimizin önüne bütün yönleriyle serecek olan bir bilgilenme. Nufusun ne kadarının ücretli olduğu, bunların içinde ne kadarının üretken emek alanında çalıştığı, sanayi işçisi denilenlerin bunların ne kadarını oluşturduğu, ne ölçekte iş yerlerinde çalıştıkları, büyük orta ve küçük işyerlerinin sayısı, sanayi kollarına göre işçilerin dağılımı, ücret düzeyleri, sendikalaşma oranları, sigorta oranları, iş mevzuatının durumu ve daha bir dizi konuda sahip olunan bir bilgiden söz ediyoruz. Ve dahası ortalama bir sosyalist militanın bunları çok genel hatlarıyla bilebildiğini söyleyecek durumda değiliz. Ülkedeki emek gücü dağılımını bile bilmeyen sosyalist kadrolarla yürütülen sınıfa yönelik faaliyetlerin ne oranda başarılı olacağını kestirmek zor değil. Yapmaya çalıştığı işin bilgisinden bile yoksun insanların, işlerini sosyalistçe yürüteceklerini sanmak ve o işten başarı beklemek tam bir hayaldir. Sosyalist literatürümüzün bu konuda oldukça fukara olduğu ve elimizin altındaki bunca malzemeyi bile değerlendirmekten onca uzak olduğumuz ortada. Aslında bu sadece proletaryaya ilişkin değil. Yaptığımız işin konusu olan hemen hemen tüm alanlara ilişkin böyle. Hemen her alanda yapmakta olduğumuz işe dair bilgi eksikliğinden muzdaribiz. Böyle olunca da yaptığımız iş ve giriştiğimiz faaliyet

genel bazı doğruların ifade edilmesi, propagandasının yapılması ve bu genel doğrularla insanların sosyalizme kazanılacağını sanmak ya da beklemekten öte geçemiyor. Oysa ta Marksizmin ilk ortaya çıkışından ve kitlelerle ilişki içine girişinden beri biliyoruz ki, sosyalist bir politik faaliyetin ilk işi "*araştırma, inceleme, propaganda ve örgülenme*" dir. Propaganda, ajitasyon ve kitlelerin örgütlenmesi, bu pratik faaliyeti yürüteceğimiz sağlam bir inceleme, araştırma sonucu edindiğimiz bilgi ve deneyim birikimi ile desteklenmezse, ancak genel bir takım sonuçlar üreten ve kitlelere sosyalizmin genel düzeyde bir propagandasını yapan çalışmadan öteye geçememiş olacaktır. Sosyalist bir politika yapıyor olmada geçmişten farklı konumlanabilmemizin işaret ettiği ilk yerlerden biri, bu bütünlüğü kurabilmemiz ve yaptığımız işi bu bütünlük içinde götürecektir donanımı edinmemiz olacaktır.

Bu bilgisizlik aslında bizi, "*alternatif bir politika*" yapabilir olmaktan, topluma sosyalizmi bir alternatif proje olarak çıkarabilmekten ve insanların somut yaşamlarında, kapitalizmin verdiği ve yaşattığından neyi, nasıl değişik yaşatacağımızı açıklayabilir olmaktan da alıkoyuyor. Şüphesiz sosyalizm insanlığın önüne bugün karşı karşıya olduğu sorunlardan kurtulmada devrimci bir seçenek sunmaktadır. Bu değişik seçenekler arasından birisi değil, kapitalizmi (ve ne garip ki "*reel sosyalizm*") topyekün aşmanın biricik seçeneğidir. Ancak sosyalizmin bir "*biricik*" seçenek olduğunu söylemek yetmez. İnsanların karşılarındaki her özgül sorunu sosyalistçe çözümü içerisinde göstermek, bu anlamda kapitalizme karşı her alanda alternatifler yaratma sorunudur. Sosyalist politikada, insanların karşılarındaki sorunun olumlu çözümüne ilişkin bir ikna edicilik olmalıdır. Bizlerse bugüne kadar hep negatif politika yaptık. "*Biz şuna karşıyız*" neden? Yerel seçimlerde kent yönetimine adayız. Biz seçilirsek bu kentin konut sorununu, su sorununu, çöp sorununu vb. nasıl çözeceğimize dair inandırıcı bilgiler sunabiliyor muyuz? Kent yönetiminde demokratik katılımı nasıl ele aldığımızı, sosyalistlerin yönetme-yönetilme ilişkisini nasıl somutlayacağımızı ifadelendirebiliyor muyuz? Genellikle bunlara yanıtımız hayır oluyor. Sanki insanlara "*bize güven gerisini merak etme sen*" diyormuşuz gibi. Karşı çıkış muhalif bir tavidir. Ve sosyalistler de kararlı birer muhaliftirler. Ama sosyalist bir muhalif olmak "*kararlı bir muhalif*" olmaktan öte bir şeydir. Alternatif bir muhalif olmaktır. Politik konumumuzu ve sosyalizm kimliğimizi düzen karşıtı bir muhalif olmaktan çıkarıp, alternatif bir toplum projesi sunan ve bunun bilgisi ile tüm alanlara ilişkin bir tarife döndürmüş oluşa göre tanımlayabilmeliyiz. Bu alan en eksikli yanlarımızdan biri ve politika yapış tarzımızı da en fazla eksikli hale getiren alanlardan biri. Çoğu zaman attığımız sloganlar bile somuta inemez bir soyutluk düzeyinde kalıyorsa, üzerinde iyice kafa yormanın zamanıdır. Sınıfla çakışmamış bir sosyalist hareketten çok şey istemek olmuyor mu sorusu bazen akla gelir. Ama bunları yapabilir olmadıkça sınıfla ve emekçi kitlelerle nasıl çakışacağımızı da bilen varsa söylesin.

Günümüz dünyasında kendisini sadece kapitalizme karşı olmakla nitelemek yetmiyor. İnsanların zihinlerinde ve geleceğe ilişkin umutlarında bir bunalım ve ikirciklenmeye yol açan "*reel sosyalizm*"in tarihsel varoluşu da politika yapış tarzımızda dikkate almamız gereken bir gerçeklik. Kendilerini "*reel sosyalizm*" le özdeş görenler için bir sorun yok. Onlar için kapitalizm karşılarındaki sosyalizm dünyası somut bir olgudur. Ve kitlelere onun propagandası yapılmalıdır. Ancak Marksizm-Leninizmin devrimci zemininde, insanlığa gerçek kurtuluş kapısını

açacak bir politik konumlanışı seçenler için işin rengi daha başka. "*Reel sosyalizm*"e karşı eleştirel bir tavır politika yapışımızın artık köşe taşlarından biri olmalıdır. "*Sosyalizm öldü*" çılgınlıklarının ardından yüzyıllık "*komünizm heyulası*"nı yeniden burjuvazinin karşısına dikeceksek, bu tam da yapmaya çalıştığımız işin önemli bir yanı olmalıdır.

Kitlelerin karşısında "*reel sosyalizm*" in "*günah*"larından öte bir sosyalizm idealinin sahiplenicisi ve savunucusu olduğumuzu ve bunu gün yirmi dört saat devam ettiregeldiğimizi pratiğimizde de gösterebilmeliyiz. Çökmekte olan karşısında şaşkınlanan ve sosyalizmi-burjuva propagandasının da etkisiyle-varolanla özdeşleştiren kitlelerle, sosyalizmin tarihsel bağını ancak böyle kurabiliriz. Ve proleter ve emekçi kitleler ancak bu yoldan geçerek varolandan farklı bir gelecek idealinin gerçek sahiplenicileri olabilirler.

Her düzeyde kendini "*reel sosyalizm*"den ayıran, kendi farkını vurgulayan ve bunu en çok ta proletaryanın ve emekçi sınıfların mücadelesine bir politika yapma tarzı olarak taşıyabilen bir sosyalizm düşüncüsü ancak dünya sosyalizminin tarihsel krizini aşabilir. Ona proletarya ve emekçi kitlelerle, ezilen insanlarla arasına girmiş derin ve onlarca yılın günahlarının, hatalarının, yanılgılarının oluşturduğu uçurumu aşma şansını verebilir. Bundan öte hiç bir şey ve hiç bir "*düzeltilme*" çabası bu şansını vermeyecektir. Proletarya ve emekçi-ezilen insanlar, ne dediğimize ve nereleri sosyalist olarak nitelediğimize ilişkin sözlerin ikna ediciliğine değil, somutta içinde bulunduğumuz toplumda ve ilişkilerde ne yaptığımıza ve neyi yapmakta olduğumuza bakacaklardır.

Sırtında dünya sosyalist hareketinin hataları, yanlışları kadar, sorumluluklarını da hisseden sosyalistler için günümüzün en acil görevleri arasında, sorunun bu yönüne ilişkin devrimci yanıtlarını da oluşturma görevi vardır.

IV

Sosyalist bir politika, sınıfın verili anda ne yaptığına ve ne olduğuna ilişkin değil de, ne olması ve ne yapması gerektiğine ilişkin bir çözümleme temelinde yürütülebilir bir şey. Sadece yapılmakta olanı tarifle yetinmek, sosyalistleri güncel bir tarih yazıcısı yapabilir, ama öncü bir politika yürütücüsü asla.. Bu sosyalist bir sınıf siyasetinin sınıfın siyasal bilinç edinmesi ile ilişkisini de açıklığa kavuşturduğumuz noktadır. Proletaryanın an'daki politik etkinlikleri, ya da kendiliğinden eylemlerinin taşıdığı ruşeym halindeki sınıf yönelimi değil, bilinçli etkinlikleri ile neyi istediğinin açıklığa kavuşturulduğu politik önermelerin ve yapmanın proletaryanın asli sınıf isteklerine, çıkarlarına denk düştüğü söylenebilir. Bu da neden sınıf bilinçli öncüler olmadan ve bunların varlığını somutladıkları örgütlenmeleri sınıf tarafından benimsenir olmadan- en azından önemli bir kesimi tarafından- proletaryanın politika sahnesindeki bağımsız sınıf kimliğine kavuşamayacağı, burjuva tarzı parçalayıp, sosyalist tarzda politika yapar hale gelemeyeceği açıklığa kavuşur.

Ancak bunu, bilinci temsil eden öncülerin yaptıkları doğrudur, parti ne derse o olur, bunun dışında herşey karşı çıkılacak şeylerdir şeklinde kavramamak gerekir. Çünkü böyle bir kavrayış, proletaryanın kendiliğinden giriştiği eylemliliklerle sınıf bilinçli etkinliklerin ilişkisini kavrayamayacağı gibi aynı biçimde sınıfın devrimci eyleminin önemini de kavrayamamış olacaktır. Proletaryanın sınıf içgüdüleriyle, kendi çıkarlarına yöneleceği, bu yönelim tam bir politik ifade

ediş halini alamasa bile, kurumlar yaratacağı bilinmelidir. Bunlara kalıcı ve sürekli bir hal verebilmenin, bilinçli öncülerin, girilen eylemin muhtevasına yönelik politikaları gündeme getirebilmeleri ve bunları kitleler içinde bir güç düzeyine yükseltebilmeleri ile olabileceği bilinir bir şey. Kitlelerin kendi geliştirdikleri inisiyatifleri ve örgütlenmeleri, eğer bu duruma bir süreklilik sağlanabilirse, kitlelerin politikayla ilişkilerinin sürekli olmasında bir işlev ve çerçeve sunarlar. Varolan ve kurumlaşmış olan parti, sendika, dernek vb. dışında işyeri örgütlülüklerinin (komiteler/konseylar) ve yerel düzeydeki inisiyatiflerin işlevinin tam da bu nokta da önem kazandığını ve onlara gereken bu önemi vermek gerektiğini kavramak gerekiyor. Böylesi örgütlülüklerin özgür ve bağımsız yapılarını bozacak, onları partiye, sendikaya vb. bağlanan, kitlelerle bunlar arasındaki salt iletişim kayışı haline döndürecek ve her türlü inisiyatifi kitlelerin kendi öz örgütlenmelerinin elinden alacak yaklaşımın da uzağında durmalıyız. Bu örgütlülüklerin sınıf karakterini ve bağımsız varlıklarını ortadan kaldıracak şekilde değil de, bizzat böylesi kurumların içinde yürütülecek faaliyetlerle, parti ya da sendika çalışmalarını yürütür olabilmek, "*kitle içinde öncü çalışma*" olmayı hak etmiş olacaktır. Böylesi örgütlülükler parti, sendika vb. karşı karşıya konacak ve biri diğerine karşıymış gibi algılanacak örgütlülükler değildir. Bu yapılanmaların tümü birden farklı düzlemlerde proletaryanın mücadele araçlarıdır, tümünde kendi işlevlerini birlikte yerine getirebilirler. Politika yapış tarzımızda kitlelerin yeri ve onların inisiyatifleri temelinde geliştirdikleri örgütlenmeler ve eylemliliklerin önemi ancak böyle bilince çıkarılabilir. Ancak bunun için önce, sınıf mücadelesinin tüm alanlarını ancak "*öncüler*" ve onların örgütü parti düzenleyebilir gibi proletaryanın sınıf mücadelesini ta başından partinin vesayeti altına sokan anlayıştan kurtulmak gerekir. Kitlelerin ortaya çıkmış örgütlülükleri ve eylemlilikleri içine, kendileri ile beraber davrandığını gördükleri "*öncüler örgütlenmesi*" ni de benimsemeleri ve sürekli bir ilişki içinde olmaları ancak böyle olanak kazanır. Kendi işleri olarak algılamadıkları bir alana kitlelerin sürekli varoluşlarını katmaları olanaklı değildir.

Bu konuda sovyetler-parti ilişkisi örnek. Sovyetler kitlelerin sınıf içgüdüleriyle kendiliğinden yarattığı kurumlardı ve tarihsel rollerini ancak proletaryanın kendiliğinden yarattığı bu kurumlar içinde doğru sosyalist politikalar önerebilen Bolşeviklerin politik çalışmalarının sabırlı ve usanmaz sürekliliği ile nihai düzeye çıkarabildiler. Lenin "*proletarya kendiliğinden sosyal demokrattır*" derken proletaryanın kendi deneyimleri sonucu oluşturduğu sınıf içgüdüğü ile sosyalizme yöneldiğini imliyordu. Ama bunu hiç bir zaman bir kendiliğinden oluş halinin sürekliliği sonucu da görme yanılsası değildi. Bu kendiliğinden yönelimin, doğru biçimde yakalanmasını, geliştirilmesini ilerletilmesini ve bilinçli bir düzeye çıkartacak bir politik öncü faaliyet içine girilmesini işaret ediyordu. 1905'de yükselen işçi hareketlerinin ve ortaya çıkan sovyetlerin karşısında, "*dar bir bakış açısına*" saplanan yoldaşlarını eleştirerek, partiyi her şeyin önüne koyan ve politik faaliyeti nerede ise bir "*aparat*" faaliyeti gören yaklaşımlarına karşı çıktı.

Bugün bu kendiliğinden yönelimi bir yana bıraktık, sosyalistlerin yapılarına ve faaliyetlerine karşı derin bir önyargı ve kuşkuyla yaklaşıp ondan uzak durma hali içinde olan bir işçi sınıfı var. (sosyalistlerin onlara ne kadar yakın durma hali içinde olduğu ayrı bir tartışma konusu ya) Bütün bunların üzerine düşününce, kitlelerle politik ilişkilerimizin ve kitle içinde faaliyetimizin bir yeniden tarifine gelmekteyiz. Bu tarif bugüne kadar olan, kitleleri mutlak biçimde sosyalist yapıların "*altına ve ardına*" koyan bir yaklaşımdan öte yapılmalıdır. Pratikte

politika yapış tarzımızı, ancak kitlelerle birlikte politika yapılabileceğini, kitlelerin dışında her şey yapılabileceğini ama gerçek anlamda bir sınıf politikası yapılamayacağı anlayışını yerleştiremezsek, bu derin önyargı ve kuşkuculuğun kalkmasının ve proletaryanın, kendi sınıf çıkarlarının bilinçli tanımlamasını yapmaya çalışan sosyalist öncülerle gireceği ilişkilerin eskisinden farklı olacağını hiç bir garantisi yok. Bu "*garanti*" yi ancak politika yapış tarzımızdaki bir düzeltme getirebilir.

Ayırında olarak ya da olmadan kitlelerin kendiliğinden hareketlerine karşı bir önyargı ve güvensizlik var. Çoğu zaman çok yönlü kuşkunun da kuşatmasında olan bu yaklaşım "*kendiliğinden*" sözcüğüne politik olarak ifade ettiği anlamın ötesinde anlamlar yüklemektedir. Kendiliğinden olmak neredeyse pek te "*işe yaramayan*" bir şeyler yapma hali gibi kavranmakta. Kendiliğinden hareket, herkesin kabul ettiği gibi bilinç öznesinin egemen olmadığı biçimde karakterize olan hareketlerdir. (Kendiliğinden hareketle kendiliğindencilik ise bambaşka şeylerdir ve çoğu zaman bu ikisi karıştırılır. Kendiliğindencilik, kendiliğinden hareketten öte, bu kendiliğinden olma haline "*teslim olmak*", kendini onunla sınırlamak ve onu bir yapış tarzı haline getirmektir.) ama diğer yandan kendiliğinden hareketler her zaman yığinsal ve aktif katılımı ile o güne kadar denenmemiş eylem çeşitliliklerinin düşünülüp uygulandığı ve içten gelen bir tutku ve bağlılıkla kitlelerin harekete geçtiklerine tanıklık eder. Kitleler, olanca yaratıcılıklarını ortaya koyarak bu eylemlerde yer alırlar. **1989 bahar işçi eylemleri, Cizre, Nusaybin vb. yerlerdeki kepenk kapatma eksenli eylemler buna örnek.** Çoğu zamanda kendiliğinden hareketler aşağıdan, tabandan gelen bir kabarışla bilinçli öznenin-partinin-boyutlarını aşan özellikler gösterirler. Ve hep bu ivmeyi yakalayıp, ona bilinçli özellikler katma, eylemlerin devamı içerisinde yürütülecek çalışmalarla olabilir. Kendiliğinden nitelikleri ile kabardıkları gibi sönmeye hazır da olsalar küçümsemek yanlıştır. Küçümsemek yerine hakettikleri önemi vermek gerekir. Kitleleri harekete geçiren gerçek duygu ve düşünceleri derin bir politik kavrayışla anlamaya çalışmak, kitlelerin yaparken yapmakta oldukları işle ilgili geçirdikleri değişikliklerin bilincine varmak bir öncü politika yapmanın ilk koşullarından biridir. Eylem içinde değişen bir proletaryayı bütün özellikleriyle kavrayamayan bir politik oluşumu, işin öznesini tanımadan iş yapmaktan alıkoyacak hiç bir şey yoktur. Bu da her defasında körün fili tarifi gibi bir şey olur. Her defasında tuttuğu yere göre tarif eder, ama gerçekte fili hiç tanıyamamış olarak kalır. Bizi, "*sollayıp*" geçen her şeyi (ki proletarya ve emekçi kitleler bu ülkede sokağa her çıkışlarında ne yazık ki sosyalistleri "*sollayıp*" geçmektedirler. Sosyalistler ise ancak iş sokağa döküldüğünde neler oluyor diye bakmaktadırlar.) bizden ve bizim zihnimizde tasarladığımızdan farklı biçimde yapılıyor diye, pek te önem vermeden izlemek ve asıl olanın "*bizim yaptığımız iş*" olduğu ya da olacağı şeklindeki bir yargı ve yanılgı ise, kitlelerden ayrı ve onların dışında bir politika yapış tarzının uç vermesidir. Kendiliğinden hareketlerin sadece meşru ve haklı olduklarını söylemek yetmez. Zaten bu meşruluk ve haklılığı, dosta düşmana eylem içindeki kitleler yaptıklarıyla kabul ettirmektedir. "*Malum-u ilan*" sosyalistlerin yapmakla yetinmeleri gereken iş değildir. Aslında "*Malum-u ilan*"a gerek te yoktur. Sosyalist bir politika daha ileri işleri yapabilir olma halidir. Kitlelerin kendi ortaya çıkardıkları her örgütlülük ve oluşumu tanımak, onların içinde yer almak yerine kendi kafamızdakileri ya da kendi örgütlenmelerimizi dayatmak yanlış bir tutumdur. Bu bir işyerinde ortaya çıkan bir işyeri komitesini sendika var diye görmezden gelmek, parti var diye yaratılan mücadele örgütlerini sınırlamaya

çalışmak, her defasında kitle inisiyatifini ve kitlelerin devrimci yaratıcılıklarını engelleyen bir anlayıştır. Hareketin sınıf karakteri ile birlikte, ortaya çıkardığı kurumsal çerçevelerin sınıf karakterlerini de tanımak ve esas olarak sosyalist politikanın böyle çerçevelerde yürütüleceğini, sonsuz çeşitli hal içinde, sosyalist çalışma yapabilmeyi becerir olmak yapmamız gereken tek iş olmalıdır. Bu aynı zamanda sosyalistlerin de politik olarak ve politika yapış konusunda kendi kendilerini eğitmeleri, öğrenmeleridir. Bir öncü faaliyet, yapılmakta olanın bilgisinden, gerçekte kazanmak isteniyorsa, yapmak zorunda olunanın bilgisine kitlelerin ermelerini sağlayıcı bir kitle faaliyeti yürütmek politikanın denek taşı olmalıdır. O dilimizden düşürmediğimiz "*kitle çizgis*"ni izlemek bundan başka nedir ki. Her şeyi önceden bildiğini ve sadece öğretmek üzere kitlelerin içinde yer aldığını sanan bir sosyalist militan "*aptallığından*" uzak durmalıyız. Herkesi cahil, kendisini de hakikatin bilgisine ermiş "*ulema*" saymak, sosyalizmin tarzı değildir.

Sovyetler bir kez ortaya çıktığında onu proletaryanın gerçek sınıf kurumları olarak tanımlayan Lenin, parti faaliyetinin, sovyetler çerçevesinde yürütülebilir olması gerektiğini ve bunun Bolşevikler için en doğru kitle çalışması olacağını söylerken son derece haklıydı. Ülkemizde kitle faaliyetinin, kendiliğinden hareket ve siyasal eylemin bu biçimde kavranmışlığından söz etmek zor. Olan, ya abartılarak "*mevlam neylerse güzel eyler*" tavrı ile bir "*saf*" uvriyerizm ve kuyrukçuluk, ya da küçümseme ve burun kıvrırma. İkisi de sonuçta aynı kapıya çıkan bir yol bu. Bu arada yapmakta olduklarını bile yeterince kavrayamayan kitleler, eski çerçevede gündelik hayatın içine dönmüş olarak, sosyalistlerden ne kadar uzakta iseler, o kadar uzak olmaya devam ettiler. Burada aslında kavrayış eksikliği var. İşçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketin çakışması/birleşmesinde, birinden diğerine yönelmesi gereken asıl taraf sosyalistlerdir. Ve proletarya ile ilgili her ilişki ve yaklaşım, yönelmesi gereken asıl tarafın biz olduğunu unutmadan oluşturulmalıdır.

1989 bahar eylemleri üzerine sosyalist basında çıkanlara baktığımızda bu eksiklik daha somut görünüyor. Genel olarak eylemlerin kendiliğinden olduğu, ekonomik taleplerle şekillendiği ve geçici olacağı vb. gibi değerlendirmeler yaygın biçimde yapıldı. Geçici olacağı zaten malum. Hiç bir kitlesel kabarış kalıcı olmaz. Sınıf mücadelesi yükselen-inen bir ivme izler. Asıl yapılması gereken bu "*genel şeyler*" değildi. Bu eylemlerde yer alan işkolları, işyerleri, bu işyerlerinde ortaya çıkan işyeri örgütlülüklerinin durumu, işçilerin bu örgütlülüklerle ilgileri gibi konularda pek fazla bir şey yazılmadı. Değerlendirmeler yapılmakta olanın sınıfa getireceği kazanımlar, değişimler vb. çerçevede yeterli bir biçimde ele alınmadı. Bu aslında eylemlilik içindeki proletarya üzerine yeterli bilgiye sahip olamaktan da kaynaklandı. İşçi eylemlerini tartıştıran ve geleceğine yönelik öngörülerini politika tarifine döndüren ne doğru dürüst yayın yapılabildi ne de sonuçlar üretilebildi. Aynısı '90 1 Mayıs'ı içinde söylenebilir. Yıllar sonra ilk kez proletarya 1 Mayıs için yaygın eyleme girdi. Bunun nerelerde nasıl gerçekleştiğinden geleceğe dair neler çıkarmak gerektiğine ilişkin değerlendirmenin yapıldığı yine söylenemez. 1 Mayıs öncesi 1 Mayıs kutlamalarının-Taksim-de olup olmamaktan çıkarılarak ele alınıp bir sınıf faaliyeti şeklinde görülmeye çalışılması ve sosyalistlerin "*proletarya adına*" kutladığı bir gün olmaktan (bir dergide dendiği gibi "*sosyalistlerin dayak yeme günü*") çıkarılmaya çalışılması yapmamız gereken politika tarzı açısından olumlu bir adım olarak kaydedilmeli. Henüz yeterli bir gelişkinlik göstermesede iş yeri komitelerine de böyle yaklaşabilmek, on-

ların sınıfın kendi inisiyatifi ve eylemlilik zemini olarak taşıdığı önemi kavrayarak davranmak ta işin bir başka önemli yanı. İş yeri komitelerinin çekilmeye çalışıldığı (ki bazıları oraları en geniş kitle içinde dar kadro çalışmasının alanı görüyor, kimileri, sendikal yapının yerine görüyor vb.) Yanlış ve hatalı zeminlere karşı yürüttüğümüz eleştiri bir yana (ki bu onların gerçek işlevlerini tanımlayarak bertaraf edilebilir bir tutum) sınıfın işyerleri düzeyinde bir ifade bütünlüğü kazanmasının hayat bulması olarak taşıdığı önemi kavramış olarak davranmalıyız. Kitlelerin kendi inisiyatiflerinin ortaya çıktığı her noktada, bunları desteklemek ve geliştirici bir faaliyet içinde olmak bizim temel politik tutumumuz olmalı. Varolan sendika vb. yapıların ötesinde proletaryanın işyeri düzeyinde örgütlülükler geliştirmesini sınıfın burjuva tarz bir politika yapıştan, sosyalist bir politika yapıya geçişinin olanağını sunmaktadır.

V

Üretici güçleri geliştirmekte gösterdiği ilerleme ile insanlığı bolluk toplumunun kapısına getirip bırakan kapitalizm, insanın insaniliğini yaşamasına karşı olan temel işleyiş düzeniyle, insanlığı bugüne kadar tanımadığı çelişki ve sorunlar yumağının da içine itti. Öyle ki, tarihsel olarak insanlık bugün her zamankinden daha fazla, ya insaniliği tüm boyutları ile yaşayabileceği bir sosyalizm, ya da kapitalizmin yarattığı felaket ve yıkımın sonucu içine düşeceği barbarlık tercihi ile karşı karşıya.

İnsanın içinde yaşadığı doğal çevreyi yoketmekten, insanlığı topyekün yokoluşa sürükleyecek nükleer silahlara kadar bir dizi şey, kapitalizmin o şeytani mantığı ile birleştiğinde insanı gerçekten dehşete düşmeye yetecek kadar ürkütüyor.

İnsani bir hayat tarzında yaşamaya engel her şeyi yeniden ve yeniden, daha gelişkin düzeyde üretmeye devam eden bir sistem bu. Emek sermaye çelişkisinde varoluş bulan kapitalizm, toplumsal yaşamın her alanında farklı düzeylerde ve farklı etkilerde bulunan çelişkileri yeniden ve yeniden üretiyor. Bu çelişkiler dolayımında toplumun çeşitli kesimleri kapitalizm ile farklı düzlemlerde mücadeleye tutuşuyorlar.

Bunların içinde kadın sorunu salt kapitalizme özgü olmamakla beraber kapitalizm çerçevesinde yeniden üretilen erkek egemenliği nedeniyle en yaygın olanı. Erkek egemenliğinin varoluşunu koskoca bir tarihi dönem boyunca yaşayan kadınların cins ayrımına dayalı bir hayat tarzını ve ilişkileri sorgulamaları ve kendi kurtuluşları için giriştikleri mücadele, kadın kurtuluş hareketini proletarya ve emekçi sınıf hareketlerinden ayrı bir toplumsal hareket olarak varediyor.

Çevre sorunu, barış sorunu gibi sorunlar artık birer toplumsal hareket olarak kendi özgül alanlarında ortaya çıkmışlardır. Milyonlarca insan kitlesini harekete geçiren bu toplumsal hareketlerin varolduğu bir dünyada politika yapmakta olduğumuz gerçeğine gözlerimizi kapayarak iş yapmak ve dahası o işin kapitalizmi tüm kurum ve kuralları ile aşan bir çerçeveye oturmasını beklemek artık hayal. "*Yeni bir dünya*"da "*eski tarz*" iş görmenin "*aykırı*" bir yaşayış olduğu kadar umutsuz bir çaba da olduğunu görmeliyiz. Kapitalizm bir bütün olarak yaşamımıza, yaşantımızın her ayrıntısına hükmediyor. Ve insan kapitalizmle her alanda dün olduğundan daha farklı biçimde karşı karşıya geliyor.

İşçi sınıfı hala temel ve sonuna değin devrimci tek sınıf olmaya devam

ediyor. Emek sermaye çelişkisi hala olumlu çözümüyle insanlığı yarına taşıyacak mücadelenin temel eksenini. (artık, "*elveda proletarya demenin zamanıdır.*" diyenlere inat bu böyle.) Ancak bunun böyle olması her şeyi emek sermaye çelişkisine bağlayarak açıklamanın basitliğinden, her sorunu indirgeyen bir yaklaşımdan uzak durmayı gereksiz hale getirmiyor. Çünkü ne kapitalizm bu kadar basit açıklanabilir, ne de yaşam indirgemeci bir tarza müsaade eder.

Proleterya dahil emekçi kitlelerin ve ezilen, baskı gören çeşitli toplum kesimlerinin sosyalistlerle ve onların sorunlarıyla varolan uzak durma halinin nedenleri arasında, bizlerin politikayı dar ve indirgeyen bir tarzda yürütüşümüzün çok büyük yeri var. Ekonomizmin ve onun felsefi tezahürü dogmatizmin sarıp sarmaladığı bir geçmişin pek de farklı olması mümkün değildi. Ezilen/sömürülen sınıf ve toplum kesimlerinin önüne komünist bir gelecek konusundaki devrimci projeleriyle çıktıkları iddiasındaki "*güçlü KP*"lerin bugünün marjinal partilerine dönüşmelerinin, işçilerin, emekçilerin, kadınların çevre ve barış hareketinde yer alanların/bunlarla ilgilerini koparmalarının (çoğu zaman insanların varolan sosyalist yapılarla ilgilerini koparmalarını insanların sosyalizmden kopmaları ya da "*zaten hiç bir zaman sosyalist olmadıkları*" şeklinde algılamaktan kurtulmalıyız. Özellikle herhangi bir yapıya bağlı olmayan onca sosyalistin ortalıkta kol gezdiği günümüzde) üzerine düşünürken, daha çok bunun o yapılara egemen olan politika yapmada indirgemeci bir tarzla, bu alanları kendi özgüllüğünde ele almayan yaklaşımlarının etkilerini düşünmeliyiz. Ve tabi bunun bu toplumsal hareketler karşısında bizim de bir sorunumuz olduğunu bir an bile unutmadan. Bir zamanlar güçlü bir biçimde sosyalist saflara gelen ve burada kendi özgül alanlarının sorunlarına dair olarak da bir çözümle gerçekleştirmeyi yaşayacaklarını uman bu kesimler; sonuçta varolan politika yapma tarzları içinde sosyalist yapıların kendi özgüllüklerine dair bir varoluş sunamadığını görmelerinin hayal kırıklığı ile kendilerini "*sosyalist saflardan*" ayırdılar. Bu, kadın, çevre, barış hareketleri içinde yer alanların sosyalizm ve sosyalist mücadele konusundaki "*kararsızlık*"ları ile geçiştirilemez. Sorun asıl olarak sosyalistlerin bu sorunları ele alışlarında ve alanlarının özgüllüklerini kavrayamamaları ve her şeyi düz bir mantıkla indirmelerinden kaynaklanıyordu. Kapitalizmde, anti-kapitalist bir mücadele için her şey son tahlilde proleter sınıf mücadelesinin kendisine bağlı yürümekle, kapitalizmi aşan bir olanak sunuyorsa; o zaman "*ilk tahlilde de*" proleter sınıf örgütlenmelerinin hayatın bütününe yanıt verdiğini düşünmek gibi bir körlükle malul bir yaklaşım bu.

Bunun karşısına başka bir kavrayış ve pratik tarzı çıkarabilir olmalıyız. Günlük hayatın "*özel*" alanlarından sınıf mücadelesinin daha genel alanlarına kadar her şeyin politika ile ilgisi var. Toplumda sınıflar/gruplar arasında süren mücadelenin bir sürekliliği varsa; ve bu yaşamın her düzeyinde varolan bir durumsa; yaşamda "*politika dışı*" alan yoktur. Aslında yaşantımızın her ilişkisinde/davranışımızda-dolaylı dolaysız ilişkisini kurmakta zorlansak bile-bir politik tutum sergilediğimizi bilmek durumundayız. Bu kadar geniş ve kapsayıcı bir alanın sınıflararası savaşıma tekabül eden yanlarının dışında, doğrudan onunla çakışmayan, ilişkisini dolaylı ve farklı düzlemlerde kurabileceğimiz özgül alanlar şekillendireceği de kendiliğinden anlaşılır bir durum. Bu nedenledir ki bu geniş ve kapsayıcı alanı sadece tek bir boyuta indirmek bile hayatı/toplumu kapsayıcı olmaktan uzaktır.

Kapitalizme karşı yönelmiş ve çıkarları kapitalizmin toplumsal varoluş ve

yaşayış mantığıyla çelişen her karşı çıkış, eğer kendini kapitalizmle olan her çelişkinin nihai ve olumlu çözümüne bağlamak istiyorsa yüzünü ve yönelimini proletaryanın devrimci sınıf hareketine çevirmek zorundadır. Çünkü bu dolayım- da kümelenmemiş hiç bir politika kapitalizmi temellerinden yokedecek bir perspektif sunamaz. Çevre hareketi, kadın hareketi, barış hareketi gibi hareketler kendi özgül alanlarında "özerk"de bir konumlanışı gerektiren hareketlerdir.. Esas olarak kapitalizmin ezen yokeden ve insanlığı insani yaşayıştan uzaklaştıran işleyişine karşı çıkan hareketlerin taşıdığı dinamik ve yönelim, proletaryanın, her türlü ezme ve yoketme ilişkisine karşı taşıdığı kapsayıcılık ve çözücü potansiyeli taşımamakla beraber, bu hareketlere kendi özgül alanlarının "özerk"liği yok sayılarak davranılamaz. Proletaryanın sınıf mücadelesi zaten bunları da çözecektir diye geçiştirilemez. Sosyalizm ezen-ezilen ilişkisine son vermeyi nihai olarak gündemine alırken, herkesin özgül alanlarından kalkarak ve özgül alanların taşıdığı önemi bugüne kadarkinden farklı yaşamalarını da gereklilik görerek davranabilir. Sosyalist hareket, her şeyi, "*proletarya zaten halledecek*" yaklaşımının kısırlığına indirgemezse insanlığın nihai kurtuluşunu getirecektir. özerk alanlarla ilişkimizi, o özerk alanları ortadan kaldırıcı değil de, o alanlar içindeki politik faaliyetlerimizin getireceği politik etkinlikle yürütebilir olmalıyız. Özgül alanların varlığını tanımak, bu alanlarda dillendirilen istem ve çıkarların proletaryanın sınıf çıkarlarına karşı olmadığını da bilerek (proletaryanın, insanlığın genel çıkarlarına karşı hiç bir çıkarı yoktur) tayin edici çelişkinin olumlu çözümüne bağlanarak halledilmesinin olanak ve kanallarını yaratmak, sosyalist bir politika yapış tarzına hakettiği ve zaten olması gereken yeri vermektir. Bu konuda teorik-politik bir dizi sorun halledilmesi gereken sorunlar olarak karşımızdadır. Bu alanları massedici ve kendi özgüllüklerinde "özerk" toplumsal hareketler olarak varlıklarını yokedici bir yaklaşımdan kurtulmak bir ilk adım olarak karşımızdadır. Kendimizi o hareketler içinde ifade edişin siyasal araçlarını yaratarak onların özgüllüklerine zarar vermeden sosyalizm doğrultusunda etkilemeye çalışacağız. Ama eğer kadınlar sosyalistlerin işe karıştığı her yerde kendi inisiyatiflerinin boğulduğunu görüyorlarsa, ya da çevre ve barış hareketinde yer alanlar, sosyalistlerin hareketin alanını daraltacak şekilde davrandığını düşünüyorlarsa, bu bugüne kadar yapılanlar karşısında pek te haksız olmadıklarını gösterir. Ve bu güvensizliği aşacak tek şey, politika yapışımızı düzeltmek ve bu alanlarla sınıf mücadelesinin ilişkilerini yeniden tanımlamakla olabilecektir. Ya bunu yapacağız, ya da kapitalizme karşı yönelmiş, sadece sonuçlarından bile olsa her hangi bir şeyi bütün dikkat ve önemi ile ele almaktan uzaklaşacağız. Peki o zaman bizler kapitalizmi tüm kurum ve kurallarıyla nasıl aşacağız? 70 yıllık pratik bu aşışı neden getiremedi. Bunda insanların kendi özgül çıkarları temelinde özerk alanlarında varolma hakkı tanımayan bir politika yapışın ve olgulara sözde proletaryanın sınıfsal konumu iddiasından baktığını söyleyen kavrayışın hiç mi payı yok. Biz tanısak ta tanımasak ta, "*düzen içi*", "*burjuvazinin oyunu*"vb. gibi yaftalar vursak ta vurmasak ta bu hareketler vardır. Ve varolacaklar. Sadece varoldukları için onlardan yararlanalım, potansiyellerini kullanalım değil, varolan özgüllüklerini ve bu özgüllüklerin politika yapışımızdaki yaratıcı zenginliğini görebilerek davranmak, yapmamız gereken iştir.

VI

Sosyalizm ve devrim mücadelesini kavrayışlarında ve politika yapışlarında proletaryaya merkezi ve fiili yer verenlerin asli eylem gücü olarak proletaryayı

görmekte oldukları aşıkardır. (Teorik ve ideolojik düzlemde böyle bir tutum almak, kendimizi popülizm, küçük burjuva sosyalizmi anlayışlarından koparan proleter sosyalist bir kimlik tanımlamasıdır.) Asli eylem gücü olarak proletaryaya dayanmayan, köylülükten ya da gençlikten beslenen eylem tarzları ile davrananların yapabilecekleri şey ancak "*sınıf adına*" davranmaktır. Proletarya üzerinde yoğunlaşan ve onun eylemliliğini doğrudan biçimde ana eksen alan bir politika yapış tarzı ile, söylemde proletaryaya yapılan sürekli vurguya rağmen, onun yerine başka kesimleri ikame eder biçimde davranış arasındaki fark sınıfla çakışmamamanın getirdiği sınırlılığın bir tezahürüdür. Bu aynı zamanda proletarya hareketiyle çakışmaya yönelik tutumun da nesnel bir engelleyicisini oluşturuyor demektir.

Politikada sınıf politikaları -proleter sınıf siyaseti- bu siyasetin kurucuları, oluşturucuları kendilerini öyle tanımladıkları, öyle gördükleri için değil, (burada böyle bir teorik-ideolojik çözümlemenin bir kimlik tanımına ilişkin önemini atlamadan) bizzat proletaryanın varolan siyasal tutumla ilişkileri çerçevesinde gerçek tanımına kavuşabilir. Proletaryanın çok uzağında olmasına rağmen kendilerini "*proletaryanın öncüsü*", "*partisi*" ilan etmekle sınıf politikasının asli ve fiili öğeleri kurulmuş olmaz. Her halükarda gerçek bir sınıf siyaseti, pratikte sınıfın siyasi sahiplenmesini gerekli kılan bir durumdur. Bu da ancak sınıf içinde gerçek bir güç olma sorunudur. Hiç bir şey kendini sınıfın gerçek varlığının yerine, sınıfın politikasının sürdürücüsü olarak ikame etmemelidir. İnsanlığı sınıfsız topluma taşıyacak tek devrimci potansiyel proletaryanın tarihsel, toplumsal varoluşunda kendini açığa vuruyorsa, bunun dışında hiç bir yol nihai amaç tanımlamasını gerçek kılacak bir olanak sunar görünmüyorsa, o zaman politik eylem biçimimizde, yaptığımız işte, sınıf bugüne kadar olduğundan farklı biçimde yer almalıdır. Bu, proletarya sosyalistleri olarak ideolojik-politik konumlanışımızın, sınıfla çakışmamışlığımızın getirdiği tarihsel sınırlılığa da işaret etmektedir. Komünizm, proletaryanın tarihsel hareketinden-tarihsel rolünün bilincine ermiş bir hareket- başka bir şey değildir. Ve tarihsel olarak attığımız ilk adım bu rolün bilincine ermiş sosyalistler olarak kendimizi bir ideolojik-politik konumlanışta yapılandırmaktır. Bu gerçek anlamda bir proleter sosyalist sınıf siyaseti yaratmaya yönelik ilk adımdır.

Söylemle yaptığımız iş arasındaki açığı farkına gözlerimizi çevirdiğimizde, bugüne kadar teorik-ideolojik sahiplenmeden öte, pratikte bir sınıf siyasetinin temel pratik uğraklarını oluşturamadığımızı ve sınıfı, sınıf politikasının öznesi haline getiremediğimizi görürüz. Yapılan işin genellikle proletarya dışı sınıf ve tabakaların eylemliliği üzerinde yükselen bir faaliyet olarak kaldığını, daha başka bir deyişle, proletaryanın sınıf siyasetine ilişkin çözümlemeleri hiç de proleter sayılamayacak kitlelere dayanarak yürütmeye çalıştığımızı görmek zorundayız. (Bunun geçmişteki tarihsel/toplumsal koşullar içinde ne gibi "*zorunluluk*"larla birlikte böyle olduğunu tartışmak bir başka konu.) Bu nedenle bir sınıf politikası yürütür olmanın asli unsurlarını kurmak için geçmişin "*zorunluluk*"ları üzerine bir tartışmadan da öte, politika yapış tarzımıza yönelik neleri önümüze diktiği konusunu da ele almalıyız. Bu yazı ile biz başından itibaren buna dair neleri düşünmek ve yapmak gerektiğine ilişkin bazı belli konulara değinmeye çalıştık.

Sosyalist politik faaliyetin can alıcı noktalarından biri düzenlenmiş bir propaganda, ajitasyon ve örgütlenme çalışmaları ve bu dolayimde girilen eylemliliklerdir. Bundan asıl amaç proletarya ve emekçi kitlelerin kendi sınıfsal/somut çı-

karları etrafında politik etkinliklere çekilmesi, kapitalizme devrimci yoldan son verecek bir devrimci hareket yaratılmasıdır. Ancak bugün, sosyalistlerin, söylemlerinden eylem tarzlarına kadar bir dizi alanda, kitlelere açık bir düzey tutturma yerine, sosyalistler arası "*kapalı devre*" işleyen bir siyasal faaliyet geçmektedir. Yayın organlarına yazılan yazıların dilinden, propagandanın somut içeriğine kadar bir dizi şeye, sosyalistlerin bile zaman zaman anlamakta zorlandığı özel bir dil egemen olmaktadır. (bu yazıda bile bundan kurtulabildiğimiz iddiasında değiliz) Eylemler ise sosyalistlere özel (!) kitlelerin kavrayabileceği bir içerik ve biçimle doldurulmak yerine, özel konumlanışların egemen olduğu eylemlilikler biçimini almaktadır. Oluşturulan ve kitlelerin verili andaki durumlarını da dikkate almayan bu "*kapalı devre*" alan çoğu zaman emekçi kitlelerin uzağında salt sosyalistlere özgü işler haline dönmekte, giderek sosyalist faaliyet ve eylemde bulunmak sadece sosyalistlerin kendi özel konumlanışlarının varoluşu haline gelmektedir. Oysa sosyalist faaliyetin ana amacı, kitleler içinde düzenin siyasal teşhiri, kitleleri düzen dışı bir kimlikle donatmaktır. Kendi kapalı devre alanımızdan ve kendi özel dilimizin kimseye pek bir şey anlatamayan kısıtlayıcılığından ve yalıtılmışlığından kurtulmalıyız. Kitleler tarafından ulaşılır, anlaşılır ve ulaştığı her insanın içinde kendi gerçekliğini bulacağı bir politika tarzına, eylem hattına ulaşmalıyız.

Soyut ve genel şeyler söyleminden somut ve verili anda kitleleri duyuş ve düşüncülerinden yakalayacak propaganda ve ajitasyon, somut sloganlar ve eylem tarzlarını uygulayabilir olma ve bunu oldukça yaygın ve esnek-birinden diğerine geçişe uygun-biçimde yapabilmek eylemliliklerimizde geliştirmemiz gereken tarzdır.

Eylemlerimizin, devrimciliğinin içeriğinden geldiğini bilerek biçimlerin bu içeriğe uygun düştüğü her noktada devrimci olacağı, bu anlamda kategorik olarak aktif-pasif eylem sınıflamaları yerine aktif ve pasif tutum alışlar olacağını bilmeliyiz. Mücadelenin amaçları ile belli bir uygunluk taşıyan politika yapıda ifadesini bulan sosyalist kimliklerimiz konusunda kitlelerde bir kafa karışıklığı yaratmayan, hiç bir aracı reddetmeden ve birini diğerinin önüne geçirmeden her defasında biçimi içeriğe denk düşürerek davranabilmek asli ve vazgeçilmez tutumumuz olmalı. Bunun ötesinde her şey kendini sosyalist politika tarzının dışında tanımlamak olacaktır.

Bu yazıyla asıl amaçlanan yaptığımız işin konu ve alanlarına ilişkin daha çok nasıl insanlar olarak şekillendiğimiz, üzerinde kimliğimizi oluşturduğumuz, bize bir duyuş ve düşünüş biçimi veren şeyin ne olduğu ve ne olması gerektiği üzerine yüksek sesli bir düşünmedir.

Sosyalist bireyler olarak yapmakta olduğumuz, canlı ve somut ilişkiler içinde özneler olarak, işimize, kendimize, yaşamı ve toplumu dönüştürmenin aktif yürütücülüğüne dair bir düşünmedir. Bu nedenledir ki, taşıdığı sınırlılıkların da bilincinde olarak, söylediği her şey üzerine yeniden ve yeniden düşünmeyi amaçlayan bir konuşma biçimi olarak görülmesi yerinde olur. Bundan dolayı anlaşılır nedenlerle kısa notlar şeklinde yazılabilmektedir.

CİNSELLİK VE CİNSEL TUTUM

S.S.ERHAN-E.KARABULUT

N.ÖDEMiŞ-N.ÖVET-V.ÖVET-S.SELEN

Bu yazı varolan toplumun egemen değer yargılarının ve anlayışlarının ülkemiz sosyalist hareketi içinde çok fazla izlerini taşıdığı bir konuya ilişkin şeyleri söylemeyi amaçlıyor. Cinsellik ve cinsel tutum... Ahlaken yarı-tabu ve yasak bir çok şeye dokunarak da olsa; bu konuda kendi düşüncelerimizi ifade etmek istiyoruz. Bu konu nasıl görülürse görülsün, herkesin günlük yaşamının içinde belki de bilincinde olunandan daha fazla yer tutuyor. Toplumun egemen kavramlarını bir çoğunu benimseyerek de olsa, çevremizdeki insanların dostlarımızın, yoldaşlarımızın yaşadıkları ilişkilere karşı cinsel tutumumuzu ifadelendiriyoruz. Bu bazen aile gibi aşılması gereken kurumun içindeki bir yanlış ilişkiyi ailenin "meşru"luğuna sığınarak "meşru" saymak şeklinde olurken, bazen de evlilik dışı ilişkileri aynı bakış açısından "gayri-meşru" ilan etmeye kadar uzanan bir yelpazede seyretse de, her defasında düşündüğümüz ve bazen de düşünce-lerimizi "aforozlamalara" döndürdüğümüz işin adı; cinsel tutumdur. Ve işte salt bu "aforozlamalarımız" yüzünden bile olsa, kendi tutumumuzu ifadelendirmek üzere bu yazıyı kaleme almayı doğru bulduk. Çünkü, artık egemen anlayışın kavramlarına bağlı düşünmekten ve "aforozlamalar"ımızdan, kendi yasaklarımızdan ve tabularımızdan kurtulmak gerektiğine inanıyoruz. Geleceğimize/insanın sonsuz mutluluk çağına doğru yol alışımızda/başka bir dizi alanda olduğu gibi bu alanda da bir "özgürlüğü" yaşamak istiyoruz.

I

Sosyalistler olarak insana dair hiçbir şeye kendimizi yabancı kılmadığımızı söylüyoruz. İnsanlığın kurtuluşunu tarihsel rolünün bilincine varmış proletaryanın eylemliliğinin sonucu olarak gören ve tarihsel-toplumsal saf tutuşunu buna göre şekillendiren insanlar olarak; insan ve onunla ilgili her şeyin doğrudan doğruya ilgi alanımızı oluşturduğunu biliyoruz. Bu da bizi, insana dair her konuda sahiplendiğimiz düşünce ve tutumla birlikte, varolandan/geçmişten ve günümüzden/derin ve köklü bir kopuş içinde olmak durumuyla karşı karşıya bırakır. Bu derin ve köklü kopuşun bütün alanlara ilişkin bir tarife girmeden-ki bu hem sınırlı bir yazının işi değil, hemde daha kolektif olarak yürütülecek ideolojik-politik-

pratik çabaların sonucu olabilecek birşey cinsellik konusunda nasıl ele almamız gerektiğine ilişkin yaklaşımımızı kısa düşünceler şeklinde dile getirmiş olacağız.

Bu alana dair, son derece çeşitli düşünce, tavır alış ve savunularla birlikte kendi kimliğimizi oluşturan, sahiplendiğimiz düşünce ve değerler toplamı ile; artık çoktan eskinin bir parçası olarak bir kenara bırakıp-güncel yaşamımızda daşmamız gereken tutumların sık sık karşı karşıya geldiği, birey dünyasından, yaşamamızı anlamlandıran ilişkiler toplamına kadar bir dizi şeyi sakatlayan ve yaralayan bir karmaşıklık ve bir o kadar önem arzettiği gerçeği karşımıza dikilmektedir. Başka alanlarda olduğu gibi, bu alanda da "eski" ile "yeni"nin yaşayış biçimimize egemen olmasının savaşı sürmektedir. Sorun bu anlamda bütün önemiyle önümüzdedir. Bizler, insana dair konularda özgürleştirici bir perspektife mi sahip olacağız; yoksa özgürleştirici bir perspektifi ifade eden dünya görüşümüzü "ama"larla, "faka"larla başlayan, kural ve kayıtlar koyan bir yaklaşımla insana özgürleşmenin kapılarını bir daha açmamak üzere kapatan dogmatik bir çerçeveymi sıkıştıracağız? Daha başından bir not düşmekte yarar var ki: İnsanın özgürleşmesi bahsinde bu türden gerekçe, kural ve kayıt koymalara karşı, özgürleşmenin tarihsel/toplumsal perspektifimizdeki zorunlulukların bilincine varmış olmanın, onları aşmakla, onlara teslim olan bir yaşam halini kabullenmekle ilişkili bir hal olduğu şeklindeki yaklaşımla olan bağlantısı içinde, bireyin özgürleşmesi'nin sonsuzluğundan yanayız.

Yaşadığımız her türden toplumsal/tarihsel ilişkiyi dönüştürmeye ve öyle yaşamaya çalışan insanlar olarak kendimizi hep o bilinen deyimle "yetişmiş insan" olarak tanımlarız. Ancak kavramın içeriğini doldurmaya girişmemizde, her defasında geçmişten gelen-günümüzde de yaşayan-âma varolmasına rağmen, eskiye dair olan her şey ayak bağı olmaya, "geçmişin bir ölü eli" olarak önümü-zü kesmeye devam eder. Yeni olan ancak bunların ötesinde, kendini "eskiye ilişkin" olan karşısında ne kadar "özgür" kıldığımıza göre tam ifadesini bulur. Bu tek tek bireyler olarak da, her olgu, olay ve ilişki karşısında hayatın bütün alanlarında-en küçük ayrıntıyı bile atlamadan-eski ile yeni olanın savaşımını bizzat kendimizde yaşayarak ve yeniye sarılıp sahiplendiğimiz oranda (onu yaşam pratiğimizin belirleyeni kılabilirdiğimiz oranda) gerçekten yeni tip insanlar olabileceğimiz anlamına gelir. Özde ya da biçimde yeniye yaşamaya başlayamadığımız, henüz eskinin öz ve biçimine bağlı yaşadığımız oranda ise; bunu ne kadar yaşıyorsak o kadar eskiye dair insan/birey olmaya devam ediyoruz demektir. Eski ile yenin çelişkisi bizde henüz olumlu çözümüne varamamış demektir. Yeni bir yaşam tarzı için, kendimizi eskiye ait öz ve biçimden özgür kılmamız için kılavuz çizgimiz bireyin özgürleşmesini ve toplumun özgürleşmesinin denek taşı görüyor olmamızdır. Bireylerini özgür kılmayan hiç bir toplum, kurum ve yapı kendi bütünlüğünde de özgürlüğü sağlayamaz. Ve bu özgürlüğe ulaşamamış hiçbir yapılanmada da birey özgür olamaz. Özgürlük ise, kendi tarifi gereği tarihen ulaşacağımız aşamada "yaşamın basit kuralları"na herhangi bir karışan olmandan ulaşmış olma işidir. Unutmamak gerekir ki yaşamın bütün alanlarında insanların yönetiminden vaz geçerek "şeylerin yönetimine" ulaşacağımız noktası birey kimliklerimizin yarına dair ve yarınımızın bugünle olan tarihi ve somut bağlantısı çerçevesinde bugüne dair olarak oluşturulması demektir.

2

Bu kısa ve genel yaklaşımdan sonra; asıl sözümüzü söylemek istediğimiz

konuya; cinsel tutum konusuna dönebiliriz. Bu alanda tutumumuzu şekillendirmenin ne olması gerektiği, konuya nasıl yaklaşmak gerektiği, dolayısıyla yaşanmışlıklara ve yaşanacak olanlara ve hiçbir zaman tek boyutlu bir biçimde yaşamayacak olan ilişkiler karşısındaki tutumumuzu ifadelendirmeye girişebiliriz.

Cinsellik özü gereği insanın, insan oluşundan gelen ve doğal hali diyebileceğimiz bir olgu. Bu doğal hali bozan ve bunu insanın özünden gelen yanlarının dışında kurallarla ve kurumlarla yönlendirip denetlemeye çalışma hali ise; bunun dışında insanlığın tarihsel evrimiyle bağlantılı olarak ortaya çıkmış gelişmelerin sonucu iki farklı insan cinsinin, özgür kadınlar ve özgür erkekler olarak herhangi bir toplumsal karışmadan uzak insani özgünlüklerini yaşadıkları duruma tarihsel gelişmenin sonucu ortaya çıkan ataerkil kurumlaşmanın son verdiği andan itibaren; özgürlüğün yerine baskı, insanın kendi bedenine sahip çıkmasının yerine kadının bedenine elkoyma, cinselliği bir tabu görme ve onu düzenleme-ahlakçı karışım halini aldı.

Ve bundan dolayı bugün uygarlığımızın/insanlığın bulunduğu nokta hiç de iki cinsin özgür ilişkilerinin gelişmiş bir düzeyini değil tam aksine kadını kadınlığından erkeği erkekliğinden eden; bastırma, yasak ve denetimciliğin kurumlaşmış/yerleşmiş ve ne yazık ki yeniye sahip çıkan insanların bilinçlerine ve yaşayışlarına da hükmedecek kadar yaygınlaşmış halini gösteren bir durumun ifadesidir. Bu alana dair yaklaşım ve sorgulayışımızda egemen kavram ve argümanların tarihsel kökenlerinin ataerkililikle bağlantılı olduğu gerçeği biraz düşününce zorlanmadan anlaşılır bir haldir.

"Papalık fermanlarından", "parti genelgelerine" kadar bir düzenlemenin ve yasaklamanın hüküm sürmesi hep kendini bu ataerkil buyurganlıktan beslenerek var etti. İşin tarihsel anlatımını yapmak burada işimiz değil. Bu konuda yüzlerce kitap vb. var olduğu ve Markizmin temel klasiklerinden birinin (Ailenin Özel Mülkiyeti ve Devletin Kökeni)de bu konuyu anlattığını söyleyerek geçersek kimse bizi tarihsel gelişime sırtımızı döndüğümüz konusunda suçlamaz. Tarihsel gelişimin ne olduğuna değil de, bu gelişimin ortaya çıkardığı bugünkü egemen cinsel tutuma ve onun kuramsal kavramsal ve pratik çerçevesine sırtımızı dönmek gerektiği konusunda hiç kuşkumuz yok.

Zaten derdimiz tarihte bu alanda neler olduğu ve insanlığın bundan dolayı uğradığı yıkımı ve zararı özetlemek değil. Bugün bile çevremize baktığımızda bunların izlerini görmek olanaklı. Çünkü bir kez daha belirtelim geçmiş bugün de yaşamaya devam ediyor. Geleceğe dair önümüzde olmaya da...

Bu insanın doğallığına ve cinsler arası ilişkinin kendi özüne ters hale son verebileceğimiz ve bunu artık tarihin asar-ı atika müzesine göndereceğimiz ve bundan kurtularak özgürce yaşayacağımız bir aşamanın-insanlığın gelişiminin bugünkü düzeyi açısından-yaşanabilir olmasının bütün ön koşullarının kavranır olduğunu görebiliyoruz. Şimdi sorun bizzat kendimize ilişkin/kendi ilişkilerimize; cinsler arası ilişkiyi yeni bir özde ve biçimde yaşamaya ve sürdürmeye karar verme sorunu halini almıştır.

Artık eskiyi terkedip yeni ile uyumlu bir biçimde yaşayıp yaşayamayacağımız tercihini yapmak bize düşüyor. Cinsel tutumumuzu insanlığın doğasından gelen bir özgürlük yaşamak mı? Yoksa "ahlakçı", yasakçı ve kuralcı bir düzenlemeyle insanların bedenlerine, duygularına, arzularına ve sevgilerine el koymanın "görkemli"(!) kurallarını koyarak, yeni ahlakçılar kesilerek mi yapacağız?

Bizce sorun bir bütün olarak bu noktada odaklanıyor.

3

Ve bizler; insanların cinselliklerine, doğrudan kendi bedenlerine, duygularına, arzularına ve sevgilerine ilişkin her türden toplumsal, kurumsal/örgütsel karışmaya son verilmesini; konunun bu karışmaların dışında ve ötesinde insanın doğallığı ile ilişkin bir konu olarak ele alınıp öyle yaklaşılması gerektiğine inanıyoruz. Bu konuda insanlara özgürlük değil de yasaklar getirirken ne adına ve ne lere sarılarak davrandığımızı da bir gözden geçirelim:

Sahiplenme duygusu; cinsler arası ilişkide, ilişkide olan tarafları kendi bedenlerine, cinselliklerine sahip olanlar olarak "*özgür kılan*" değil de, tarafların birbirlerine, bedenlerine ve bireyliklerine sahip olma duygusu ve sahip olmayı "*benim olan bana aittir*" şeklinde ifadelendirme... Bir başkasının varlığını, bedenini, duygularını vb. kendisine ait bir hak olarak edinme hali insanın insana davranışı olamaz. Bu ancak insanın ihtiyaç duyduğu nesnelerle girdiği ilişkiyi tanımlayabilir. O nedenledir ki, ilişkide her türden sahiplenme duygusunu aşarak kendimize ve karşımızdakine kendini istediği anda ve süreçte özgür kılma hakkını tanımakla, birbirimize nesneler olarak değil de, düşünen, seven ve yaşamdan zevk alan eşit bireyler olarak; ortak bir varoluşu yaşayan insanlar olarak davranabiliriz. Çünkü bu alan her türden alıp-verme ilişkisini dışlar. Cinsellikte tarafların birbirlerine alıp verdikleri değil, birlikte yaşadıkları şeyler paylaşılır. Kendini bir erkeğe ya da bir kadına verme sözlerine ihtiyaç duymadan yaşayabilme sorundur.

Cinselliğin yaşanmasının meşru ve onaylanırlığını belli kurumlarla çerçeveselendirme olayı da işin bir başka yanı. "*Evlilik içi*" ve "*Evlilik dışı*" olmasına bakarak, insanların gönüllü, sevgileri ve iradeleriyle geliştirdikleri beraberlikleri suç kavramına dahil etmek doğrudan doğruya kurumların "*meşru*"luğuna sığınmak ve dolaylı da olsa bu "*meşruluğu*" veren ilişkiler toplamının hangi anlayışla şekillendiğine bakmadan onaylamak demektir. Oysa kendini evliliğin gölgesine sığınmış bulan cinsellikle, cinsel aşk arasında hiç de bir denk düşme yoktur. Cinsellikte evlilik içi ya da evlilik dışı olup olmamasına bakılmaz. Tarafların arzulananın da arzulaması, sevilenin de sevmesi vb. temelinde girdikleri birlikteliklerdir.

Kendi varoluşunun meşruluğunu ve onaylanabilirliğini evlilikten alan bir cinsel tutum ataerkilliğin bakış açısını sahiplenmek demektir. Burada evlilik içi olursa mutlaka ataerkil ve ahlakçıdır demek istemiyoruz. Meşruluğunu sağlayanın bu olamayacağını söylüyoruz. İnsanların kendilerini sırf evli oldukları için bir cinselliği yaşamak zorunda hissetmeleri ve kendi duygularına, arzularına ve sevgilerine rağmen evlilik dışı olanı yasaklamak bizlerin paylaştığı bir tutum olamaz. İnsanlar evlilik içi cinselliği yaşayamadıkları noktada evliliği bitirirler demek de yetmez. Bunun için kadının toplumsal olarak özgür olması ve evliliğin kadın üzerindeki tahakkümüne son vermek gerekir. Erkekler açısından sorun zaten bu biçimde değildir. Çünkü evlilik bugünkü toplumda cinsel yönden kadını erkeğe bağımlı kılan işlevler yüklenmektedir. Evlilik ve aile kurumunun tarihen üstlendiği rol budur. Bundan bağımsız düşündüğümüzde; cinselliği bu kurumların çerçevesinde düşünmekten te kurtulmuş olacağız.

Ahlaki yaklaşım ve kayıtları da bir kenara koymalıyız. Kimse kendi gerçek

duygularına, sevgisine ve arzusuna uygun biçimde davranıyor diye, "biz" hile ve yeterli "açıklıkla" ifadelendirilmiş bir "dürüstlüğe" sahip olmadığını düşünsek de, suçlanamaz, yaptırıma uğratılamaz. Kendi doğasından gelen bu duygularını bastırmak yerine, bunları herhangi bir maddi kaygı taşımadan yaşad/yaşıyor diye, insanlar suçlanmamalıdır. "Ahlaki" olan (ille de bir "ahlaki" oluş aranıyorsa) son tahlilde her zaman ancak insani olanla örtüştüğü sürece "ahlaki"dir. İnsani olansa insanın kendisine ait özgürlüğü yaratabilme ve buna sahip olabilme hakkıdır.

Bu hakkı tanımadığımız her yerde kendimizi birer "ahlak bekçisi" konumunda bulmamız ve bunun adına asıl insani olana karşı çıkar durumda olmamız işten bile değildir. Ve böyle bir durumda her defasında taşıdığımızı söylediğimiz "ahlaki kaygıların", bizi kimlerle birleştirmekte olduğu üzerine de düşünmeliyiz. Ancak düşününce göreceğiz ki, ataerkil bir sınıflı toplum ahlakının/egemen ahlakın yanında ve bizzat onun argümanlarıyla iş görmeye başlamış olacağız. Ahlaki sonuçlar yaratarak "iffet", "namus" ve bunların dokunulmazlığı gibi kavramlarla davranmak ve başlayışının kapıyı araladığı noktadır. İçerikleriyle zaten uyuşmadığımız ve her defasında ancak insanın kişiliğine, doğallığına müdahale etmenin-geçmişte ve bugünde-"kazanılmış ve kurumlaşmış hak" olduğu gibi bir yanılgıdan başka birşey vermeyen bu tutumdan uzaklaşmak, daha başka bir deyişle kendimizi varolan "ahlak", "iffet", "namus"tan özgür kılmak "bizim karılarımız" (!)ın cinsel polisliğinden özgür kılmak; cinsler arasında ilişkinin olması gereken gibi yaşanmasına asıl başlanmış olacaktır. Bu ilişkinin kendi doğallığı içinde gelişimi ise; taşıdığımız kaygı ne olursa olsun kendi değer ve gerçek düzeyini her defasında herhangi bir karışanı olmadan yaratacaktır. Kendi haline bırakılırsa "genel bir fuhuşa" varacağını sanmak, dahası saf saf buna inanmaksa insan cinselliğinin kendi doğal hali ile ilgili bir konuda tam bir "bilimsel"(!) cahil olmaktır. Cinsellikte insanların duygularına, arzularına ve sevgilerine göre girecekleri ilişkideki seçici mantıkları (bu insan cinselliğini hayvan cinselliğinden ayıran yandır. Hayvan sadece çiftleşir, insansa tutkuyla, duyguyla, hazla sevişir) bir "genel fuhuş" haline ise zaten izin vermez bir öz taşımaktadır. Bir ahlakçının aslında hiç de görmek istemediği ahlakçı cinsel tutumun sonucu olan fuhuşa da işte cinselliğin bu yasaksız ve baskısız yaşanmasının doğrusal gelişimi son verecektir.

4

Cinselliğin toplumsal/kurumsal yasalarla, kurallarla düzenlenmesi işine kalkışmak; insanların cinselliklerine ancak bu düzenlemelerin gösterdiği ya da emrettiği biçimde yaşayabileceklerini savunmak bunun dışına taşan her davranışı da "ağır suç kapsamına almak" türünden bir yaklaşım ise ta başında sakat olduğu için; bunun insanlara bir özgürlüğü değil de kısıtlayıcılığı yaşattığını ve bu kısıtlayıcılığın ise toplumun sağlığı ve toplumsal kurumların düzenli gelişimi ile herhangi bir ilgisi olduğunu düşünmek; bu olmazsa cinsler arası ilişkide düzen ve uyumun bozulacağını savlamak insanların herhangi bir karışan ve buyuran olmadan düzenli ve uyumlu yaşayamayacaklarını söylemek olur. Yöneten olmadan insanları kendilerini yönetemeyeceklerini savunmak gibi bir şey... Karışma, zorlama bir sözde düzeni belki getirebilir. Ama bir uyumu asla... Çünkü bu her türlü zorlamanın ötesinde insanların gönüllülükleri üzerine temellenirse ancak bir düzenlilik ve uyum olabilir. Kendiliğinden ve özgürce yaşanılabilir bir hal alabilirse... Ne daha önce, ne de karışan varken bu olmaz.

Bu konuda toplumun ve kurumların yapabileceği tek şey insanların cinselliğini kendi doğasına uygun yaşamasına engel çıkan her türden cinsel taciz, zorlama ve çocuklara yönelik yetişkinler tarafından baştan çıkarılması gibi olaylara karşı, önlemler almak, ötesini de insanların beğenileri, duyguları, arzuları ve sevgileri temelinde özgür iradeleriyle yaşayacakları bir alana ilişkin şey olarak görmek olmalıdır.

İki cins arasındaki cinselliğin sevgi temelinde yaşanması gerektiği ve bu sevginin ne olacağı gibi kriterlere gelince; böyle kriterlerin toplumsal ya da kurumsal olarak düzenlenebileceğini sanan varsa böylelerinin sevgi konusunda, ne olup ne olmadığına dair oturup yeniden düşünceleri ve sevgiye dayalı cinsellik dedikleri zamanda işin içine sahip oldukları "*ahlak*" ve düzenleyici yaklaşımlardan neleri katıp katmadıklarını ciddi biçimde sorgulamaları gerekir. Herkes için geçerli bir sevgi tanımını yaptığını ve herkesin de bunu kabul etmek zorunda olduğunu sanan varsa o başka...

Bunun olabilir tanımlaması Engels'in deyişiyle söylersek (ki çoğu kavram gibi bunun da yanlış olduğunu düşünsek de) bireysel cinsel aşktır. Cinsel aşkın cinselliği yaşamaya ve bireye dair bir konu olmasının ötesinde ne olduğunu biz bilmiyoruz. Cinsel aşkın süresi, boyutu, ne kadarının tutku ve hoşlanma, ne kadarının "*sevgi*" olduğunu ölçebilecek konumda değiliz. İnsanların vücut ısılarını ölçer gibi sevgilerini de ölçecek bir ölçüm aleti ne oldu ne de olacak. Bildiğimiz ve bilebildiğimiz şudur ki, cinsler arası ilişki her türden kaygı ve kayıttan uzak sadece cinsel aşk temelinde yaşanıyor oldu mu, onun bireyselliği kendi özünden gelen bir biçimde açığa çıkacaktır. Bırakalım insanlar bunu kaygı ve korku duymadan yaşasınlar. Ve bırakalım o kendi özünden gelen ve insan doğası ve dünyasıyla uyum içinde tüm mantıki sonuçlarını açığa vursun. Bundan ancak "*ahlakçılar*" ve insanın kendi özünü ve doğallığını geliştirmesinin yaratacağı özgürleşme ve insani hayat tarzının insan ve toplum yaşamına getireceği zenginlik ve katkıdan dehşete düşerek, bunda kendi sonlarını görenler korkmalıdır. Sosyalistler ise bundan korkmak bir yana, kendi geleceklerinin boy verdiğini görmelidirler.

Buraya kadar söylediklerimizden çıkaracağımız sonuç şudur: İki cins arasındaki ilişkilerin cinsellik alanına ilişkin iki tip cinsel tutum alabiliriz. Ya eskiye sarılıp birer ahlakçı ve ataerkil sınıflı toplum kurumlaşmalarının tüm mantıki sonuçlarını paylaşarak cinsel yasakçılar ve buyurucular safında, eskiye ait olanlarla aynı yazgıyı paylaşacağız; ki bu insani olana karşı duruştur. Ya da yeniye her alanda olması gereken gibi, bu alanda da egemen kılmak için savaşıma girip, ideolojik/politik/pratik her düzeyde cinselliğin ahlakçı ve yasakçı buyurgan düzenlemesine insana özden gelen bir özgürlüğü ve doğallığı iade edeceğiz ki, bu insani olanla bütünleşmek, ondan yana saf tutmaktır.

5

Yeniye kazanmak üzere kendilerini kurumsal olarak örgütleyen sosyalistlerin konuya yaklaşımları kısa da olsa, yukarıda ifadelendirmeye çalıştığımız gibi olmalıdır. İçinde bulunduğumuz kurum ve yapılarla ilgili olarak cinsellik alanında iç düzenlemelere girişmek, "*ahlakçı*" ve yasakçı ilkeleri kendi kurumlarımıza taşımak değil, bizzat kendimizi bu konuda değiştirecek eski ile her türlü bağımızı koparacak bir faaliyet içine girmek tutumumuz olmalıdır. Varolan ve hayata müdahale etmek üzere oluşan yapıların bu konuda, o yapıda yer alan insanların tu-

tumlarını dönüştürecek, insanları başkalarının cinselliklerine karışmaktan uzak kılacak "ahlakçı"lığı ortadan kaldırıcı bir perspektifi insanlara sunabilir olması gerekli bir durumdur. Cinselliğin varolan kalıplarla çelişik yaşandığı ve her yerde "ahlakçı"lık boy verip, tavırlar geliştirmeye yönelerek varolabilecek kadar güçlü biçimde içimizde yaşıyorsa; bu daha gerekli bir haldir. İçinden çekilip gelinen toplumun değer yargılarına göre davranan bireylere içinde yer aldıkları yapılar da, o değer yargılarından kopuşu yaşayacak bir hayat tarzı yaratmak istiyorsak; kapitalizmi tüm kurum ve kurallarıyla aşmanın bilincine ermiş ve bunu yaşam tarzına dönüştürmüş bireylerin kendiliğinden ortaya çıkacağını sanmı-yorsak; bu konuda tutumumuzu kolektif bir ifadeye kavuşturmak zorunluluktur. Hayatın bir adım önünde olacaksak bu alanda da el yordamıyla yürümeden kurtulup bir perspektif ve cinsel tutum ifadelendirmesini hayata bakışımız olarak oluşturmaliyiz.

Bu bizce, başından beri ifadelendirmeye çalıştığımız bir tutum olmalıdır. Bu aynı zamanda böyle bir yapı içinde, yeni tip insan olmanın sorumluluğuna sahip olanların karışmacılıktan, yasakçılıktan uzak durmak gibi bir sorumluluğu bulunduğ u, "ahlak"çılığın boy verişinde karşı durmak gibi bir yaklaşımı da beraberinde getirir. Bireylerin an'daki kavrayışlarıyla bu tutumla çelişen görüşleri/eleştirileri olabilir. Bunları ifadelendirme hakları da vardır. Ama bunu ifade etmekle bir yaptırıma döndürme hakkı gibi kavramak arasındaki çizgiyi unutmamalıdır. Bu çizgiyi unutuş; her defasında farklı düşünen ve farklı yaşayanları bastırma ya da cezalandırmaya varan bir yola girmek oluyor. Ve bu bir bütün olarak o alana dair bütün ilişki ve yaklaşımları yıkan bir sonuç üretiyor. Yeni bastırıldıkça eski egemen olmaya devam ediyor. Oysa bir kez daha üzerinde dikkatle durarak söylemek gerekir ki, eskiye dair olandan kurtulup yeniye bir başlangıç yapabilmeliyiz.

ADINIZ ONUR

GİTMELİYİM ARTIK

**"Gidersen kim sular fesleğenleri
kuşlar nereye sığınır bu akşam**

**...
Gidersen kar yağar avuçlarıma, üşürsün
bir ceylan sessizliği olur burada aşklar"**

(Ahmet TELLİ)

ALİ EKBER
(KASIM 1980-ANKARA)

LEVENT ÖZYÖRÜK
(KASIM 1978-ANKARA)

ADINIZ ONUR

UKTH'DAN NE ANLAŞILMALIDIR?

A. ROJ

UKTH, ulus olmanın getirdiği tüm hakları özgürce kullanarak bir ulusun kendi geleceğini belirleme hakkıdır. Bir deyişle ulusun, kaderine hükmeden ulus devlet ve benzeri her türlü otoritede, bağımsız devlet kurma ve ayrılma dahil kurtulup özgür iradesiyle geleceğini belirlemesi, dilini, kültürünü, sanatını ve tüm ulusal değerlerini sınırsızca geliştirebilmesi anlamına gelir.

Klasiklerde konuyla ilgili olarak söylenenler kısaca şöyle özetlenebilir.

Kaderini tayin hakkına yalnızca ulusun kendi sahiptir. Ve hiç kimse ulusun yaşamına iradesi dışında karışma, başta okulları ve kültür kurumları olmak üzere, öbür kurum ve kuruluşlarını baskı altına alma ve yıkma; ulusal geleneklerini yoketme, ulusal dilini kullanmasını engelleme hakkına sahip değildir. Ulusun kendi kaderini özgürce belirleme hakkı aynı zamanda özgürce örgütlenme hakkını da içerir. Ulusun egemen olması, ulusa ait tüm hakların özgürce kullanılması anlamına gelir. Kader tayini, egemen ulusun tüm ayrıcalıklarına karşı çıkışı içerdiği, tarihi ve fiili haksızlıkları ortadan kaldırmayı hedeflediği için mutlak bir haktır. Bu hak, pratikte tutarlıca savunulup uğruna kararlıca mücadele edilmedikçe değil komünist, demokrat bile olunamaz. Ulus kendi iradesiyle ve oluruyla tüm kurumlarını (ileri-geri) geliştirebilir ve kaderini bunlardan herhangi birisinin eliyle belirleyebilir. Bunlar, ulusun ulus olmaktan doğan doğal ve yadsınmaz haklarıdır. Ulusun kendi statüsünü, yani diğer uluslarla ilişkisini belirleme hakkı da vardır. Bu temelde özerk mi, fedarasyon mu yoksa bağımsız mı olacağına karar verme hakkı da yine ulusun kendisine aittir.

Ulusun bu doğal ve yadsınmaz haklarına karşın, ulus içinde çıkarları ve dünya anlayışları birbirine temelden karşı olan sınıfların varlığı, bu hakların elde edilmesine ve kullanılmasına yönelik farklılıkları da beraberinde getirir. Bir başka deyimle, her sorunda olduğu gibi, bu sorunda da "*ulus ve hakları*" düzeyindeki adlandırmayla sınırlı bir beraberliğin ötesinde, burjuva dünya görüşü ile işçi sınıfının bilimsel dünya görüşü olarak M-L iki değişik dünya görüşünü ifade eder. Ulusallığı kendi ülkesinde iktidar olmakla sınırlı olan işçi sınıfının yol göstericisi M-L, proletaryanın özgür (ulusal) ve genel (evrensel) görev ve çıkarlarıyla, ulusun bütününe görev ve çıkarlarını birbirinden özenle ayırır. Ulusal sorunu, proletaryanın yerel ve evrensel çıkarları halkasından ele alır. Marksizmin teorik te-

meli her türlü 'ulus'cu ideolojiden kökten bir kopuşu ifade eder. Soruna sınıf karşıtlığı ve belirleyiciliği açısından bakar. Ulusculuğun her durumda sınıfın önüne, ulusun bütününün çıkarlarını geçirmeye çalıştığını ve bunun ise aslında burjuvazinin çıkarları olduğunu bilir. Geleceğin sınıfsız ve sömürsüz özgür toplum idealine bağlanmış olan proletarya hak ve çıkarlarıyla çeşitli sınıflardan oluşan ulusun hak ve çıkarları iki ayrı şeydir. Kader tayininin ulusun özgür iradesiyle, egemen ulustan siyasal anlamda ayrılıp bağımsız devlet kurması da dahil kendi geleceğini belirleme hakkı anlamına geldiğini ve bundan geride hiçbir çözüm biçiminin, -özerklik ve federasyon dahil-dayatılamayacağını bilmek ve savunmak zorundadır proletarya. Bunu kavrayıp bilince çıkaramamış olan bir işçi sınıfı ve onun partisi ne kendisini ne de toplumu özgürleştirebilir. Ancak, hiçbir şeyin mutlak konmaması gibi, ulusal sorunun çözümü de mutlak ve değişmez konmaz. Somut verili koşullar ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal durumu ve mücadelenin genel düzeyi sorunun çözümünü belirler. Bu konuda devrimci marksistlerin temel yaklaşımı, ezilen ulus proletaryasının ve emekçi yığınlarının çıkarıyla bağdaşan çözümün ne olduğu sorusuna doğru cevap bulabilmektir. Bu yaklaşım, ulusal sorunu görmezden gelen inkarcı yaklaşımı da reddeder. Nitekim **Lenin**, ulusal sorunu, ulusalcı bir yaklaşımla ele alanlar kadar, onu 'yok' sayan ultra sınıfçı geçinen sınıf kuyrukçusu anlayışlarla da savaşıyor. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı yerine, proletaryanın kader tayinini geçiren, sınıf sorununun ulusal sorun ve kadın sorunu gibi kendisiyle doğrudan örtüşmeyen sorunları hemen çözemeyeceğini, ancak çözüme imkanlarını yaratarak, tarihi ve fiili eşitsizliğin, her türlü haksızlığın ve güvensizliğin temellerini ortadan kaldırma sürecinin önünü açabileceğini, doğal özümlemenin sağlandığı evrimsel sürecin başlatılacağını anlamayan anlayışlarla da **Lenin** sürekli mücadele etmiştir. Ulusal sorunu, sınıfsal özden kopararak değerlendiren ve dolayısıyla ulusal dar görüşlülüğe düşen PSP ile olduğu kadar, ulusal sorunun siyasal olmadığını, ulusculuğun eskimiş bir ideolojik parçası olduğunu artık kapitalizmin ihtiyaçlarına 'ulusal değil, çapul devlet'in cevap verdiğini, bu nedenle de UKTH'ni savunmak ulusalcılığa sapmaktır. Zaten emperyalizm bu hakkın gerçekleşmesini hayale çevirmiştir, diyerek somut verili koşullarda ulusal sorunun taşıdığı devrimci potansiyeli görmezden gelen ya da onu tümünden 'yok' saymış olan **Rosa** ile de sürdürdüğü mücadelede ilginç, öğretici ve eğitici tartışmalar yapmıştır. Başını **Buharin**'in çektiği ve sonradan **Kievski** (Piyatakov)'nin katıldığı, **Lenin**'in emperyalist ekonomizm dediği eğilim **1915 Bern Konferansı**'nda ortaya çıktı. Bu eğilim tüm demokratik haklar gibi UKTH'nın da elde edilmezliğini savunarak, reformlar için mücadeleyi tamamen reddeden ve dolayısıyla da RSDİP'in asgari programına karşı çıkan bir eğilimdi. **Lenin** bu eğilimlede şiddetli tartışmalara girer. Ulusal sorunla ilgili yoğun tartışmalar, **Rusya** ve **Avusturya** gibi çok uluslu devletler üzerinde ve yüzyılın başında yapılmıştır. **1898 Uluslararası Londra Konferansı**'nda özellikle **Polonya** sorununda yapılan tartışmalar sonucunda, **Lenin**'in sınıf siyasetinde tek doğru yaklaşım dediği **Kautsky**'nin "*bütün uluslar için UKKTH'nın tanınması ve işçilerin sınıf savaşımında uluslararası birlik*" görüşü RSDİP'in görüşü olarak programa geçer. Bu görüşte örgütlenme ilkesi olarak otonomi öngörülmüştür. **Lenin**, **Rosa** ve **Polonya Sosyalist Partisi**'ni (PSP) farklı noktalardan ele alarak eleştirirken şöyle der:

"Parti programı taslağımız(da)... devleti oluşturan tüm ulusların kaderini tayin hakkının tanınmasını güvence altına alan demokratik bir anayasaya dayalı bir cumhuriyet isteğiyle ortaya çıktı... Kendi kaderini tayin özgürlüğü için savaşım vermeyi hiç

durmaksızın tanımamız, UKTH 'nı kabul etmeyi amaçlayan her isteği kesinlikle destekleme yüklemi altına gireceğimiz anlamına gelmez. Proletarya partisi olarak sosyal-demokrat partisi, halkın yada ulusların kendi kaderini tayin hakkı yerine, her ulus içinde proletaryanın kendi kaderini tayin hakkına geçerlilik kazandırmayı kesin ve temel görev sayar. Her zaman hiç durmaksızın bütün ulusların proletaryasının en yüksek işbirliği için çalışmalıyız. Yani bir sınıflı devletin kurulmasına ya da gevşek bir federal birliğin vb. yerini alacak devletin tam siyasal birliğine yardımcı olacak istekleri ancak belli özel durumlarda öne sürebilir, aktif olarak destekleyebilir... UKTH' nı tanımak, gerçekte her ulusun UKTH isteğini desteklemek anlamına mı gelir?"

diyerek durumu sorguladıktan sonra "hayır" yanıtını verir ve devamla:

"...Biz biçim değil öz yönünden... sorunun köküne ineceğiz... Sosyal-Demokrasi her zaman ulusal bağımsızlığı hiçbir koşul ileri sürmeksizin desteklemeyi görev mi saymalıdır yoksa ancak belli koşullar altında mı desteklemelidir? Bu soruyu PSP her zaman koşulsuz destekleme diye yanıtlamıştır. Bu nedenle PSP'nin Rus Sosyalist Devrimcilerine gösterdiği yakınlığı hiç mi hiç yadırgamıyoruz. Çünkü Sosyalist Devrimciler federal bir devlet düzeni istiyorlar. UKKTH'nın hiç bir koşula bağlı olmaksızın tam olarak kabulünden yana olduklarını belirtiyorlar... Bu ne yazık ki, burjuva demokratca sözden başka bir şey değildir. Bu sözlerin altındaki yeme takılarak bu yaygaranın çekiciliğine kapılan PSP, teorik temelde ve siyasal eylemde proletaryanın sınıf savaşımla bağlarının ne kadar zayıf olduğunu kanıtlıyor. Oysa, UKKTH istemini ikincil dereceye koymak bu savaşımın çıkarıdır... Bizim yaklaşımımız ile burjuva demokratça yaklaşım arasındaki fark bu noktadadır (1).

ULUSAL SORUNDA İKİ ÖZGÜN ORNEK OLAN İRLANDA VE POLONYA SORUNUNUN TARİHİ KOŞULLARA GÖRE ELE ALINIŞ BİÇİMİ

Ulusal sorunun işçi sınıfı sorunuyla ilişkisi ve bu sorunun ele alınışı sürekli tartışmalar üretmiş, farklı yaklaşımlara ve pratik tavır alışlara neden olmuştur. Aynı somut üzerine tartışan örgüt ve partiler bile, pratik konumlanışlarına teoride malzeme ararken, hangi tarihi somut koşullarda, hangi toplumsal ve siyasal ilişkiler içinde ve ne zaman söylenip savunulduğuna bakmaksızın bolca aktarma yapmakta, başkalarını değilse bile kendilerini iknaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle, soruna ilişkin söylenenleri özgün örnekleriyle ele almakta yarar var. Görüleceği üzere tüm farklı söylemlere karşın konuya ilişkin temelde iki önemli sapma vardır. Birincisi, sınıf perspektifinden uzak bir anlayışla günün görevini öncelikle ulusal sorunun çözümü olarak, ulusal bağımsız devletin kurulması şeklinde saf milliyetçi bir yaklaşımla belirleyen, - ki, bugün söylemde farklı şeyler söyleniyor-hatta yer yer sosyalist argümanlar kullanıyor olsa da birçok siyasal hareketin söyleminin örtüsü kaldırıldığında sözü edilen bu milliyetçi yaklaşımı tüm çıplaklığıyla görmek mümkündür. İkincisi ise, ulusal sorunu esasta reddeden, sınıf indirgemeci, nihilist bir yaklaşımdır. Bu konuda emperyalizmin ekonomist yorumu içinde olanları andıktan sonra Lenin'le Rosa'nın ışık tutucu tartışmalarına ileride kısaca değinmeye çalışacağız.

Marks ve Engels, burjuva demokratik devrimleri döneminde, yani kapitalizmin serbest rekabetçi döneminde yaşadılar. Burjuvazinin temel okulu olan pa-

---

(1) Lenin, Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları, "Programımızda Ulusal Sorun".

zar, ulusal devleti öngörüyordu. Bu anlamda ulus ve ulusal devlet kapitalizmin normuydu.

Marks ve Engels 1848'de kapitalizme özgü bu oluşumun en büyük düşmanı olarak **Çarlık**'ı ve **Avusturya İmparatorluğu**'nu görüyorlardı. 1849'da ortaya çıkan **Macar Burjuva Demokratik Devrimi**'nin katili **Rusya** idi. Bu iki imparatorluk, **Almanya** ve **İtalya**'nın ulusal birliğini yaratmalarının önünde en büyük engeldiler. Bu tutucu ve gerici yapılarından ötürü **Rusya** ve **Avusturya**'ya karşı yönelmiş her ulusal hareket **Marks ve Engels**'in sempati ve desteğini alırken, konumlarını pekiştiren ve güçlendiren her ulusal hareket ise, şiddetli eleştiri ve karşı duruşlarına neden oldu. **Polonya**'nın bağımsızlığını özellikle bu çerçevede önemsiyorlardı. Çünkü **Polonya**'nın bağımsızlığı demokratik Batı ile "**Avrupa'nın Jandarması**" konumundaki **Çarlık** arasında bir duvar olacaktı. Ayrıca **Polonya**'nın ayaklanması ve kurtuluşu hem **Avusturya** hem de **Çarlık Rusya**'sı için büyük bir darbe ve halklar hapishanesi bu iki devletin sarsılmasına neden olacak ve bağımlı öteki uluslar için de tahrik edici bir işlev görecekti. Böylece ulusal ayaklanmalarla bu iki imparatorluk çökebilirdi ve **Avusturya Almanyası, Almanya** ile bütünleşip demokratik bir **Almanya**'nın yaratılması mümkün olacaktı. Aynı şekilde **Polonya**'nın bağımsızlığı, hem **Almanya**'nın birliğini güçlendirebilir hem de **Prusya Junkerleri**'ne önemli bir darbe indirebilirdi.

Bu çerçevede **Almanya** ve **Polonya**'nın bağımsızlığı, hem **Rusya** ve **Avusturya**'da kurulu despotik düzenleri sarsabilir hem de **Avrupa**'daki tüm devrimci odakları harekete geçirebilirdi. Bu nedenle **Marks ve Engels**, tüm güçleri, ama özellikle devrimci **Almanya**'yı **Polonya**'nın kurtuluşu için silaha çağırdı.

Bu bakış açısıyla **M-E.**, **Polonya** ve **Macaristan**'daki ulusal hareketleri desteklerken **Sırplar**'ın ve **Çek**'lerin aynı dönemli hareketlerini **Çarlık**'ın **Demokratik Avrupa**'ya saldırısı için üs olacakları, ya da **Avusturya** ve **Rusya**'nın birer ileri karakolları durumuna gelebilecekleri gerekçesiyle karşı çıktılar.

Marks'ın **Polonya**'yı, **Rusya**'nın, **Avusturya**'nın ve **Prusya**'nın devrimci birer parçası haline getirme isteği somut koşulların ve tarihi özel durumun ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Teoride, **Rusya**, **Avusturya** ve **Prusya** tarafından bölünmüş olan **Polonya** için söylenmiş "**Polonya**'yı, **Rusya**'nın, **Avusturya**'nın ve **Prusya**'nın devrimci birer parçası haline getirme" söylemi yukarıda sözünü ettiğimiz sınıf indirgemeci anlayışın mantığına dayanak sunuyor gibi görünmesine karşın, aslında gerçekte durumu hiç de böyle değildir. **Polonya** için söylenenler tarihi özel durumun ortaya çıkardığı bir sonuçtur. 18. yüzyılda, büyük kısmı **Rusya**'da kalmak üzere, **Rusya**, **Prusya** ve **Avusturya** tarafından bölüşülmüş olan **Polonya**, bu özelliğinden ötürü tartışılan konuların başında yer aldı. **M-E.** **Polonya**'nın o günkü ayaklanmalarını aristokrat burjuvazinin önderliğinde olmasına rağmen desteklemiş ve **Polonya**'nın ulusal bağımsızlığından yana tavır almışlardır. Ancak kapitalizmin, dolayısıyla da sanayinin gelişmesiyle beraber ortaya çıkan işçi sınıfı ulusal hareketin önderliğini aristokrat burjuvaziden alarak ulusal soruna yeni boyutlar kattı. **Marks**, **Proudhoncu**'lar gibi toplumsal devrim adına ulusal sorunu görmezden gelmez; ancak işçi sınıfı sorununa göre ikincil görür. Tam kurtuluşu işçi sınıfının zaferinde arar. Onun bakışı sorunu mutlaklaştırmaktan uzaktır. **Marks**'ın, ulusal sorunu, işçi sınıfı sorununa göre ikincil bir sorun olarak gördüğü açıktır; ama bu onun, ulusal sorunu küçümsediği ya da yoksaydığı anlamına kesinlikle gelmez. Ulusal sorunun ikincil görülmüş olması sınıf indirgemeci yaklaşımlara ve oportünistçe teorilere dayanak yapılamaz. **Marks**

in İrlanda sorunu karşısındaki duyarlı ve somut koşullara göre değişen tutarlı tavrı, sınıf sorununun temelde birincil olmasının ulusal sorunun önemini hiç de azaltmadığını ve kimi somut koşullarda bu sorunun birincil duruma da geçebileceğini gösterir öğretici bir örnektir. **Marks**, uzun bir dönem İngiliz işçi sınıfı hareketiyle çözüleceğine inandığı İrlanda sorununda, gelişmelere ve somut koşulların değişmesine bağlı olarak, **İrlanda** kurtulmadan **İngiliz** işçi sınıfının düştüğü reformist ve kötürüm durumdan kurtulamayacağını görüp kararlı bir tutum alarak görüşlerini değiştirdi.

İrlanda'nın "*ezen ulusun işçi hareketiyle*" kurtulacağına inandığı dönemde, **İrlanda** burjuva kurtuluş hareketiyle, **İngiltere** proleter hareketi arasındaki ilişki böylesi bir çözümü dayatıyordu; ve bu çözüm somut duruma denk düştüğü için de doğrudu. **İrlanda**'nın özgürleşmesini de sağlayacak olan İngiliz işçi sınıfının siyasal iktidar mücadelesi yolunda bu iki hareketin ortak kalkışını ve iki ülke proletaryasının ortak örgütlenmesini savunmak doğru olardı. Bunun için hem objektif hem de sübjektif koşullar vardı.

Ancak süreç içinde koşullar değişti. Kısa dönemde **Lenin**'in "*... ezilen ulusun burjuva kurtuluş hareketiyle ezen ulusun proleter hareketi arasındaki mümkün olan bütün karşılıklı ilişkilerini önceden tahmin etmek olanaksızdır...*" görüşünü doğrulayan bir ilişki değişikliği ortaya çıktı. İngiliz işçi hareketi yozlaşıp reformist bir çizgiye kayarken, **İrlanda Kurtuluş Hareketi** güçlenerek devrimcileşti. **Marks** da bu somut koşulların somut tahliline bağlı kalarak (1869'da) görüşlerini, **İrlanda** bağımsızlığa ulaşmadıkça İngiliz işçi sınıfının düştüğü bu reformcu konumdan kurtulması ve devrimi gerçekleştirmesi mümkün görünmüyor diyerek değiştirdi. Bu gelişmeyi, **İrlanda** ulusal kurtuluş mücadelesi ile İngiliz işçi hareketi arasındaki ilişki değişikliğini kavramak açısından kısaca özetleyelim:

İrlanda ulusal kurtuluş mücadelesi ile İngiliz işçi sınıfının işsizliğe karşı ve genel oy hakkı için mücadelesi 1867'de eşzamanlı bir yükseliş içine girdi. Kitleler arasında ihtilalci heyecan alabildiğine yükseldi. Bu durum İngiliz egemen sınıflarını tedirgin etti. Çözüm olarak, kısmi ayrıcalıklarla işçi sınıfı hareketini bölme yolu tutulurken, **İrlanda** ulusal kurtuluş hareketi vahşice bastırılmaya çalışıldı. Gelişmeler **İrlanda** sorununu yakıcı bir biçimde öne çıkarıp siyasal sorunların ana eksenine haline getirdi. Bu mücadeleye **İrlanda İhtilalci Kardeşler Örgütü** olarak bilenen gizli **FENIAN** örgütü öncülük ediyordu. **Marks**'ın örgüte yönelik eleştirileri arasında "*komplocu taktikler izleyen*" "*sekte*" ve "*burjuva milliyetçi*" gibi nitelemeler vardı. Buna rağmen köylülerin taleplerini temel alan, daha çok küçük-burjuva ve aydınlara dayanan bu örgütün ihtilalci doğası **Marks** ve **Engels**'in gözünden kaçmıyor ve bu özellikleri onların koşullu desteğini haketmeye yetiyordu.

Örgütün, (Fenian), 1867'de iki üyesini kurtarmak için hapisane arabasına düzenlediği baskında iki polisin öldürülmesi üzerine yakalanan beş militan idam cezasına çarptırıldı. **Marks**, **Genel Konsey**'de bu iş için yaygın bir kampanya açılması yönünde karar çıkarmak üzere yoğun çaba harcadı ve kaleme aldığı bir muhtıradan (İç İşleri Bakanlığına yazılmıştı) idam kararını, siyasi intikam hırsı olarak niteleyerek yerine getirilmemesini istedi.

Londra Sendikalar Konseyi önderlerinin anti-İrlandalı duygularla davranmaları ve olayla ilgili olumsuz yaklaşımları, **Marks**'ı İngiliz işçi sınıfının enternasyonal ruhtan ve proleter dayanışmadan epeyce uzakta, reformist ideolojinin

ağırlıklı egemenliğinde olduğu tesbitine ulaştırdı. İşçi sınıfından artık **Çartist** heyecanı beklemek için ortada pek umut verici belirtiler yoktu. Öte yandan İrlanda ulusal kurtuluş mücadelesi ise, her geçen gün devrimci biçimlerde gelişerek güç kazanıyordu. İşte **Marks** bu gerçek karşısında görüşlerini değiştirdi.

İdamı infaz edilen üç Fenianci için hazırladığı konuşmada, ezilen bir halkın isyan hakkını yeniden vurgulayarak geçmişten bugüne **İrlanda'daki sömürgeci zulmü ve sömürüyü** anlattı, **Marks, İrlanda mücadelesinin** böylesine sert ve acımasız biçimlere bürünmesinin somut ve temel etkenlerini vurgulayarak bunda şaşılacak bir yanın olmadığını gösterdi.

Marks 1870'de 1.Enternasyonal'de **İrlanda'nın bağımsızlığını** savunmak için şöyle yazdı:

"İngiltere'deki her sanayi ve ticaret merkezi şimdi iki düşman kampa ayrılmış bir işçi sınıfına sahip, İngiliz proleterler ve İrlanda'lı proleterler... Sıradan bir İngiliz işçi İrlandalı işçilerden kendisine rakip olarak yaşam standardının düşmesine neden olduğundan nefret eder. İrlanda'lı işçilerle ilişkisinde kendisini hakim ulusun bir bireyi olarak hisseder ve böylece İrlanda'ya karşı kendisini ülkesinin kapitalistleri ve aristokratlarının bir aleti durumuna dönüştürür ve bu yüzden de onların kendisi üzerinde hakimiyetlerini güçlendirir. İrlanda'lı işçilere karşı ulusal, sosyal ve dinsel önyargılar besler. Onlara karşı tavrı eski Amerikan köleci eyaletlerindeki 'yoksul beyaz'ların zencilere tavrının aynısıdır. İrlandalı kendi parası için ona faiz öder. İngiliz işçilerinin İrlanda'daki İngiliz hakimiyetine aptalca alet oluşunu ve suça iştirakini görür.

Bu uzlaşmaz çelişki basın, kilise, mizah dergileri, kısacası egemen sınıfın kullanabildiği her araç tarafından yapay olarak canlı tutuluyor ve yoğunlaştırılıyor. Bu antagonizma İngiliz işçi sınıfının örgütlü olmasına karşı güçsüzlüğünün sırrıdır. Kapitalist sınıf bu sır sayesinde hakimiyetini sürdürmektedir. Ve bunun tamamen farkındadır" (2).

Marks bu yüzden , **İngiltere'deki işçi sınıfını** birleştirme mücadelesinin bir parçası olarak **İrlanda'nın bağımsızlığını** savunmanın İngiliz sosyalistlerinin vazgeçilmez ve ertelenmez bir görevi olduğunu vurgular. **Lenin** yıllar sonra **Marks'ın** bu yaklaşımını emperyalizmin toprak bölüşümünü tamamladığı bir dünyada daha ileri götürerek UKKTH'nı emperyalizme karşı mücadelede stratejisinin bir unsuru haline getirdi. Yine **Marks**, "**İrlanda mücadelesi... basit bir milliyet mücadelesi değil, toprak ve yaşam mücadelesidir. Ya varolmak ya ihtilal, İrlanda'nın şiarı budur.**" diyordu. **İrlanda için. Lenin, Marks'ın** değişen somut koşullara bağlı olarak (İrlanda kurtuluş hareketiyle İngiliz işçi sınıfı hareketi arasındaki ilişki değişikliği) değişen görüşlerinin gerekçelerini özlü bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

"Başlangıç da Marks... İrlanda'nın ezilen ulusal hareketiyle değil ezen ulusun işçi hareketiyle kurtulacağını sanmıştır. Marks, bütün milliyetlerin tam kurtuluşunu, ancak işçi sınıfının zaferinin gerçekleştireceğini bildiği için, ulusal hareketi mutlak şey olarak ele almadı. Ezilen ulusların burjuva kurtuluş hareketiyle, ezen ulusun proleter kurtuluş hareketi arasında olanaklı olan karşılıklı ilişkileri önceden kestirmek olanaksızdır. (Bugün Rusya'da ulusal sorunun çözümünün bu kadar zor oluşu bundandır.

Bununla birlikte olaylar öyle geliştiki, İngiliz işçi sınıfı oldukça uzun bir süre libe-

---

(2) Marks, I.Enternasyonal

(3) Lenin, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı, s.106

rallerin etkisi altında kaldı. Liberallerin bir yedek kuvveti durumuna düştü ve liberal işçi politikası izleyerek kendisini kısır hale getirdi. İrlanda burjuva kurtuluş hareketi gittikçe güçlendi ve devrimci biçimlere büründü. Marks, bu konuda görüşlerini yeniden gözden geçirdi ve düzeltti... 'Arkasından federasyonun gelmesi olasılığına karşın' İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasını savundu" (3).

Çünkü O, zulmün en amansız düşmanıydı, ve bir ulusu ezen bir başka ulusun özgür olamayacağına içten inanıyordu. Marks'ın da Lenin'in özenle kaçındıkları nokta, önemine karşın, ulusal sorunun işçi sınıfının boyununa muska yapılmaması idi.

"UKKTH olarak özgürce ayrılma hakkı, 'belli bir ulusa belli bir zamanda ayrılmasının öğütleni olup olmayısıyla' karıştırılmamalıdır. Proletarya partisi bu ikinci sorunu, her olayda ayrı ayrı düşünüp kararlaştırmalı ve bunu yaparken, toplumsal gelişmenin bir bütün olarak gereklerini ve proletaryanın sosyalizm için verdiği sınıf savaşımının çıkarlarını dikkate almalıdır" (4).

Demokrasinin diğer istemleri gibi UKKTH'da mutlak ve değişmez şeyler değildir. Dünya sosyalist hareketinin ve proletarya davasının bir parçası olarak ona tabidir. Kimi koşullarda parçanın bütünle çelişkiye düşmesi mümkündür. Bu durumda öne alınması gereken bütünüdür. Çarpıcı bir örnek olarak, üç sömürgeci devlet tarafından bölünüp işgal edilmiş olan Polonya konusunda Lenin'in söylediği şu çok eğitici ve anlamlı sözlerini aktarmak istiyoruz.

"Sadece Polonya'nın yeniden kurulabilmesi için Avrupa'da genel bir savaştan yana olmak demek, en kötü cinsten bir şöven milliyetçi olmak demektir. Bu, küçük sayıda Polonya'nın çıkarını, savaşın açılarını çeken yüz milyonlarca insanın çıkarından önde tutmak olur. Gerçekten bu, ancak, lafta sosyalist olan ve onlarla karşılaştırıldıklarında Polonya'lı Sosyal-Demokrat'ların bin kez haklı oldukları PSP'nin sağ kanadındakilerin görüşünden başka bir şey değildir. Komşu emperyalist ülkeler arasındaki mevcut ilişkiler koşullarında, Polonya'nın bağımsızlığı sloganını şu anda ileri sürmek gerçekten bir hayal peşinde koşmaktır, dar bir milliyetçiliğin içine düşmektir. Bu, vazgeçilmez bir ön koşulu, Avrupa'da gelen devrimi ya da hiç değilse, Rusya'da ve Almanya'da devrimi unutmaktır" (5).

Bilindiği gibi Marks, Polonya'yı Doğu Avrupa demokrasisinin merkezi olarak gördüğü ve demokratik bir Almanya yaratmanın ancak demokratik bir Polonya yaratmaktan geçtiğini savunduğu dönemde:

"Polonya'nın bir bölümünü Almanya'ya bağlı tuttuğumuz sürece Rusya'ya ve Rusya'nın siyasetine zincirli kalacağız." diyordu.

Ancak, Polonya'nın bu devrimci önemi geçiciydi ve gelişmeler bunu doğruladı. Nitekim 19. yy'ın ikinci yarısından sonra durum değişti. Yalnız köylülüğün değil, soyluların bile büyük bir 'özgecilikle' tarım devrimine sahip çıktıkları, Avrupa'da tam bir demokrasinin Polonya'nın kurtuluşuna bağlı olduğu, Çarlık despotizmine karşı Polonya'nın gerçekten uygarlığın kalesi ve demokrasinin öncüsü konumunda bulunduğu dönem sona erdi. Polonya'da bu ilerici öz kaybolup yerini gericiliğe bırakırken Almanya ve Rusya'da işçi sınıfı hareketi yükselmiş ve devrimci biçimler kazanmıştı. Polonya egemen sınıfları, Rus ve Alman egemen sınıflarıyla tam bir bütünleşme içine girerek, bu gericiliğin kollarıyla kenetlenmişlerdi. Devrimci misyon bakımından Petersburg, Varşova'yı geçmiş ve önemi artmıştı. Artık, Polonya işçi sınıfı, Polonya'yı paylaşmış üç devletteki yol-

(4) Lenin, Ulusal Sorun ve Kurtuluş Savaşları, s.316

(5) Age.

daşlarıyla hiç bir koşul koymaksızın omuz omuza çarpışmalıydı. Çünkü bunun nesnel ve öznel koşulları oluşmuştu. **Mehring**'in dediği gibi; "*Burjuvazinin özgür bir Polonya yaratması artık geride kalmıştı.*"

1865 yılında, **Polonya** ayaklanmasının yıldönümü için yaptığı konuşmada, "*birleşmiş ve bağımsız bir Polonya'nın demokratik bir Avrupa'nın vazgeçilmez şartı olduğunu*" söyleyen **Marks**, 19. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen bu önemli değişiklikten sonra görüşlerini değiştirdi ve 'bazı özel toplumsal koşullar' üzerinde durarak, **Polonya'yı Rusya, Avusturya ve Prusya'nın devrimci parçaları haline getirmek gerektiği sonucuna ulaştı**. Aynı konuya ilişkin **Lenin** ise,

"... tarihsel geçmişte ortaya çıkan değişiklikleri görmezlikten gelmek ve Marksizmin verdiği eski çözümleri savunmayı sürdürmek, öğretinin özüne değil sözüne bağlı almak demektir. Yeni siyasal durumları tahlil için Marksist araştırma yöntemlerini kullanmaksızın eski vargıları yinlemek demektir. O günlerle bugünler... birbirinden çok açık bir biçimde farklıdır" (6).

diyordu.

20.yy'da **Rusya** ve öteki Slav ülkelerinde bağımsız demokratik hareketler ve işçi sınıfı hareketi yükselirken, aristokratik **Polonya'nın** kapitalist bir **Polonya'ya** dönüşmesiyle durumun temelden değiştiğini ve "*böylesi koşullarda Polonya'nın istisnai ihtilalci önemini yitirmekten başka birşey yapamıyacağını*" belirten **Lenin, Marks ve Engels'in** konuya bakışlarını şöyle aktarıyordu:

"Engels, Marks'a 23 Mayıs 1851'de tarih okumanın kendisini Polonya konusunda kötümser sonuçlara götürdüğünü, Polonya'nın öneminin geçici olduğunu ve bu önemin Rusya'da toprak devriminin gerçekleştiği ana kadar süreceğini yazıyordu. Ona göre Polonyalıların tarihte rolü 'budalaca gözüpeklik' niteliğinde' bir roldür."

Ve **Polonya'nın Rusya** ile kıyaslamada bile, ilericiliği başarıyla temsil ettiği tek bir örnek ya da tarihsel önem taşıyan herhangi bir harekette bulunduğu gösterilemez. **Rusya** yapıları 'aylak kavalyelerinkine pek uyan **Polonya'lılardan**' daha çok uygarlık, eğitim, sanayi ve burjuva unsurları içermektedir. **Peterburg, Moskova ve Odessa** ile kıyaslandığında **Varşova ve Krakov** nedir ki!...

Ama bu kadar deha ve derinliğine görüş yeteneği taşıyan bütün bu fikirler **Marks ve Engels'in** 12 yıl sonra, **Rusya** hala uykudayken ve **Polonya** içten içe kaynamaya başladığı zaman, **Polonya** hareketini en derin ve en hararetli sempati ile ele almalarına engel olmadı.

"Marks'ın işçi sorununa oranla, ulusal sorunun ikincil bir sorun olduğu konusunda şüphesi yoktur. Ama, onun teorisi, ulusal sorunu yok saymaktan pek uzaktır" (7)...

Marks'ın, Fransa ile ittifak kurmuş gerici Rusya'nın devrimci halklara ve Avrupa demokrasisine saldırısında bir ileri karakol oluşturan 'tümüyle gerici halklar' olarak nitelediği Çek ve Güney Slav 'ulusal' hareketlerine karşı duruşu, onun, ulusların KTH'na eleştirel ve uluslararası proletaryanın genel çıkarını gözetken yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Eğer Marksizme bağlı kalınacaksa diyor Lenin:

"...Bu somut örnek, bize neyi gösterir:1- Avrupa'nın birkaç büyük ve çok büyük

(6) **Lenin, Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları**, s.16.

(7) **Age**, s.101-102.

halkının kurtuluşunun çıkarları, küçük ulusların kurtuluş hareketinden üstündür, 2-Demokrasi istemi bir ülkenin dar sınırları içinde değil, Avrupa ölçüsünde-bugün dünya ölçüsünde -ele alınmalıdır" (8).

Bütün bu söylenenlerden çıkan sonuç, ulusal sorunun ele alınışında ve çözümünde belirleyici olanın tarihi somut koşulların olduğu ve olması gerektiğidir. **Marksist** öğretinin yaratıcı özüne bağlı kalmak, gelişmenin her yeni evresinde toplumsal ve siyasal durumun geçirdiği değişiklikleri gözetmeyi ve buna uygun politik tavır alışları zorunlu kılar.

Bu yaklaşımın bir gereği olarak, gerek **İngiltere-İrlanda** örneğinde, gerekse üç sömürgeci devlet tarafından parçalanıp ilhak edilmiş olan **Polonya** sorunu karşısında 19. yy'ın ilk ve ikinci yarısından sonra değişen koşullara bağlı olarak **Marks** ve **Lenin**'in eleştirel farklı yaklaşımları olsun, biçimde farklı ama özde aynı olan ilkesel kavrayış ve tavır alışları ve özel bir durumun gereği olarak **Marks**'ın, **Çek** ve **Güney Slav** 'ulusal' hareketlerine karşı çıkışların ve Devrimci Markistlerin ezilen, sömürge ve baskı altında tutulan ulus ve halkların kurtuluş sorununu nasıl ele almaları gerektiğini açıkça gösteriyor. UKKTH' nı savunmak ve uğruna savaşmak, bu yöndeki savaşımı ve aracı her yeni somut durumda yeniden sorgulamaksızın desteklemek anlamına kesinlikle gelmez. Devrimci sosyalistler, bir ulusun kader tayininde, hakkıdır diye geri bir düzene dönme ve gerici önderliklerin eliyle geleceğini belirlemek gibi istemlere boyun eğip, olur vermezler. Marksistler, toplumsal gelişmelere aykırı ve gerici istemleri, ulusun hakkıdır diye onaylamazlar. Bu konuda ölçü: ulusal hareketin genel sonuçları bakımından emperyalizme darbe vurup vurmadığı, komünistlerin örgütlenme, propaganda ve diğer faaliyetlerine sınırlama getirip getirmediği (çalışma olanaklarını genişletip genişletmediği) özcesi, genelde dünya proletaryası özelde ise ezilen ulusun işçi sınıfı ve emekçi yığınlarının çıkarına katkılı olup olmadığı ve mevcut statüde, emperyalizme darbe vurma anlamında değişiklik yapip yapmadığıdır.

HANGİ NİTELİKTEKİ ULUSAL HAREKETLER DESTEKLENİR?

Bilimsel dünya görüşü olarak M-L, ulusal kurtuluş hareketleri doğrudan desteklenmeden, UKKTH, ulusların ve dillerin tam eşitliği savunulup bu uğurda ısrarlı ve tutarlı pratik sergilenmeden enternasyonalist olunamayacağını söyler... Ancak proleter bakış açısı, UKKTH' nın gereği olarak, bağımsız devlet kurma hakkını savunur ve bu talebe arka çıkarken, bir an bile proletaryanın genel çıkarlarından, uluslararası proletaryanın birlik ve dayanışmasından vazgeçemez. Bu konuda ilkesel yaklaşım yerine, dar pratikci ve faydacı davranıldı mı, burjuvazinin özlemlerine ve dünya görüşüne davetiye çıkarılmış olunur. **Lenin**'in soruna yaklaşımı şöyledir:

"işçiler için önemli olan, iki akımın (burjuva ve proleter dünya görüşü) ilkesini ayırd etmektir. Eğer ezilen ulusun burjuvazisi, ezen burjuvaziye karşı savaşırsa, biz her zaman ve her durumda, herkesten daha kararlı olarak bu savaştan yanayız, çünkü biz zulmün en amansız ve en tutarlı düşmanlarıyız. Ama ezilen ulusun burjuvazisi, kendi öz burjuva şoven milliyetçiliğinin çıkarlarını savunuyorsa, biz ona karşıyız. Ezen ulusun ayrıcalıklarına ve zulmüne karşı savaşıyoruz, ama ezilen ulusun kendisi için ayrıcalıklar sağlama yolunda çabalarına destek olmayız" (9).

(8) Age, s.183.

(9) Age, s.72.

Emperyalizm ve proleter devrimler çağında, ulusal sorunun çözümü de proletaryanın görevleri arasına girmiş; ulusal burjuvazi; bu çağda devrimci barutunu tüketip ulusallık ögesini geminin bordasından denize atmıştır. Sömürge ve yarı-sömürgelerde kapitalizm geliştikçe, bu ülkedeki egemen sınıflar da uluslararası burjuvazinin uzantısı durumuna gelmiştir. Proletaryanın modern bir sınıf olarak yoksul köylülüğü ve ulusal devrimci potansiyeli yedekliyerek harekete geçmesi, yerel burjuvazinin 'ulusal' barutunu iyice tüketmiş, onu uluslararası gericiliğin kollarına atmıştır. Bu genel özelliğe karşın kimi ülkelerde 'ulusal söylemlerle' hareketin başına yerel burjuvazinin geçtiği görülmüşse de bunlar ulusal kurtuluşu sağlayamamışlardır. **Sun Yat Sen ve Mustafa Kemal** hareketleri, bunlara örnek oluşturur. Komünist enternasyonalde komünistlerin bu hareketlerle olan ilişkisini **Roy** aşırı bularak şiddetle eleştirir ve bunlara verilen aşırı desteği İkinci Enternasyonal tutumuna benzetir. Özcesi, ulusal sorunun tutarlı ve nihai çözümü, ancak proleter bir bakış açısı ile ve proleter devrim tabanına dayalı bir tarzda ele alınarak mümkün hale gelebilir.

"Leninizm, emperyalizm ve sömürgeci baskı koşulları altında, ulusal hareketlerin devrimci bir karakter taşımasını, bu hareketlerde proletaryanın varlığına bağlamamıştır. Ulusal hareketin nesnel olarak emperyalizmi zayıflatması ve emperyalizme darbe vurması bu hareketleri desteklemek için yeterli görülmüştür. Leninizm, komünistlerin propaganda ve örgütlenme faaliyetlerini, işçilerin ve köylülerin bağımsız örgütlerini kurmalarını engellemeyen ulusal hareketleri diğer hareketlerden ayırmış ve bu nitelikteki hareketleri ulusal-devrimci terimiyle adlandırmıştır."

Yine **Lenin** enternasyonalde, konuya ilişkin tartışmaları ve sonuçlarını şöyle aktarmaktadır:

"Komünist enternasyonalin ve komünist partilerin, geri ülkelerdeki burjuva demokratik hareketi desteklemesi gerektiğini ifade etmenin ilke ve teori açısından doğru mu, yanlış mı olduğunu tartıştık. Görüşmemizin sonunda 'burjuva demokratik hareket'ten çok ulusal devrimci hareketten sözlemeye oy birliğiyle karar verdik... Bu geri ülkelerde nüfusun çoğunluğunu köylülük oluşturur... Proleter partilerin, köylü hareketiyle belli ilişkiler kurmaksızın ve o hareketi desteklemeksizin komünist taktikler ve komünist siyaset izleyebileceklerine inanmak ütöpik olur... Emperyalist burjuvazi boyunduruk altındaki ülkelerde de reformcu bir hareket aşılacak için elinden geleni yapar. (Buna çok dikkat etmek gerekir)... Sömüren ülkelerin burjuvazisiyle, sömürge ülkeler burjuvazisi (egemenleri) arasında (büyük) bir yakınlaşma ve uzlaşma doğmuştur... Sömürge ülkelerde reformcu partiler esasen mevcuttur. Bazı durumlarda bu partilerin sözcüleri kendilerine sosyal-demokrat ve sosyalist adını veriyorlar. Böylece, sanıyorum, görüşümüz daha kesinlikle belirtilmiş olmaktadır" (10).

Yukarıdan beri aktarılanların ışığında özetle söylenebilir ki, ulusal sorun ve ulusal hareketler, somut koşullarda eylemlerinin muhtevasına ve yöneldikleri hedeflere bakılarak ele alınmalı ve destek buna göre belirlenmelidir. Zulme karşı yönelmiş, emperyalizmi ve sömürgeciliği hedefliyen ve dünya sosyalist demok-rasi güçlerine katkılı olan hareketler desteklenir. Desteğin biçimi, süresi ve düzeyi, değişme ve gelişmelere bağlı olarak her noktada yeniden değerlendirerek belirlenir. Devrimci Marksistler bu konuda sorgulayıcı olmak zorundadırlar. Çünkü, özünde ulusal savaş her, zaman burjuva nitelikte olup, burjuvazi tarafından

---

(10) Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları* s.404

istenir bir savaştır. Ama bu özellikli olması, M-L'lerin yaşanan tarihi somut gerçekliği ve gündemdeki yakıcı görevleri görmezden gelmelerini, ezilen uluslara uygulanan her türden baskıya karşı duyarsız suskun kalmalarını haklı kılmaz. Emperyalizme, sömürgeciliğe ve içinde zorla tutuldukları haksız statüye karşı yönelen kimi hareketlerin önderliklerin feodal ya da dini karakterli oluşu, bu hareketlerin desteklenmemesi için gerekçe yapılamaz. Tarihte birçok 'sosyalist' görünümlü hareket (**Kerensky, Çeretelli, Ranaudel vb.**) önderlikler kendilerine yakıştırdıkları sıfatlara rağmen desteği hak etmez ve desteklenmezken, faşist **Mussolini**'ye karşı **Ömer Muhtar, Cezayir'de Fransız sömürgeciliğine karşı mücadelede islam dinini bayrak yapan Massali Hac**, İngiliz emperyalizmine karşı **Afgan Emiri Emanullah Han, Güney Afrika'da D. Tutu ve A. Boseak** gibi hareket ve önderler dinci, feodal ve milliyetçi niteliklerine karşı proletaryanın desteğini almaya hak kazanmışlardır. Bunlarda ölçü, bu hareketlerin eyleminin muhtevası ve yöneldikleri hedeflerdir. Demek ki ölçü, bir hareketin önderlerinin kendilerine yakıştırdığı sıfatlar yani biçim değil hareketin eyleminin özüdür. Ulusal sorunun Ekim Devrimiyle kazandığı yeni içerik ve dinamik, onu, proleter devrimlerin ayrılmaz bir parçası durumuna getirmiştir. Bu nedenle **Lenin**, 'Batı'da devrimin zaferinin yolu, sömürge bağımlı ülkelerin kurtuluş hareketiyle emperyalizme karşı ittifaktan geçer' demektir. Leninizm, ezilen ülkelerin devrimci kurtuluş hareketinin zengin devrimci olanaklarını proletaryanın yararına kullanmadan ve bu dinamikler proleter devrimci hareketin yedeği haline getirilmeden, bu iki hareketin başarı şansının azalacağını söyler.

Ulus, toplumsal gelişmenin zorunlu bir olgusudur. Tarihsel ve kaçınılmaz olan bu olgu kapitalizme aittir. Marksistler bu toplumsal aşamayı ele aldıklarında, seçmeci davranamazlar. Ulusu ve onun bir türevi olarak ulusal hareketin tarihsel meşruiyetini görmek ve kabullenmek zorundadırlar. Bu kabulleniş elbetteki, benimsenen dünya anlayışı çerçevesinde olmak zorundadır. Bu nedenle de, ulusal hareketlerde ilerici ve geliştirici olan öğeler koşulsuz desteklenir, ve bununla yetinilir. Proleter bilinç ve sınıf çıkarları her zaman önde tutulur. **Lenin**, konuya ilişkin "*proletarya, milliyetçiliği (ezilen ulus) desteklerken aşırı davranışlara girmez, çünkü, daha ileride milliyetçiliği güçlendirmeyi hedef tutan burjuvazinin 'olumlu' eylemi başlar*" der.

Devrimci proletarya, ince ve kaba, açık ve gizli her çeşit ulusal baskıya karşı olmak zorundadır. Bu kimliklerinin bir gereğidir. UKKTH hakkına hiç kimse müdahalede bulunma, alışkanlık ve geleneklerini zorla yoketme, dillerini yasaklayıp kullanımı engelleme ve sosyal kurumlarını zorla yıkmaya hakkına sahip değildir. Bu hakları elinden alınmış, tarihi ve fiili eşitsizlik içinde bulunan bir ulusun (**Çek ve Slav** halklarının hareketinde olduğu gibi, çok özel durumlar hariç) ulusal hareketi devrimci-demokratik muhtevalıdır ve bu özellikli hareketler hiçbir gerekçeyle sınırlanmadan desteklenmelidir. Gerisi boş laf ve oportünizmdir.

ULUSAL SORUNDA İKİ PROGRAM

Ulusal sorunun çözümüne yönelik temelde farklı, iki yaklaşım ve program ortaya çıkmıştır. Bu iki farklı yaklaşım aynı zamanda iki ulus teorisine de tekabül etmektedir. Bunlardan birincisi, **Bund ve Menşevik**'lerin de değişik bir biçimde savundukları **Avusturya** programı, ikincisi ise, **Bolşevik** programıdır.

Marks, İngiltere'deki işçi sınıfını birleştirme mücadelesinin bir gereği ve parçası olarak, İngiliz sosyalistlerini **İrlanda**'nın bağımsızlığını her koşulda sa-

vunmaları gerektiğini ısrarla vurguladı. Bu bakışa bağlı kalan **Lenin**, kapitalizmin emperyalist aşamaya ulaştığı ve toprak bölüşümünün esas olarak tamamlandığı bir aşamada *"bir başka ulusu ezen bir ulus, özgür olamaz"* şiarını ilke edinerek, baskı altındaki uluslar için UKKTH'ni savunarak tartışmayı daha bir ileri taşımakla kalmayıp aynı zamanda yeni boyutlarla zenginleştirdi. **Lenin**, ezilen ve sömürge halkları, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı harekete geçirmeyi, genel sınıf savaşı stratejisinin ayrılmaz bir unsuru olarak kavradı. Üçüncü Enternasyonal'de, ulusal sorun ve ulusal savaşım kaçınılmaz bir şekilde emperyalizme karşı savaşla içiçe geçmiştir belirlemesini yaptı. **Troçky** *"ulusal sorun konusunda Bolşevizmin ayırdedici yönü, geri kalmış olsalar bile baskı altındaki ulusları yalnızca politikanın nesnesi değil, öznesi olarak da gören tavidir"* diyerek Leninist yaklaşımın öze ilişkin farklılığını vurguluyordu. 1916'da ulusal kurtuluş mücadelesini sınıf mücadelesinden bir sapma olarak gören anlayışlara karşı **Lenin** şöyle diyordu:

"Avrupa ve sömürgelerdeki küçük ülkelerin başkaldırısı olmaksızın bir sosyal devrim düşünmek, tüm önyargılarıyla küçük burjuvazinin bazı kesimlerinin devrimci bir başkaldırısı olmaksızın toprak ağaları, kilise ve monarşinin baskılarına karşı, ulusal baskılara karşı vb. politik olarak bilinçsiz olan proletarya ya da yarı-proleter kitlelerin mücadelesi olmaksızın bir sosyal devrim tasarlamak, sosyal devrimi reddetmek demektir. Bir ordu bir yerde sıralanıyor ve 'bizler sosyalizm için buradayız' diyor ve başkaları başka yerde 'Biz emperyalizm için buradayız' diyor ve bu da sosyal bir devrim oluyor. Her kim 'saf' bir sosyal devrim umarsa, onu görmek için ömrü yetmeyecektir" (11) .

Burada altı çizilen ve öne çıkarılan yan emperyalizm çağında sosyal hareketlerin ulusal form altında anti-kapitalist bir yönde gelişebileceğidir. İşte Bolşeviklerin programına yön veren bu temel yaklaşımdır.

Bolşeviklerin programından oldukça farklı bir yaklaşımla ortaya konan bir başka program ise **Avusturya-Macaristan** devrimcileri tarafından geliştirilen programdır. **Macar, Çek** ve bu günkü **Yugoslavya'nın** büyükçe bir kısmını içine alan bu çok uluslu imparatorluk ulusal sürtüşmelerin ve ulusal sorunun yoğun yaşandığı bir alandı. Ulusal hareket doğal olarak işçi hareketini de etkiledi. Bura marksistleri, **Rosa Luxemburg** gibi işçi sınıfının birliğini korumayı öne alarak, ama UKKTH'ni tanımayarak ya da bu istemin özünü iyice daraltarak imparatorluk içindeki ulus ve ulusal azınlıklara kültürel ve politik hakların tanınmasını, kısaca bir çeşit özerkliklerini savundu. Benzer bir eğilim de **İngiltere'de** İngiliz devletinin bütünlüğünü korumak ve bu temelde işçilerin birliğini sağlamak için gelişti.

Bu görüşün teorisyei **Otto Bauer** idi. Ona göre ulus *"ortak bir amaç etrafında birleşmiş ortak özellikleri olan insan topluluğudur."* Ulusculuk bir kültür olayı olarak ele alınmış. Sosyalizmde, işçi sınıfının kapitalizmde ulusu ifade eden kapitalist kültürü bir bütün olarak ulus adına nasıl devralacağı cevaplanmaz ve açıklanamaz bir problemdi. Ulusal sorun bir politik sorun olarak görülmediği için, ulusal baskıya karşı savaşım da ya yadsınmış ya da küçümsenmiştir.

Alman Sosyal-Demokrat Partisi içinde de ulusal sorunla ilgili çok değişik yaklaşım ve eğilimler vardı. Egemen sınıflara açıkça destek veren **Noske, Ebert** ve **Scheideman** gibi yurtseverlerin yanında, emperyalist savaşa şiddetle karşı

---

(11) Alex Calinicos, *"Marksizim ve Ulusal Sorun"*.

çıkan, ama aynı zamanda ulusal bağımsızlık sloganına da, tarihsel olarak zamanını doldurmuş, gerici bir slogan olduğu gerekcesiyle karşı çıkan **Rosa** izleyicisi radikal bir sol grup vardı. Bu grup da **Buharin** ve **Piatakov** gibi Bolşeviklerde 1918 sonrasında **Almanya**'da 'sol' komünistlerin liderleri olmuş kimselerde vardı. **Rosa**'nın bunlarla birliği ulusal sorunla sınırlıydı.

Avusturya programı, sorunu parlamento çerçevesinde ele alıp kültürel özerklik üzerine oturtan düzen içi bir programdı. Sosyalizmin kapitalizmle savaşını olumlarken, ulusal varlığın bir olgu olarak süreç içinde dönüştürülmesi savaşımına karşı çıkan bu anlayış, ulusu, kapitalizmin ürünü olarak değil, yani onu topraktan (ülkeden), ekonomik yaşamdan ve siyasal olarak ulusal devletten yalıtarak kültürel birlik temelinde ele alır. Ulusal kültürel özerklik olarak da adlandırılan bu yaklaşım, kültürün uluslara göre bölünmesini öngörür. Eğitim ve kültürü her şeyin belirleyicisi olarak alır. Son derece çarpık ve gerici olan bu reformist görüş, proleter devrimler çağında pratik değerini hemen tamamen yitirmiştir. Ayrıca, bu program enternasyonalizm ile de açıktan çelişmektedir. Komünistler, slogan olarak ulusal-kültürel özerkliğe karşıdırlar. Çünkü onlar en hafifinden bile her türden baskıya ve ayrıcalığa karşıdırlar. Terimin siyasal anlamında, UKKTH'nı ayrı devlet kurma hakkı olarak alırlar. Ancak ayrılma hakkı ayrılma zorunluluğu ile eşit değildir ve birbirine karıştırılmaması gerekir. Ayrılma hakkı için ajitasyon, propaganda yapmak uğruna savaşmak, koşullardan bağımsız olarak ulusu ayrılmaya zorlamak anlamına gelmez. Marksistler somut duruma ve proletaryanın çıkarlarına göre ayrılmadan yana ya da karşı görüş belirtip ajitasyon ve propaganda yapma özgürlüğüne sahiptirler. Diğer koşullar eşit olduğu ve tüm haklar güvenceye alındığı sürece komünistler, birlikten ve büyük devletlerden yana olurlar. Yeter ki bu birlik gönüllülük, eşitlik ve hakların güvencesi temelinde demokratik bir zemine oturmuş olsun. Ayrı bağımsız devlet kurma hakkı temel alınmak üzere UKKTH birçok etkene ve gelişmeye bağlı olarak ayrılma, federasyon, bölgesel özerklik şeklinde gerçekleşebilir. Tarihsel, siyasal, ekonomik ve konjoktürel koşullar bunlardan herhangi birisini dayatabilir. Ulusun kendisiyle ilgili bu yaşamsal kararını belirleyen, somut tarihi koşullar ve verili durum ile sınıf mücadelesinin ulaştığı düzey ve toplumsal ilişkilerdir. Proletarya sosyalistlerinin gelişmenin her aşamasında olduğu gibi sözü edilen aşamada da temel ölçüsü, ezilen ulusun ulusal kurtuluşunu proletaryanın sınıf çıkarları halkasına bağlamak, ulusal sorunu toplumsal devrime tabi bir sorun olarak ele almaktır. **Lenin:**

"Marksist teorinin kesin gereği odur ki, herhangi bir toplumsal konu incelendiğinde o sorun, belli tarihsel sınırlar içinde formüle edilmeli ve eğer özel olarak bir ülke söz konusuysa (örneğin belli bir ülke için ulusal program gibi) o ülkeyi öteki ülkelerden aynı tarihsel dönem içinde ayırt eden özellikler hesaba katılmalıdır" (12). diyerek bu konuda ilkesel bakışı gösterir.

Komünistlerin programında ulusal soruna ilişkin madde, ezilen ulusun siyasal anlamda ayrılıp bağımsız devlet kurma hakkından başka bir biçimde formüle edilemez. Bolşeviklerin programında UKKTH'nın yer alıp almaması ve alacaksa nasıl formüle edilmesi gerektiği yoğun tartışmalara ve farklı yaklaşımlara neden olmuştur. **Rosa Luxemburg** ile **Lenin** arasındaki tartışma hem en kapsamlı ve ilginç hem de en eğitici olanıdır. **Rosa**'nın tezlerinin özü şuydu: Kapitalizm **Ponya** ve **Rusya**'yı yakınlaştırmış ve bu iki çağdışı ülkenin yönetici sınıflarının

(12) Lenin, **Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı**.

mezar kazıcısı olan modern sınıfı ortaya çıkarmıştır. Kapitalizm artık evrensel bir özelliğe sahip olduğu için burjuvazinin çıkarları da evrenseldir. Aynı şekilde bunun alternatifi olarak işçi sınıfının çıkarları da hem ortak hem de evrenseldir. Dolayısıyla mücadelesi de buna uygun olarak evrensel olmak zorundadır. Bu ise her türlü ulusal istemi dışlar. Zaten kapitalizm her türlü ulusal bağımsızlığın nesnel temelini yok etmiştir... **Rosa'nın** bu bakışını özele inerek biraz daha açmaya çalışalım.

Rosa, Avrupa ve Asya'da 19.yy'ın sonlarına doğru ekonomik ve siyasal somut gelişmelerden ötürü durumun değiştiğini, artık M-E'in **Avrupa'daki** ulusal hareketlere karşı geliştirdikleri yaklaşımın savunulamaz duruma geldiğini iddia ederek, **Avrupa** burjuva demokratik devrimleri döneminin geride kaldığını, **Prusya** junkerlerinin egemenliklerini sarsılamaz bir biçimde, hem de **Çarlık** yardımına gerek duymaksızın kurmuş olduklarını, ayrıca **Çarlığın** yaygın ve etkin grevler ve köylü ayaklanmalarıyla sarsıntı geçirdiğini; M-E. döneminde, devrimci ayaklanmaların bastırılmasında koçbaşı görevini gören **Çarlığın**, şimdi bu işlevi yitirmesinin yanında yardıma ihtiyaç bulunduğunu ileri sürüyor ve artık "*sosyal gelişimin yönü göstermiştir ki, Polonya'da, Polonya'nın restorasyonunu gerçekleştirecek yetenek ve istekte bir sosyal sınıf yoktur.*" sonucuna ulaşıyordu.

Rosa, Polonya'nın ulusal arzularında da temel değişiklikler olduğunu, M-E. döneminde ulusal hareketlerin önderi konumunda olan **Polonya** soylularının, kapitalist gelişmeyle beraber bu konumlarını yitirdiğini, ilerici-devrimci hareketi bastırmak için **Çarlık**'la uzlaştığını, dolayısıyla da **Polonya** soylularının, burjuvazinin ulusal bağımsızlıkçı tavrını terkettiğini savunarak "*Polonya Rusya'ya altın zincirle bağlanmıştır, kapitalist gelişmeye ulusal devlet değil, soygun devleti uygun düşer.*" diyordu.

Egemen sınıf çıkarları temelinde oluşan bu güçbirliğinin, bir benzerini de işçi sınıfı ve emekçi yığınların oluşturduğunu, dolayısıyla **Moskova** ve **Petrograd**'la **Varşova** ve **Vodz** işçilerinin tam bir dayanışma ve güçbirliği içinde bulunduğunu, bunları **Polonya'nın Rusya'dan** ayrılması gibi sorunun ilgilendirmediğini savunuyordu... **Rosa**, artık ulusal bağımsızlık için savaşılan bir gücün kalmadığını ve **UKKTH'nin** da bu çerçevede gereksiz hale geldiğini iddia ediyordu.

Rosa; kapitalizm altında ve emperyalizm koşullarında, ulusal bağımsızlık ve **UKKTH'nin** hiçbir geliştirici değeri kalmamış, ulusal bağımsızlık talebine sahip çıkabilecek bir sosyal güç de yoktur. Bu talebi sahipleniş, ancak emperyalizmin açık müdahalesi altında mümkün olabilir. Dolayısıyla kapitalizm koşullarında geliştirici olmayan **UKKTH'nin Polonya için** savunmak anlamsızdır. Bu talep, işçi sınıfının hedefini saptıran ve gücünü bölen bir talep olarak kapitalizm koşullarında elde edilmesi olanaksız, sosyalizm koşullarında ise gereksizdir, diyordu. **Rosa'nın** bu akıl yürütmesine **Lenin** "*Bu görüş, teorik bakımdan saçma, pratik siyaset bakımından ise şovenisttir. Oysa demokrasi olmaksızın sosyalizm olanaksızdır. Çünkü 1-Proletarya, demokrasi savaşıyla sosyalist devrim için hazırlanmadıkça, devrim yapamaz. 2-Zafere ulaşan sosyalizm, tam demokrasiyi uygulamaksızın zaferi pekiştiremez ve insanlığa devletin çözülüp dağılmasını getiremez. UKKTH'nin sosyalizmde gereksiz olduğunu öne sürmek, bu nedenle sosyalizmde demokrasinin gereksiz olduğunu öne sürmek kadar anlamsız ve deva bulmaz derecede şaşırtıcıdır,*" şeklinde kapsamlı bir cevap vermesi bile

onu iknaya yetmemiştir.

Rosa, Polonya milliyetçiliğine karşı savaşıp, enternasyonalizme ve uluslararası işçi sınıfının birlik ve dayanışmasına sahip çıkarken doğru bir zemindedir. Bu tutum, ezilen ulus sosyalistlerinin konum ve görevlerine uygun düşmektedir. Ancak nihilist bir yaklaşımla ulusal sorunu ve demokratik bir hak olarak UKKTH'nı yadsırken yanlış bir zemine kaymaktadır. **Lenin** ise, **Rosa**'nın hangi tarihsel dönemden geçmekte olduğunu ve bu ülkenin, bu özel döneminde ulusal sorunun ve ulusal hareketlerin hangi somut özellikler taşıdığını sorgulamadığı; **Polonya**'nın burjuvazisinin desteklememek kaygısıyla savunduğu anlayışla (UKKTH'nın programdan çıkarılması istemi ile) egemen ulus komünistleri için, egemen ulus burjuvazisini destekleme konumu yaratmaktadır, diyerek şiddetle eleştirir. **Lenin**, ezen ve ezilen ulus sosyalistlerinin enternasyonalist görevlerinin farklı olduğu gerçeğinden hareketle, UKKTH'nın tutarlı ve kararlı savunucusu oldu. Sınıf sorunuyla doğrudan çakışmayan bu sorunun, sınıf mücadelesine kattığı dinamizmi ve taşıdığı belirli potansiyeli doğru kavrayarak, sınıf savaşımında etkili bir demokratik silah haline getirdi. **Lenin**'in ulusal sorunu ele alış tarzı diyalektiktir. O, ulusal baskıda içerili olan zıtların birliğini ve savaşımını çok iyi görmüş ve ulusal bağımsızlık potansiyelini, sınıf savaşımı potansiyelinde kullanarak işçi sınıfını bu sorun etrafında enternasyonalist bir ruhla eğitmeyi ustalıkla başarmıştır.

Rosa'nın PSP milliyetçiliğine karşı verdiği haklı ve gerekli mücadele, onu, ulusal sorunu "yok" sayma gibi yanlış ve eksik bir bakışa sürükledi. Bu bakış onu, RSDİP programındaki UKKTH'nı formüle eden 9. maddeyi programdan çıkarma isteğine kadar götürdü. Ve bu nedenle 1903'de ayrıldığı RSDİP'ne bir daha dönmedi.

Lenin PSP'ne karşı mücadelede **Rosa** ile aynı düşüncede idi ve onu destekliyordu. **Polonya** sosyalistlerinin, esas olarak **Polonya** ve **Rusya** işçilerinin (örgütsel birlik dahil) enternasyonal birliğini savunmaları gerektiğini, ancak ezen ulustan sosyalistlerin ise eşitlik, gönüllülük ve güven temelinde bu birliğin sağlanabilmesi için, somut görevleri gereği her koşulda ayrılma hakkından (bu ayrılma zorunluluğu anlamına gelmez) yana propaganda yaparak, pratikte bunun gereklerine uygun tavırlar içine girmeleri gerektiğini ve bu nedenle de 9. maddenin gerekli ve zorunlu olduğunu savunuyordu. Bu görüşleri **Lenin**'in kendisinden aktaralım.

"Polonya Sosyal Demokrat'larının, büyük tarihi değeri, enternasyonalizm sloganını ileri götürmüş olmalarıdır. Onlar şöyle diyorlar: 'Biz, bütün ülkeler proletaryasının kardeşçe ittifakının her şeyden daha değerli olduğunu biliyoruz. Ve Polonya'nın kurtuluşu için hiçbir zaman savaşmayacağız.' Bu, onların büyük faziletidir ve bizim sadece, Polonya'daki sosyal-demokrat yoldaşları, sosyalist olarak görmemizin de başlıca nedenidir. Ötekiler yurtseverdirler. Polonya'lı Plekhanovlardır. Fakat sosyalizmi kurmak için, aşırı, marazi milliyetçiliğe karşı savaşmanın gerekli görüldüğü bu eşitsiz durum, ortaya bir garip olguyu çıkarmıştır: Yoldaşlarımız bize gelmişler ve Polonya'nın özgürlüğü ve Rusya'dan ayrılma hakkından vazgeçmemizi istemişlerdir.

"Çok sayıda ulusu baskı altında tutan, onlara egemen olan biz Ruslar, Polonya'nın, Ukrayna'nın, Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılma hakkını neden tanımayalım? Çünkü Polonya'nın sosyal demokratları, Rus işçileri ile birliği kesin olarak avantajlı bulmuşlar, Polonya'nın ayrılmasına karşı durmuşlardır. Böyle yapmaya da hakları vardır. Ancak bu insanlar, enternasyonalî güçlendirmek için aynı sözleri tekrar etmeye ihtiyaç olmadığını anlamak istemiyorlar, yaptığımız şey, Rusya'da

bağımlı ülkelerin ayrılma hakkı üzerinde kuvvetle dururken, Polonya'da, bu tür ülkelerin birleşme hakkı üzerinde ısrarla durmaktır. Birleşme hakkı, aynı zamanda ayrılma hakkını da içerir. Polonyalılar birleşme hakkından yana propaganda yapmak durumunda iken, biz Ruslar ayrılma hakkı yönünde propaganda yapmak durumundayız" (13).

Lenin ezen ve ezilen ulus sosyalistlerinin görevlerini Rosa, Kievski ve Buharin'le son olarak da Gürcistan sorunundan ötürü Stalin'le yaptığı tartışma ve polemiklerde çok açık ve ayrıntılı bir biçimde ortaya koymuştur. Özü bakımından Avusturya programından çok farklı olmamakla beraber Bund'la sürdürdüğü tartışma da özgün yanlar taşımaktadır. Bu nedenle çok kısa değinmekte yarar var.

Lenin, ulusal program konusunda Bund'la da tartışmıştır. Bund 1898' Burnn Kongresi'nde Avusturyalı Marksistlerin programını (kültürel ulusal otonomi) biçiminde yorumlayarak bunun Yahudilerin durumuna denk düştüğünü ileri sürmüştü. O. Bauer tarafından öne sürülen bu tez, Rusya'da çeşitli ulusların "sol" narodniklerin ve Kafkas Menşeviklerinin büyük bir bölümü tarafından da benimsendi.

Lenin bu iki anlayışın da benzer ve uzlaşan yanlarına karşın Burnn'de, toprağa bağlı (bölgesel) bir ulusal program öngörülüğünü, bunun topraktan bağımsız, salt kültürü temel alan kültürel-özerklikle bir tutulamayacağını ve öyle savunulamayacağını söyleyerek, okulların ve eğitimin milliyetlere göre bölünmesinin proleter bakış açısı ve enternasyonalizmle ne denli çeliştiğini ve tehlikeli olduğunu önemle vurguladı.

Bund RSDİP' nin 1.Kongresine otonom bir seksiyon olarak katıldı. 2.Kongrede ise Yahudi işçi sınıfının temsilcisi olarak tanınmasını ister. Ancak kabul edilemez bu isteği reddedilince kongreden ayrılır. 4. Birleşme Kongresine katılırsa da tüm milliyetlerin işçilerinin aynı komitelerde örgütlenmesi anlayışına karşı çıktığı ve Yahudi işçi sınıfının temsil hakkını istediği için Lenin tarafından, bunun örgütlenmede kabul edilmez olan federalist anlayışa tekabül ettiğini söylemesi ve reddetmesi üzerine Bund'la yeniden yollar ayrılır. Lenin'in ödün vermediği ilkelerden birisi de örgütlenmede demokratik merkeziyetçi örgüt anlayışıdır. Federasyonu tecrit olarak niteler Lenin. Onun yerine demokratik merkeziyetçilik işleyişi içinde otonomiye öngörür.

UKTH program düzeyinde, ulusun siyasi anlamda ayrı bağımsız devlet kurma hakkı şeklinde formüle edilmek zorundadır. Bunun berisinde hiçbir şey sunamaz. Ancak bu yaklaşım, somut tarihi ve toplumsal koşulları görmenin önünde engel değildir. İktisadi gelişmenin siyasal bir bütünün ayrı parçalarını giderek her geçen gün birbirine daha çok yaklaştırdığını ve buna bağlı olarak sınıflar düzeyinde de bir yakınlaşma ve saflaşmaya neden olduğunu, bütün ülkelerdeki egemen sınıfların ortak düşmanları olan proletarya ve emekçi yığınlar karşı ortak cephe oluşturmak üzere daha bir yakınlaştıklarını görmeden ve buna uygun düşen politikalar üretmeden zafere ulaşmak mümkün değildir. Sermayenin uluslararasılaştığı emperyalizm, ulusal kurtuluş ve proleter devrimler çağında,

"Gerçekten ciddi ve derin her siyasal sorunda gruplaşma, sınıflara göre olmaktadır. Uluslara göre değil." diyor Lenin.

---

(13) Lenin, Seçme Eserler Cilt 5, s.307-308, Aktaran, Tony Ciff

Ulusların iradesine rağmen zor ve baskıyla oluşturulmuş çok uluslu devletler içinde tüm ulusların, kurtuluşu yönünde, örgütlenme de dahil, kendisi ile ilgili her türlü karar almada hak ve özgürlüğü vardır. Ancak, komünistler ve bilinçli proleterler sınıf çıkarlarıyla açıktan çelişen bir gelişmeyi besleyen ve arka çıkan davranışlar içinde olmamalıdır. Sınıf çıkarları temelinde ve toplumsal devrim perspektifiyle her türlü eşitsizliğe ve ayrıcalığa karşı çıkarak, *"Savaşımızda belirli bir devleti kendimize temel olarak alıyoruz. O belirli devlet içinde bütün ülkelerden işçileri birleştiriyoruz, biz hiçbir özel ulusal gelişme yolunu savunamayız, biz bütün olanaklı olan yollardan sınıf hedefimize doğru yürüyoruz."* diyen **Lenin**'in yaklaşımına bağlı kalmalıdır. Burjuvazinin çizdiği sınırlar meşru görülmemek koşuluyla, programda, bu sınırlar çıkış noktası olarak alınmak durumundadır. Devlet kurma ayrıcalığını elinde tutan ulusun egemen sınıfları, bu sınırlar içinde ekonomik ve siyasi bir dizi politikalar uygulayarak, irade dışı bir takım sonuçlar üretmişlerdir. Mücadeleye ışık tutan proletarya partisi programı, uygulanan politikaların uluslar ve sınıflar düzeyinde yarattığı öznel ve nesnel değişiklikleri ve ürettiği çok yönlü sorunları, anda olanı ile muhtemelde olabilecekleri gözeterek esneklik ve yetkinlikte olmak zorundadır. Bu politikaları, sınıflar ve uluslar düzeyinde yarattığı sonuçları ve diğer toplumsal sonuçları temel almadan yol gösterici olamaz. **Lenin**'in konuya ilişkin söylediği şu sözleri önemlidir:

"Doğu Avrupa'da ve Asya'da belirmeye başlayan burjuva demokratik devrimler döneminde, ulusal hareketlerin uyanması ve yoğunlaşması döneminde, bağımsız proleter partilerin kurulması döneminde, bu partilerin ulusal sorun konusundaki görevleri iki yönlü olmalıdır. Birincisi, bütün UKTH'nı tanımak, çünkü burjuva demokratik devrim henüz gerçekleşmemiştir, çünkü işçi sınıfı, demokrasiyi tutarlı olarak, ciddiyetle ve içtenlikle (liberal Kokoşkin tarzında değil) ulusların eşit hakları için savaşır ve ikincisi, belirli bir devlet içinde tarihin geçirdiği bütün değişimler boyunca, burjuvazinin birey olarak devletlerin sınırlarında meydana getirdiği değişiklikler ne olursa olsun, bütün ulusların proleterlerinin sınıf savaşımında en sıkı ve bölünmez ittifakını gerçekleştirmek için savaşım verir" (14).

Ezilen ve baskı altında tutulan ulusların ayrılıp özgürce bağımsız devlet kurma hakkını, o ulusların, istediği zamanda ve istediği şekilde ayrılabilmesi ve bunun sosyalist bakış açısıyla doğru olacağı şeklinde algılamamak gerekir. Devrimci sosyalistler, ayrılma hakkıyla ayrılma zorunluluğunu birbirine karıştırmadan sorunu toplumsal gelişmeye, siyasal ve sosyal duruma ve proletaryanın siyasal iktidar mücadelesine bağlı olarak ele alırlar. **Lenin**'in *"belli bir devletin tüm milliyetlerinin proleterleri için bir ve bölünmez proleter topluluk, tek parti"* şeklindeki düşüncesi işçilerin enternasyonal görevler temelinde oluşturabilecekleri en yüksek ittifak biçimini ifade eder. Ama bu toplumsal somut koşullardan ve verili durumdan bağımsız ele alınarak tekrarlanacak içi boş ve soyut değişmez bir şey değildir. Ayrıca bu yaklaşım **Demokratik Merkeziyetçilik** ilişkisi içinde özerk ya da örgüt ve partilerin eşitliği temelinde örgütlenmeyi yadsımaz.

İşçilerin örgütlenmesi iki yoldan; ulusal ve uluslararası örgütlenme tipine göre gerçekleştirilebilir.

Ulusal örgütlenme, milliyetler temelinde örgütlenme tipidir. Bu örgütlenme tipinde işçiler arasında, uluslararası sınıf dayanışması ve enternasyonal ruh yerine ulusal dar görüşlülük ve ulusal tecrit egemendir. Ulusal tecrit, sınıfın kendisini uluslararası proletaryanın ayrılmaz bir parçası görme anlayışı yerine ulusun

(14) **Lenin, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı**, s.99

üyesi olma gibi çarpık ve ufku dar bir anlayışı geçirir. Bu durum ise, sınıfsız ve sömürsüz bir dünyaya gidişin yolunu tıkar. Uluslara göre örgütlenme çabası, işçilerin evrensel dayanışmasını ve mücadelesini, sınıfsız ittifaklarının bir biçimi olarak savaş örgütünü, yani partisini zayıflatır. Bu örgütlenme tipi sendikaların, okulların vb. kurumların da milliyetlere göre bölünmesini getirir.

Uluslararası örgütlenme tipi ise, sınıf esasını temel alır ve enternasyonal dayanışma ruhunun geliştirilip güçlendirilmesinde okul işlevini görür. Lenin bu örgütlenme için, *"Proletarya enternasyonalizminin ilkelerine dayanan bu örgütlenme tipinde ayrı milletlerden işçiler, hem pratik çalışma açısından hem de manevi yaşam açısından önemli bir eğitimden geçerler. işçi her şeyden önce bir ulusun değil, tek bir sınıf ailesinin üyesi olduğu bilincine varır. Burada uluslararası örgütlenme tipi, enternasyonalizm düşüncesini ve yoldaşlık duygularını geliştiren bir duygudur."* der.

Ulusal örgütlenme ile uluslararası örgütlenme, özünde iki farklı dünya anlayışına ve sınıf perspektifine dayanır.

Proletaryanın mücadelesi biçimde, yani ülkede siyasal iktidarın alınması anlamında ulusal, özde ise evrenselidir. İşçi sınıfı kendi kurtuluşu için savaşıırken, aynı zamanda ulusu da özgürleştirmek zorundadır. Çünkü, ulus özgür olmadan, onun bir parçası olarak işçi sınıfı özgür olamaz. Kendi varoluş koşullarını ortadan kaldırıp, özgürlükler dünyasına doğru yol almak amacıyla olan işçi sınıfı, tarihsel ve toplumsal zorunluluklar zemininde hareket etmek durumunda olduğunun bilinciyle, deyim uygunsa, ulus olmayan bir ulus' yaratır. **Manifesto'da** işçi sınıfı için, *"kendisi bir ölçüde ulusaldır, ama sözcüğün burjuva anlamında değil"* denmektedir. Bu yaklaşım, işçi sınıfı savaşımının zorunlu olarak, öncelikle ulusal çerçevede başladığını, ama kendisini evrensele bağlaması gerektiğini göstermektedir. Burjuva ulusalcılığından temelde farklı olan bu ulusalcılıkta baskı ve egemenliğin zerresi bile yoktur. Proletarya savaşımının biçimde ulusal oluşu üzerine **Manifesto'da** şöyle denmektedir: *"Öz olarak olmasa bile, biçim olarak proletaryanın burjuvaziyle savaşımı ilkin ulusal bir savaşımdır. Her ülkenin proletaryası elbette her şeyden önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır."* Bu zorunlu ve diyalektik ilişki içinde ikili görevi (ulusal ve evrensel) bir arada yerine getirmekle yükümlü olan proletaryanın baştan itibaren bağlandığı evrensel ilkeler doğrultusunda eğitilmesi ve yönlendirilmesi, ancak yerel ve ulusal görevler karşısında doğru konumlanması ile mümkündür. İşte bu noktada, yine, yakıcı bir biçimde ezilen ve ezen ulus proletaryasının ve bu uluslardan Marksistlerin enternasyonalist görevleri devreye girer.

Ezen ve ezilen ulus proletaryasının ortak örgütlenmesi ve ortak mücadelesi, diğer bir çok etkenin yanında, enternasyonalist bir ruhla eğitilmelerine bağlı bir sorundur. Bu ise ezen ve ezilen ulus sosyalistlerinin görev ve sorumluluklarına ta en baştan itibaren sahip çıkarak, pratikte bunun gereklerini tutarlıca yerine getirmelerini zorunlu kılmaktadır. Ezen ve ezilen ulus proletaryası arasındaki güven ve dayanışma, enternasyonalist görevlerin yerine getirilip getirilmemesine bağlı olarak gelişip güçlenir ya da zayıflar. Bu konudaki görevler bilince çıkarılıp gerekleri yapılmadıkça, birlik ve dayanışma yönünde söylenen tüm sözler hep ikiyüzlüce söylemler olarak kalır. Açıkça bilinmelidir ki, somut durumlardan ötürü ezen ve ezilen ulus sosyalistlerinin görevleri aynı değildir. Ezen ulustan sosyalistler, baskı altında tutulan ulusların ayrı bağımsız devlet kurma hakkını her koşulda savunmak zorundadırlar. İşçi sınıfı bu ilkenin ödünsüz savunucusu olmak-

la evrensel bir ruha ulaşabilir. Bu ilkeyi kararlı ve tutarlıca savunup, gereklerine uygun pratik tutum içine girmeyen egemen ulus sosyalistlerini 'sosyal-şoven, sosyal-emperyalist ve alçak' ilan etmek hakkı doğar. Hiçbir durum ve gerekçe ezilen ulusun ayrılma hakkını (ayrılma hakkını ayrılma zorunluluğuyla karıştırmamak gerekir) savunmaktan vazgeçmeyi haklı kılmaz. Sosyalizmin gerçekleşmesinden önce, ayrılma özgürlüğü binde bir bile olsa, bu propagandayı yapmak bilimsel sosyalizmin zorunlu gereğidir. Ters bir durum, enternasyonal görevlere sırt çevirmek, egemen ulusun ayrıcalıklarına ve zulmüne ortak olmak anlamına gelir.

Proletarya, mevcut düzende yasallığı gerekçe göstererek, devlet sınırları konusunda egemen sınıflara karşı suskun kalıp mevcut statüyü onayladığı sürece, egemen sınıflar, 'ulusal eşitlik' hatta 'ulusal özerklik' sözü vermekten çekinmez, yeter ki, devlet sınırları, mevcut sistemin devamı ve egemen sınıfların egemenliği güvencede olsun. Bilinçli proletaryanın ve devrimci Marksistlerin görevi, burjuvazinin kendi konumlarını yeniden üretmelerine yönelik bu türden politikalarına karşı, 'gerek barış gerekse savaş zamanında, ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünden yana' propaganda yapmak ve savaştır.

"Hükümet yasaklarına karşı meydan okuyarak böyle bir propaganda yapmaya yanaşmayan ezen ülke sosyalisti, uluslar için eşit hakların iki yüzlü savunucusundan başka bir şey değildir." diyor Lenin.

Ezen ve ezilen ülke proletaryasının ve sosyalistlerinin görevlerini Lenin şöyle belirlemektedir:

"Proletarya kendi ulusu tarafından ezilen sömürge ve uluslar için siyasal ayrılma özgürlüğü istemelidir. Yoksa proletaryanın enternasyonalizmi boş bir sözden başka bir şey olmazdı. Ezen ulusların işçileriyle ezilen ulusların işçileri arasında ne güven ne de sınıf dayanışması mümkün olurdu... Bir yandan da ezilen ulusun sosyalistleri, ezilen ulusun işçileriyle ezen ulusun işçilerinin tam ve kayıtsız şartsız birliğini, örgütsel birlik dahil olmak üzere, savunmalı ve uygulamalıdır. Bu olmadan burjuvazinin her türden entrikaları, kalleşlikleri ve hileleri karşısında proletaryanın bağımsız siyaseti savunulamaz ve işçi sınıfı, öteki ülkelerin işçileriyle sınıf dayanışmasını gerçekleştiremez. Ezilen ulusların burjuvazisi, işçileri aldatmak için ısrarla ulusal kurtuluş sloganlarına başvurur..."

Leninizme bağlı kalınmak isteniyorsa, bu iki görev hiç savsaklanmadan ve birbirine karıştırılmadan yerine getirilmek zorundadır. Ezen ulusun sosyalistlerinin ayrılma hakkından yana, ezilen ulusun sosyalistlerinin ise birlikten yana propaganda zorunluluğu, içinde bulunulan toplumsal durumdan doğan farklı konumlanışlarının gereğidir. Bu durum kavranmadan ne güven ne de birlik sağlanabilir. Rusya'lı ve Ukrayna'lı sosyalistlerin enternasyonal görevlerini uzun uzun anlattıktan sonra, *"bir tek devlet çerçevesinde yaşadıkları sürece, bu savunmayı en sıkı birlik ve organik kaynaşma içinde yapmalıdırlar. Bu Marksizmin mutlak bir zorunluluğudur."* diyor Lenin.

GÜRCİSTAN SORUNUNDA LENİN'İN EĞİTİCİ TAVRI

Sovyetler Birliği'nde, devrimden sonra beklenen Avrupa devrimlerinin gerçekleşmemesinden sonra, teoride öngörülen gönüllü ve eşit birlik, pratiğin ve beklenmedik iç ve dış gelişmelerin de dayatmasıyla yerini neredeyse 'zoraki' ve 'eşitsiz' birliğe bıraktı. UKKTH'nin yerine, emekçilerin kaderi temelinde yeni bir anlayış ikame edilerek yapılanlar bununla açıklanmaya çalışıldı. Lenin döneminde

zorunlu ve geçici kabul edilebilen ve bir ölçüde de açıklanabilir olan politik-pratik uygulamalar, sonrası süreçte adeta olması gerekenler haline gönüştürülerek teorize edilmeye çalışıldı. Ayrılma özgürlüğünün ve özerkliğin genişletilmesi isteği önüne her defasında yeni gerekçe ve engeller dikildi. **Finlandiya** örneği adeta tekil bir durum olarak kaldı. Sovyetlerden, ayrılma dahil savunulan gönüllü eşit demokratik ilişkiler, giderek içi boş bir söyleme dönüştü. Geline nokta da ortaya çıkan sonuçlar bu sürecin nasıl işlediğini açıkca ortaya koyuyor.

Aslında süreç, devrimin ilk yıllarındaki kimi uygulamalar bir takım gerekçelerle açıklanabilir olsa da, süreç en başından itibaren bir takım eksik ve olumsuzluklarla malüldü. **Gürcistan** örneğinde ve **Kafkas** ötesi ülkelerde yaşananlar bunun açık kanıtıdır. Keza burjuva demokratik hareketlerle, birleşmemek ve komünist hareketin bağımsızlığına gölge düşürmemek koşuluyla ön görülen ittifak ve geçici anlaşabilme anlayışı özellikle **Çin**'de yaşananlarla adım adım terk edildi ya da bulandırıldı.

1920'li yıllarda Enternasyonalin ve **Sovyet Komünist Partisi**'nin **Mustafa Kemal** hareketine yaklaşımını ve pratik ilişkisini ön yargılardan uzak eleştirel bir anlayışla, düzeyli bir değerlendirmeye tabi tutmak gerektiğine inandığımızı vurgulamak istiyoruz. İnandırıcı ve kabul edilebilir kimi gerekçeleri bulursa da, Kemalist harekete biçilen misyon, gösterilen ilgi ve verilen destek abartılı ve bir ölçünün ötesinde yanıltıcı.

Enternasyonalin II. ve III. Kongreleri arasında anti-emperyalist açıdan hayli yoğun gelişmeler ve zengin deneyler yaşandı. Anti-emperyalistliği abartılı olsa da Kemalist hareket te bunlardan biriydi. Enternasyonal ve **Bolşevik Partisi**'sinin kurduğu ilişkiler açısından ise en ilginçiydi.

1920'de **M.Kemal**'in diplomatik ve askeri yardım için **Lenin**'e baş vurusu olumlu karşılandı. 1921'de dostluk ve yardım anlaşması imzalandı. Britanya ile imzalanan anlaşma da aynı döneme tekabül eder. Kemalistlerle anlaşmanın yapıldığı bu dönemde **Türkiye**'de, **TKP**'ye ve başta köylü hareketi olmak üzere her türlü muhalefete karşı ağır bir baskı ve sindirme hareketi vardı. **TKP**'nin 15 üyesinin **Karadeniz**'de boğdurulması, bir çok üyesinin zindanlara atılması aynı döneme tekabül eder. Hele **Kürdistan**'da yaşanan yoğun baskılar ve imha provaları farklı bir düzeyde seyrediyordu. **Güney Kürdistan**'da (**Türkiye Kürdistanı**nı da belli ölçülerde içine katmıştı) tüm sıcaklığıyla süren **Berzen**'ci harekete baş vurusuna karşı enternasyonalden ve Sovyetlerden herhangi bir destek görmediği gibi, harekete karşı tüm gücüyle katılan **Irak**'ı destekleyen **İngiltere** ile Sovyetlerin anlaşması da aynı tarihlidir. Enternasyonal ve **Bolşevik Partisi** tarihin hiç bir döneminde **Kürdistan** konusunda alması gereken enternasyonal tavrı almadı. Buna, **Kürdistan**'da ortaya çıkan hareketlerin önderliğinin niteliği, taşıdığı eksik ve önemli zaafı yanında konjonktürel durumun etkisi gerekçe yapılabilir, bu belli ölçülerde doğrudur. Ama hiçbir gerekçe sorunun karşısındaki olumsuz, eksik ve geri tavır alış, hele duyarsızlığı ve suskunluğu haklı kılmaz.

Mustafa Kemal'le anlaşmanın yapıldığı dönem için de, sayılabilecek önemli gerekçeler var kuşkusuz: Sovyetlerin o günler için çok kritik bir süreçten geçiyor olması, güney sınırlarının güvenliği, Kemalistlerle iyi ilişkilerin, iç politika açısından, **Sovyetler**'deki **Türk** ve **Müslüman** azınlıklar üzerinde sağlayacağı avantajlar, **Kafkas** petrollerinin yaşamsal değeri ve **Karadeniz** yollarının denetimi ve de gerekçelere ek olarak beklenen **Avrupa** devriminin gerçekleşmemiş ol-

ması sonucu, ölüm-kalım sorunuyla yüz yüze bulunan Sovyet'lerin yeni bir uygulama olarak NEP'i hayata geçirmeye çalışmaları, işçi köylü ittifakını bu temel üzerinde yeniden kurmaya çalışmaları vb. olağanüstülükler sayılabilir. Ama bunların hiç birisi yaşananları ve sonuçlarını ortadan kaldırmaya ve açıklamaya yetmiyor.

1921'de Gürcistan'da yaşananlar ise konumuz açısından en ilginç ve eğitici olanıdır. Lenin ve Stalin'in şahsında iki farklı anlayış ve pratik tutuma tanık olundu.

1921'de Gürcistan'da kurulan Menşevik Hükümet, gerek Alman ve İngiliz işgalcilerine karşı takındığı suskun tavrıyla, gerekse ülkede Bolşeviklerin faaliyetlerini engellemekle olumsuz tavır içindeydi. Buna karşın Lenin, sorunu zaman içinde, işçi-köylü tabanında güçlenerek ve ikna yoluyla çözmekten yanaydı. Lenin'in, bu isteğine rağmen aynı yılın Şubat ayında Kızıl Ordu Tiflis'e girip, sosyalist cumhuriyeti ilan etmişti. Bu kabul edilmez dayatmacı tavrın gerekçesi, 'kentlerde Bolşeviklerin önderliğinde gerçekleştirilen ayaklanma'ya yardımdı. Lenin, Gürcistan politikasından (Kafkas Bürosu adına) sorumlu Ordjonikidze'ye "*entellektüel ve küçük tücarlara ödüllü davranılması ve Menşeviklerle ortak bir blok için yollar aranmasını...*" Gürcistan komünistlerinin Rus formülünü uygulamalarını ve bunda ısrarlı olmamalarını burjuvazi ile uzlaşma aranıp yumuşak davranılması gerektiği şeklinde özetlenebilecek bir mektup yazarak kaygılarını dile getirir.

Trans-Kafkasya'nın birliği Lenin'in de istediği idi, ama o, bunun ikna ile sağlanmasından yanaydı. Stalin ve Ordjonikidze'nin bastırmalarına, Gürcü komünistleri, Lenin'in ulusal sorundaki görüşlerine sarılarak karşı çıktılar.

Kasım 1921'de Lenin "*federasyon doğrudur ve gerçekleşmesi gerekiyor, ancak erken doğum yapmamalı... Proletarya ve köylülüğü ikna etmek için süre gereklidir.*" (M.Karaahmet, Lenin'in Ulusal Sorun Teorisi...)der. Ama sorunun kendi somutundan uzaktır ve gelişmelerden hep dolaylı bilgilenmektedir. Bu bilgilerin çoğu taraflı ve gerçek durumu yansıtmaktan uzaktır.

Stalin ve Ordjonikidze, Gürcü Komünist Partisi'ni politikalarına karşı çıkmaktan ötürü' ulusculuğa sapma' ile suçlamaktadırlar.

Gürcü Komünist'leri, federasyona karşı olduklarını ilan ettikleri gönlerde Ordjonikidze (1922 Mart) federe bir hükümetin kurulmasını içeren bir anayasa tasarısını hazırlamıştı. Tasarı Gürcü Komünist Partisi tarafından, Midivani'nin çekimser oyuna karşın oy birliğiyle reddedildi.

Lenin, durumun gerginleşmesi üzerine, Gürcistan dosyası'nı isteyerek inceler. Bilgilerinin eksikliğine rağmen 'özerkleştirme tasarısının reddi' yönünde tutum belirler. Birinci paragraftaki 'RSSFC'ne girme' deyimini 'Avrupa ve Asya Cumhuriyet'leri birliği çerçevesi içinde RSSFC ile biçimsel birlik' şeklinde eşitliği öngörür bir biçimde değiştirmesi Stalin'in öfkesine neden olur ve Stalin, Lenin'i 'ulusal liberalizm' ile suçlar. Ancak, MK Lenin'in önerisini kabul eder.

Bu karara rağmen pratikte Ordjonikidze ve Stalin, bildiklerini yapmakta direnirler. Bu durum Gürcü Komünistlerinin sert tepkilerine neden olur. Trans-Kafkasya Cumhuriyet'lerine girmeyi reddederler ve muhalefetlerine rağmen dayatılan bu durumu anlatmak için Stalin engelini aşarak, doğrudan MK'nın değişik üyelerine mektup yazarlar. Lenin ise, sorunun kendi önerileri yönünde çö-

zöldüğünü sanır. Çünkü yanlış ve eksik bilgilendirilmiştir. Öylesine ki, **Ordjonikidze**'den yakınmalarını **Stalin**'e anlatmaktadır.

Başka Cumhuriyetlere atanmalarını bir etkisizleştirme olarak değerlendiren ve olurlamadıkları çözüm biçimlerini kabul edemeyeceklerini ifade eden **Gürcü Komünist Partisi** üyeleri durumu protosto etmek üzere 27 Ekim 1922'de istifa ederler. İstifayı kabul eden **Rusya MK'sı** istifa eden uyelerin yerine federasyon yanlısı yeni üyeler atar.

Bu çerçevede gerginleşen duruma, **Ordjonikidze**'nin bir **Gürcü Komünist Partisi** MK üyesini tokatlaması eklenince sorun iyice büyür ve **Lenin** durumu öğrendiğinde çok sinirlenir. **Dzerjinski** başkanlığında kurulan araştırma komisyonu olayda Gürcistan komünistlerini suçlu görür. **Lenin**, hem yeni MK'nın atanması, hem de tokat olayına çok içerlemiştir. 13 Aralık'ta yeni bir krize girer. Ancak bu dönemde olayla ilgili daha geniş ve sağlıklı bilgilere de ulaşır.

Notlarına şunları yazar.

*"Yanılmıyorsam resmen SSCB sorunu olarak adlandırılan ünlü özerklik sorununa, yeterli bir enerji ve sertlikle karışmadığım için **Rusya** işçileri karşısında çok suçluyum."* diyerek sorunun *"aşağı yukarı tümüyle kendi dışında tartışıldığını... ve **Dzerjinski**"* nin kendisini ürküttüğünü söyleyerek *"zorbaca tavırlarla, hangi çirkefe kaydık"* diye sorguladıktan sonra *"**Rusya** aygıtı, **Çarlık**'tan ödünç alınan ve **Sovyet** varlığıyla hafif cilalanmakla yetinilen bu aynı aygıtın...gerçekten bize tümüyle yabancı olan ve burjuva ve **Çarlık** ortakların bir salatası olan bir aygıttır."*der.(Age.)

Yine aynı konuyla ilgili olarak **Kamanev**'e yazdığı mektupta *"Büyük Rus Şovenizmine karşı ölümüne bir savaş açıyorum. Kötü dışımdan kurtulduğum anda, onu bütün sağlam dışlerimle parçalıyacağım. Bir Rus'un, bir Ukraynalının, bir Gürcünün vb. başkanlık etmesi için mutlaka direnmek gerekir, mutlaka."* diyor-du.

Dzerjinski'yi *"Yüzde yüz **Rus** kafa yapısıyla hareket etmek"*le suçlayan **Lenin**, bu onarılmaz hatada payı olanların cezalandırılmasını istemekteydi. Sorunun muhataplarına ilişkin söyledikleri ilginç ve öğreticidir. Tabii ders almasını bilenler için böyledir.

*"Sanıyorum ki, **Stalin** aceleciliği ve katıksız yönetim sevdası, onun o ünlü 'sosyal milliyetçiliğe' karşı duyduğu kin ile birlikte burda vahim bir rol oynamıştır. Genel olarak politikada, kin, en aşağılık şeydir."*

ve devamla

"sosyal-milliyetçi' suçlamaları yağdıran bu Gürcü, özünde proleter sınıf dayanışmasının çıkarlarını ayaklar altına alıyor, çünkü ulusal adaletsizlik kadar, başka hiçbir şey proleter sınıf dayanışmasının gelişimi ve güçlenmesini engelleyemez, 'küs-kün' uluslara mensup olanlar, salt ihmal ya da tavırdan ötürü olsa bile, eşitlik duygusuna ve eşitliğin çiğnenmesine-olduğu kadar başka hiçbir şeye karşı böylesine duyarlı değillerdir. İşte bu yüzdendir ki bu durumda, ulusal azınlıklara gereğinden daha fazla ödün vermekten ve yumuşak davranmaktan, gereğinde daha az ödün vermekten ve yumuşak davranmaktan daha iyidir."

Lenin yurt dışında beraber çalıştığı ve kişisel dostu olan **Ordjonikidze**'nin de örnek bir biçimde cezalandırılmasını istemektedir. Ve sonuç olarak *"bütün bu halis Büyük Rus Milliyetçi Seferberliği'nin siyasal sorumluluğu, elbette **Stalin***

ve Dzerjinski'nin sırtına yüklenmelidir." diyerek, proletarya enternasyonalizminin ne denli ödünsüz savunucusu olduğunu, ezen ve ezilen ulus sosyalistlerine unutulmaz bir örnek tavrıyla ortaya koyar Lenin.

Ezen ulus sosyalistleri olarak, Türkiye sosyalistlerinin sömürge Kürdistan sorunu karşısındaki durumlarını Lenin'in koyduğu politik pratik tavır ve teorik açıklıkla değerlendirdiğimizde, durumun içaçıcı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bu, proletarya sosyalistleriyiz diyenler için de geçerlidir. Yayınlarındaki tutumlarıyla tam boy bir olumsuzluğun kucağına oturmuş bu çevrenin, bu alandaki görevlerine sırt çevirerek bir yere varabilmesi mümkün değildir. Hele proletarya sosyalistliği ve enternasyonalizm sıfatlarını hak kazanmak ise asla!

YURTDIŞI TOPLANTILARINDAN...

Biz Avrupa'da yaşayan, 26-28 Ekim 1990 tarihleri arasında **Federal Almanya'da Haltern'de** toplanan Türkiyeli sosyalistler olarak, dünyanın ve Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu olağanüstü ve karmaşık koşullarda ses getirici bir birliğe ve güçlü bir toplumsal muhalefete her zamankinden daha fazla ihtiyacımız olduğu kanısındayız.

Sorunlarımızın çözümünün ertelenmez olduğu inancıyla; uyumu ve çözümü zaman alabilecek ayrılıklarımızı saklı tutarak; daha önce çeşitli kesimlerce ve kişilerce de dile getirilen; geniş sosyalist kesimlerin özlemi olan; son olarak da **Demokrat Dergisi'nde "Muhalefet Meclisi"** biçiminde önerilen birleşik toplumsal muhalefet anlayışını destekliyoruz.

Gülkan DAL, Yalçın CERİT, Bertan CANKAT, Miyase ERDOĞAN, İrfan CÜRE, Orhan ALTINIŞIK, Bayram FİLYOS, Mahir SAYIN, Hamit ÇAYLI, Haydar ERSÖZ, Yalçın YUSUFOĞLU, Orhan KARACA, Oya BAYDAR, Ali GÜRSU, Salih Taner SERİN, Turan YILMAZ, Kemal KIRAN, Recep ÇOKAL, Mehmet KAPTAN, Necmi DEMİR, İlkay Alptekin DEMİR, Mehmet YILDIRIM, Gülşen TEKİN, Cemal ÖZDEN, Tekin ÜSTÜN, Sencer EREN, Ömer ASLAN, Ziya ORKUN, Metin Servet BOZAN, Celal AKÇAY, Servet Ziya ÇORAKLI, Bülent ULUER, Faruk ARAL, Osman SAKALSIZ, Veysi SARISÖZEN, Ayşe ŞAHİN, Aysel Ziyet ONGUN, Metin ŞAHİN, Yüksel ŞAHİN, A. CENGİZ, Ömer Faruk CİRAVOĞLU, Altıok SOYKAN, G. Semra SOYKAN, Haydar ERSÖZ, Oral ÇALIŞLAR, Tayyar TEKİN.

Not: Bu toplantıya katılan 7 kişi öneriye katılmadıkları için imzalamadılar.

Yurtdışında sürmekte olan tartışma toplantıları kapsamında 26-28 Ekim tarihlerinde **Federal Almanya'da Haltern** kentinde toplanan ve aşağıda imzaları bulunan Türkiyeli sosyalistlerin yayımladığı bildiridir.

Türkiye ve Kürdistan'da devlet terörü her geçen gün şiddetlendirilmektedir. Son olarak, hükümet yetkilileri idama mahkum edilmiş 280 siyasi tutuklunun cezalarını kesintileştirip, infaz etme tehdidinde bulunarak onları gelişen muhalefete karşı birer rehine durumuna getirmiştir.

Öte yandan **Kürdistan'daki** ulusal mücadelenin gelişmesi karşısında, **Körfez Krizi'ni** de bahane ederek kitlesel nitelikli terörünü yaygınlaştıran devlet, köyleri boşaltmakta, karşı koyan köylüleri ateşe vermekte, "yerinde infaz" uygulamasıyla insanları öldürmektedir.

İnsanlık düşmanı bu karar, uygulama ve niyetleri lanetlerken, asgari insan haklarından yana olan herkesi etkin bir mücadeleye çağırıyoruz.

Berdan CANKAT, Feray KARAGÖZ, Ayşe ŞAHİN, Aysel ONGUN, Gülkan DAL, Mehmet ERKAN, Ali KAYA, Yalçın CERİT, Miyase ERDOĞAN, Bayram FİLYOS, Mehmet CENGİZ, Aslan Başer KAFAOĞLU, Mahir SAYIN, İrfan CÜRE, Hamit ÇAYLI, Turan YILMAZ, Ömer ASLAN, Ziya ORKUN, Selçuk ERALP, A. CENGİZ, Recep ÇOKAL, A. ALP, Ali EMRE, F. CİVANNOĞLU, Yalçın YUSUFOĞLU, Ali GÜRSU, İsmail Tufan KIRMIZIOĞLU, Oya BAYDAR, Mehmet KAPTAN, Servet Ziya ÇORAKLI, Bülent ULUER, İrfan Alptekin DEMİR, Necmi DEMİR, Salih Taner SERİN, Haydar ERSÖZ, Oral ÇALIŞLAR, Faruk ARAL

BİLAR A.Ş. BİLİM MERKEZİ programlı seminerler dizisi

05.11.1990 - 02.02.1991

:Türkiye Ekonomisi: Tülay Arın, Hacer Ansal, Taner Berksoy, Ümit İzmen, Nuri Karacan, Cevat Karataş, Mustafa Sönmez, Burhan Şenatalar, Gülay Günlük Şenesen, Ümit Şenesen, E.Ahmet Tonak, Gürel Tüzün ● **Felsefi Düşüncenin Doğuşu:** İskender Savaşır ● **Marksist İktisat Eleştirisinin İncelikleri:** Nail Satlıgan, E.Ahmet Tonak ● **Anadolu Uygarlıkları:** Faruk Pekin, Murat Belge, Cengiz Bektaş, Selim Deringil, Selçuk Esenbel, İsmet Zeki Eyüboğlu, İlber Ortaylı, İsmail Soytemiz, Mehmet İhsan Tunay, Mete Tuncay ● **20. Yüzyılın Politik Dersleri ve Toplumsal Gelişmenin İzlenmesi:** M. Tanju Akad ● **Devlet ve Aydınlar:** Bülent Somay ● **Maksist Eleştiri ve Diyalektik:** Gülnur Savran, Nail Satlıgan ● **Türkiye'de Sosyalizmin İmkanları ve İslamiyet:** Zeki Tombak, H. Narlı ● **Türkiye'de ve Dünyada Sermaye Piyasaları:** Ata Algül, Haluk Levent ● **Seksenli Yıllarda Metropoli Yaşamı:** Erhan Acar ● **Şu "Müzik" Denen Şey:** Ayşe Tütüncü ● **Tarihsel Bağlamları İçinde Marksist Politika Tartışmaları:** Meltem Ahıska, Çağatay Anadol, Murat Belge, Tanıl Bora, Halil Berktaş, H. Hasan Çebi, Metin Çulhaoğlu, Orhan Dilber, Ömer Erzeren, Aydın Giritli, Orhan Koçak, Ertuğrul Kürkçü, Saruhan Oluç, İlber Ortaylı, Nail Satlıgan, İskender Savaşır, Gülnur Savran, Sungur Savran, Orhan Silier, Bülent Somay, Zeki Tombak, Mustafa Yalçınar ● **Türkiye Sol Tarihi:** Aydın Giritli, Halil Berktaş, Metin Çulhaoğlu, A. Hamdi Dinler, Rasih Nuri İleri, Saim Koç, Ertuğrul Kürkçü, Saruhan Oluç, Şaban Ormanlar, Mete Tunçay, Ragıp Zarakolu

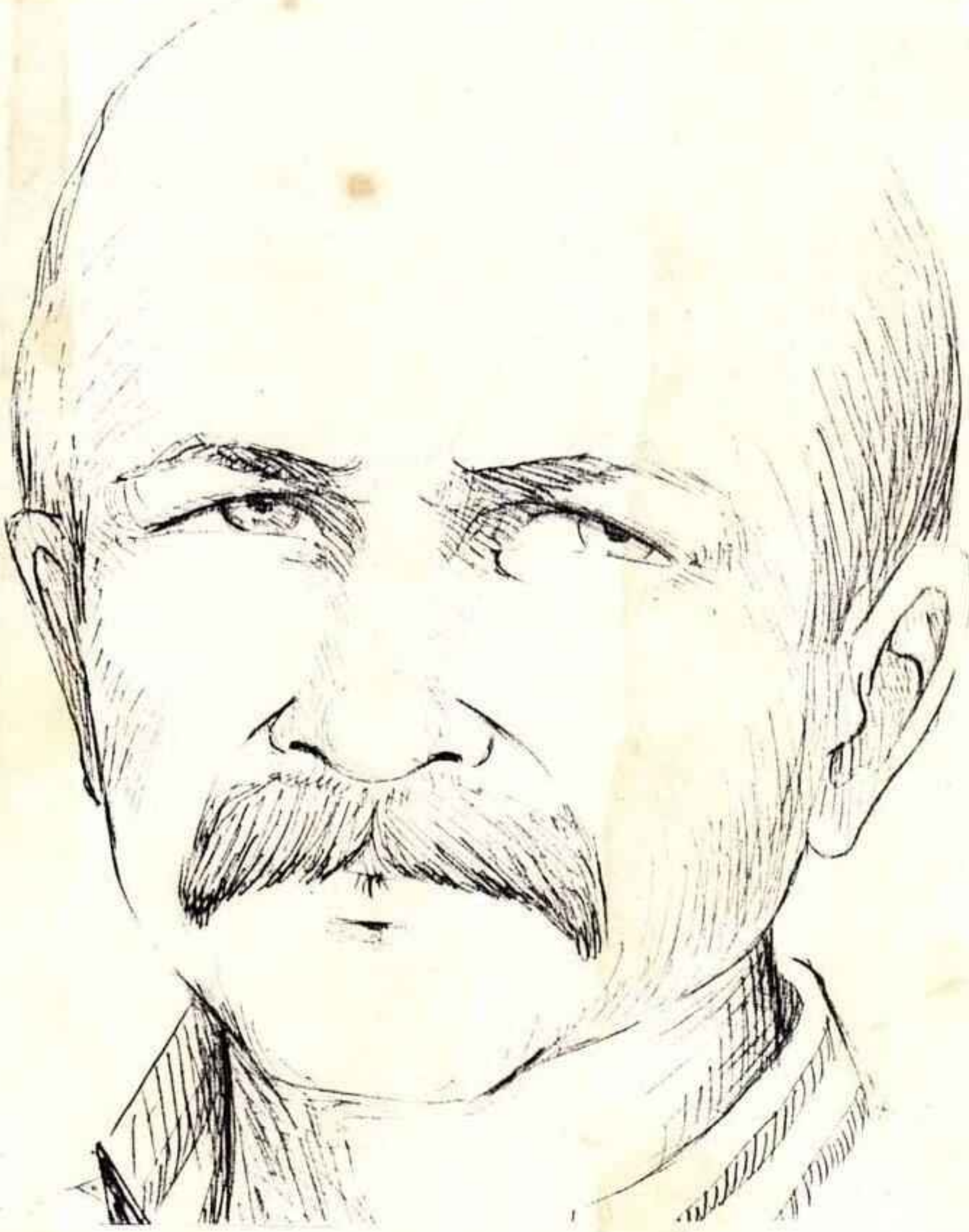
Kayıtlar başlamıştır.

BİLAR İSTANBUL ŞUBESİ ● İLK BELEDİYE CAD. ● KÜÇÜK TÜNEL
HAN ● NO:5 KAT: 2 DAİRE:5 ● TÜNEL-İSTANBUL ● TEL: 149 42 86

Yoldaşımız A Z M İ P A T

13. KASIM. 1990 Günü
Bartın Özel Tip Cezaevinde Yaşamına Son Verdi.
Değerli Yoldaşımızı Yitirmenin Üzüntüsü İçindeyiz.

.....
Sen ki çok daha
iyi verirdin ölüme
ağzının payını herkesten.

Niçin ?
Nedeni ne ?
Donup kalıyorum şaşkınlıktan.

.....
Mayakovski
(Sergey Yesenin'e - 1926)